

מסנת
קידוש ין
בצורה קלה

תמצות דפי הגמרא

בחמלת ד' עלי

מאור יצחק ב"ר רחמים צוברי ס"ט

ישיבת מרכז הרב

סיוון תשע"ב

סדר, עימוד ועיצוב שערים:

צחי קנטור

050-6529876

tscantor@gmail.com

נר ד' נשמת אדם

תרומת **שלמה אשד** הי"ו
להצלחת משפחתו ובריאותם,
ולע"נ אביו

אליהו בן שמחה
אשד ז"ל

ואחיו

עופר בן אורה
אשד ז"ל

תרומת **יצחק לוזון**
לע"נ אביו **כלפו לוזון ז"ל**

נדבת **אברהם סולומון**
לע"נ סבו **אריה סולומון ז"ל**

נדבת **יסמין ברקוביץ**
לע"נ הדודה **קורינה בוכניק ע"ה**

נר ד' נשמת אדם

לעילוי נשמת

הרב אהוד ברזילי

ב"ר אהרון אריה זצ"ל
גלב"ע י"ג מרחשוון תשע"ב

אהרון בן עזריאל צבי ז"ל

יעקב בן מאיר ז"ל

מרת חיה פסיה ורד

ב"ר יהודה לייביש דרדיקמן ע"ה
גלב"ע כ"ח סיוון תשנ"ט

יוסף פנחס ורד

ב"ר יצחק ז"ל
גלב"ע י"ט ניסן תשס"ט חוה"מ פסח

יפרח ורד

ב"ר יוסף פנחס ז"ל
גלב"ע כ אדר א' תשנ"ט

הטייס דניאל גומז

בן פטריק נתנאל ז"ל
נפל במלחמת לבנון השנייה י"ט אב
התשס"ו

נר ד'
נשמת אדם

לעילוי נשמת

סאלם שלום בן חיים
בדיחי ז"ל

תורכיה בת מתניה
בדיחי הכ"מ

"אשת חיל מי ימצא"

לעילוי נשמת
האשה היקרה

חגית
בת בנימין ע"ה

ל ע י ל ו י נ ש מ ת

רבותינו הקדושים עיני העדה

ראש ישיבת מרכז-הרב
והרב הראשי לישראל לשעבר

מרן רבי

אברהם אלקנה

ב"ר **שלמה זלמן**

כהנא שפירא

זצ"ל זיע"א

הראשון לציון
הרב הראשי לישראל לשעבר

מרן רבי

מרדכי צמח

ב"ר **סלמאן אליהו**

זצ"ל זיע"א

ל ע י ל ו י נ ש מ ת

חברי בחורי החמד, שנרצחו עקד"ה
בעודם שוקדים על תלמודם
בישיבת מרכז הרב
ער"ח אדר ב' ה'תשס"ח

דורון מהרטה הי"ד
יונדב חיים הירשפלד הי"ד
רועי אהרן רוט הי"ד
יוחאי ליפשיץ הי"ד
יונתן יצחק אלדר הי"ד
שגב פניאל אביחיל הי"ד
אברהם דוד מוזס הי"ד
נריה כהן הי"ד

ארץ אל תכסי דמם!

הבהרה: כל מכתבי הברכה הנדפסים כאן ניתנו לחוברות הקודמות

מכתב ברכה מאת מו"ר ראש הישיבה

הרה"ג הרב יעקב אלעזר כהנא שפירא שליט"א

בס"ד

ישיבת
מרכז
הרב

YESHIVAT
MERCAZ
HARAV
מסודנו של מו"ר הרב
אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל
Founded by Harav
Avraham Y. Kook

חשון תשע"א

מכתב ברכה

כבוד תלמידנו היקר מאור צוברי הי"ו העוסק ושוקד על תלמודו תמידין כסדרם, עולת תמיד העשויה בהר סיני, רחש לבו להו"ל קונטרס חזרה על סוגיות בגמ' במס' בבא בתרא, שלא תשתכח הימנו. ומיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, לזכות את הרבים, וכבר אמרו חז"ל לאוקמו גירסא ופרש"י לזכור תלמודו, סיעתא דשמיא, ובודאי שיהיה בזה החוברת תועלת לכל עמלי התורה, ולעולם בעמוד וחזור קאי כדברי הגר"א זי"ע. ויה"ר שיזכה להוסיף עוד ועוד בעולמה של תורה, בקריאות ובעיון, כיד ד' הטובה עליו. ותורה שלמדתי באף היא שעמדה לי - נתקיימה בו. ובעז"ה יזכה להגות מתוך מנוחה ושמחה ועונג. ויפוצו מעינותיו חוצה להגידל תורה ולהאדירה.

בברכה לכבוד התורה,

הרב יעקב שפירא

הרב צבי יהודה [בן זיו] 12
7.ד. 91050, ירושלים, 91050
טלפון: 02-6524793
פקס: 02-6540356

12 Harav Zvi Yehuda St.
P.O.Box 5010
Jerusalem, 91050
Phone: 02-6524793
Fax: 02-6540356
www.merczaharav.org.il
mercax@012.net.il

מכתב ברכה מאת רבה של העיר העתיקה

הרה"ג רבי אביגדור הלוי נבנצל שליט"א

רפ"ד ג' פ' אלוהי נדק ומאסל תלדא יוהאס עה"ק טגג'ג
גא לפני ר' מאור צוברי נ"י ובראש אלר סדר מסכת בבא בתרא קברה קוד בקוצר אחריו ובתאמ"ג
הענינים חמתן יוד קורא בו ויובל אלתו על עניני המסכת ויתקיים החזון קידו. יצבר ויבול יויונותו
חוצר ויקיאו תלמודא פרימי, כי תלוג מאו חתצו על האמוז וצכרו, וצנג הרבים תלו' גו
יתברק מאת מתן הטהיב ברא אלו יעל, צגת יוד ציו הליז
פעלר וקנ"ן

בס"ד ג' פ' לעשות צדקה ומשפט תשע"א ירושלים עה"ק תובב"א

בא לפני ר' מאור צוברי נ"י והראני אשר סדר מסכת בבא בתרא בצורה קלה בקוצר אמרים ובתמצית העניינים למען ירוץ קורא בו ויוכל לחזור על עניני המסכת ויתקיים תלמודו בידו. יזכה ויפוצו מעיינותיו חוצה ויביאו תועלת לרבים, כי חשוב מאד לחזור על הלמוד ולזכרו, וזכות הרבים תלוי' בו, ויתברך מאת גותן התורה בכל אשר יעשה,

כעתירת צעיר הלויים

אביגדור נבנצל

מכתב ברכה מאת רבה של קרית-ארבע-חברון וראש ישיבת "גיר"

הרה"ג הרב דוב ליאור שליט"א

הרב דוב ליאור

רב העיר

קרית ארבע - חברון תי"ו

מנחם אב תשס"ט

לכבוד

התלמיד החשוב

מאור צוברי נ"י

קבלתי את הקונטרס שלך על מסכת ב"מ שענינו הוא להקל על החזרה בתלמוד ולאפשר לתלמידים שליטה במסכת שלמדו, אין ספק שכל פעולה או יצירה שמטרתה היא לעודד חזרה ושינון ולאהב את התורה על לומדיה תבורך, ולכן ישר כחך על היצירה החשובה הזאת שתהא לתועלת לתלמידי חכמים בייחוד צעירים. ותזכה שיפוצו מעינותיך חוצה לזכות את הרבים בעוד מסכתות להגדיל תורה ולהאדירה.

החותם לכבוד התורה ולומדיה

הרב דוב ליאור

מכתב ברכה מאת ראש מכון "פועה"
הרה"ג הרב מנחם בורשטיין שליט"א

בסייד
מכון פועיה - פוריות ורפואה עפ"י ההלכה.
Puah Institute - Fertility and Medicine in Accordance with Halacha
רח' עזריאל 19, ג. שאול, ירושלים 95477, טל' 02-6515050, פקס, 02-6517501
19, Azriel St. Givat Shaul, Jerusalem 95477, Tel: 02-6515050 Fax: 02-6517501
דואר אלקטרוני: E-mail: info@puah.org.il אתר: Site: www.puah.org.il

יום שלישי ב' כסלו תשע"א

menachem@puah.org.il

הרב מנחם בורשטיין
בא"מ האב"מ

מכתב ברכה

זיכני הקב"ה להכיר זה מספר שנים את הבחור הנפלא ר' שאול צובני נ"י,
אשר שוקד באהלה של תורה ועושה לילות כימים בלימוד הש"ס תמידים
כסדרם.

יחד עם הלימוד בשקידה רבה זוכה ופועל למען כלל התלמידים בישיבה וקשור
בעבודות אהבה עם תלמידי הישיבה ולומדיה. מתוך אהבה זו ראה צורך להקל
על צעירי הצאן בלימודם ועל כן מחבר הוא סיכום קל ובהיר על המסכתות
הנלמדות בתחילת הדרך ומתוך כך זוכים הם לאהוב תלמודם ולהיכנס בשמחה
באווה של תורה.

יהי רצון שהקב"ה ימשיך להאיר את דרכו בנתיבות אמת של תורתנו ומתוך
כך ימלא משאלות ליבו לטובה. וזכנו הוריו היקרים וכולנו לרוות ממנו רוב
נחת בשלמות אמיתית מתוך תורה ויראת שמיים.

בברכה רבה-

הרב מנחם בורשטיין
מנחם בורשטיין

תוכן עניינים:

קידושין בצורה קלה

17	פרק האשה נקנית
74	פרק האיש מקדש
96	פרק האומר לחבירו
110	פרק עשרה יוחסין

פתיחה

פתח דברינו ויאיר, בשיר ומזמור לבורא עולם על כל חסדיו המרובים אשר עושה עמנו, וזיכה אותנו להסתופף בהיכלי מלכותו, בשערי ציון המצויינים בהלכה, ולעסוק בחמדה הגנוזה, המטהרת את חיינו ומרחיבה את נשמותינו. שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, וב"ה זכינו להוציא לאור את החוברת השמינית שלנו 'קידושין בצורה קלה'.

החוברת שלנו באה לעזור ללומד הרוצה לחזור על תלמודו, אשר לאחר הלימוד העצמי של הדרף, יוכל הלומד בעצמו לתמצת את הסוגיא ולראות את מסקנותיה ע"י החוברת בתור סמך ועזר לחזרותיו העצמיות, וע"י כך יקל עליו לזכור את עניני הדרף (יש לציין, שלעיתים שינינו את לשון הגמרא, מטעמים שונים ואכמ"ל) ונדגיש שאין זה במקום הלימוד עצמו ח"ו.

מיוחדת חוברת זו, שעוסקת במסכת קידושין, המצווה החשובה של בניית בית בעם ישראל. ולכבוד זה הבאתי כאן משהו יפה שראיתי: חז"ל מדרמים את זיווגו של אדם לקריעת ים סוף [סוטה ב.] ויש להבין מדוע חכמינו ז"ל דימו את זיווגו של אדם לקריעת ים סוף ומה הקשר ביניהם? אלא הסבירו המפרשים שכל דבר שבעולם שמחלקים אותו לשנים ישאר חצי בצד זה וחצי בצד שני חוץ מן המים וכל דבר נוזלי שאם מחלקים אותם לשנים מיד ישובו שני החצאים ויתחברו יחד. ולפי זה הנס שהיה בקריעת ים סוף הוא שהקדוש ברוך הוא ביטל את טבע המים וכל צד נשאר במקומו כמו שנאמר "נצבו כמו נד נוזלים", וכך בזיווגו של האדם צריך כל אחד מבני הזוג לשבור את הטבעים שלו כדי להצליח לבנות בית נאמן בישראל כיון שבית שנבנה על ויתורים וכמובן על ויתורים גשמיים ולא על ויתורים רוחניים יש סיכוי שהבית הזה יהיה נכון וקיים וישירו בו אהבה אמיתית ושלווה ושמחה. חוברת זו מוקדשת להצלחת כל הרווקים והרווקות במציאת זיווג הגון במהרה אמן.

זבח תודה

כאן המקום לתת שלמי תודה והוקרה וברכה, לשיבה המרכזית העולמית 'מרכז הרב' שממנה אנו סופגים תורה ויראת שמיים ולעומד בראשה מו"ר ראש הישיבה הרה"ג

יעקב אלעזר כהנא שפירא שליט"א, המדרכן אותנו ללא הרף בכתיבה ובהוצאת דברי תורה לאור. יהי רצון שד' יוסיף לו כהנה וכהנה רוב נחת, וימשיך בעז"ה להדריך ולהנהיג את הישיבה הקרושה בדרך אשר ילכו בה, אמן.

כמו כן ברצוני להודות להורי היקרים אבי מורי ר' רחמים ואימי מורתי שרה רבקה, אשר משקיעים את כל כולם בחינוך וגידול, של אחי ושלי. כל אשר לי שלהם הוא. מן המותר לציין, כי חוברת זו ושאר החוברות שיצאו, לא היו יוצאים מבלעדי תמיכתם ועידודם הן הגשמי והן הרוחני. יהי רצון שירכו אושר ונחת מכל יוצאי חלציהם, ויזכו לכל טוב בכריאות איתנה ונהורא מעליא.

כן יש להודות לצחי קנטור נ"י, שעבד למען עיצוב, סידור והגהה של חוברת זו וכן למגיה היקר חברי לספסל הלימודים המתמיד הגדול ר' יוסף פרל נ"י. אין מילים בפי להודות להם, יהי רצון שימלא ד' כל משאלותם לטובה וזכות הרבים תעמוד להם ולכל ביתם. וכן ברצוני להודות לתורמים היקרים שתרמו למען חוברת זו "עץ חיים היא למחזיקים בה".

נר זיכרון

חוברת זו, כמו קודמיה, יוצאת לעילוי נשמת שמונת הקדושים הי"ד, חבירי וידידי מהישיבה הגבוהה מרכז הרב ומהישיבה לצעירים, שעלו בסערה השמימה בליל ר"ח אדר ב' ע"י צורר ישמעאלי ימ"ש שפגע בהם בתוך קודש הקודשים פנימה. יהי רצון שלא ידעו המשפחות השכולות עוד צער, וירבו בהם השמחות, ונזכה כולנו לראות במהרה בכיאת משיח צדקנו ותחית המתים, אמן ואמן.

לא אשכח להודות לד' יתברך שהצילני בדרך נס באותו לילה רע ונמהר; בשהותי מטרים ספורים מבן העוולה המרצח ימ"ש, ולמרות זאת ריחם ד' עלי בחסדיו המרובים, ובניסי ניסים הצילני. הודו לד' כי טוב כי לעולם חסדו. מי ימלא גבורות ד' ישמיע כל תהלתו. חסדי ד' כי לא תמנו, כי לא כלו רחמיו.

כמו כן קונטרס זה מוקדש לעילוי נשמת סבתי מרת מרים בת ר' יצחק ז"ל, סבי ר' אשר אנשל בן ר' חיים יהודה ז"ל, ודודי היקרים, שמעון בן צדוק ז"ל וניסים בן צדוק ז"ל.

אחרית דבר

בורא עולם, אשר יצר את הים ואת היבשה, נתן לנו את ארצנו הקדושה על מנת לבנותה וליישב אותה, תוך ציוויים מפורשים על חיוב הבנייה והיאחזות בכל מרחביה, והאיסור למסור חלקים ממנה לידי הגוים.

בימים סבוכים אלו, פורשים אנו אליו כפינו בתפילה, שיחזק את אחינו המתנחלים בכל מרחבי ארץ קדשנו, בירושלים ובתל אביב, בגליל ובגולן, בנגב וביהודה, בשומרון ובשרון, בגבעת אסף ומגרון, ובפרט את הנאחזים במסירות נפש בכל המאחזים החוקיים על פי ציווי ד' האלוקי, שלא ניתן לערעור. "יהי רצון... שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו" - "תטע אותנו כנטיעה שאינה נעקרת בגבול ארץ ישראל" (ביאור הרוקח). יברך ד' חילם, ופועל ידיהם ירצה, "הן עם לברד ישכון ובגוים (ועמא-ריקא בכלל) לא יתחשב".

יהי רצון שישלח ד' אורו ואמתו על מנהיגי הצבור, לא יתחשבו בגוים, אלא יכירו וידעו את האמת הפשוטה והברורה כי ארץ ישראל שייכת לעם ישראל על פי תורת ישראל בלי הסכמי 'שלום' מדומים ושאר מרעין בישין אחרים. בכלל הצפייה לישועה השלמה, הצפייה לישועה מהצרות הפרטיות, ואכן אנו מצפים שמנהיגינו יבינו כי התורה היא מפת הדרכים שלנו ואין זולתה.

ד' ברחמיו המרובים, יזכנו לשלוט שלטון מוחלט על כל מרחבי ארץ חיינו במהרה בימינו אמן.

מאור צוברי

ישיבת מרכז הרב

סיוון תשע"ב

”שְׂגִיאוֹת מִיָּבִין, מְנַסְתָּרוֹת נְקִי”

עם התפילה מאת בורא עולם שלא יצא דבר תקלה על ידי, אבקש מאת המעיינים היקרים להודיעני בדברים הנצרכים תיקון.

הערות ותיקונים יתקבלו בברכה בשיחות או בהודעות טקסט למספר:

050-3003340

כמִרְכֵן ניתן להשיג את החוברות הקודמות במס' הנ"ל וכן באתר 'פורטל הרף היומי' או ע"י המייל האישי שלי - maor_tz@walla.co.il.

עד היום הוצאנו בסיעתא דשמיא:

- ❖ ”בבא בתרא בצורה קלה” [כולל קונטרס מאור התשובה] - תמצות סוגיות.
- ❖ ”מכות בצורה קלה” - תמצות סוגיות
- ❖ ”מגילה בצורה קלה” [מהדורה חדשה ומורחבת] - תמצות סוגיות
- ❖ ”נדרים בצורה קלה” - תמצות סוגיות.
- ❖ ”בבא מציעא בצורה קלה” - תמצות סוגיות.
- ❖ ”תורה על הפרשה בצורה קלה” - לקט ד”ת קצרים על כל פרשיות השבוע.
- ❖ ”מאור התשובה” - מאמרים על ענייני תשובה ואלול (חוברת בפני עצמה).

מסכת קידושין

פרק האשה נקנית

דף ב

- **משנה** "האשה נקנית בשלש... ובמיתת היבם".
- כאן שנינו לשון קנין משום דקא בעי למיתני כסף, וכסף מנ"ל למד 'קיוחה' 'קיוחה' משרה עפרון, כתיב הכא "פי יקח איש אשה" וכתיב התם "נתתי כסף השדה קח ממני", וקיוחה איקרי קנין:
- א. דכתיב "השדה אשר קנה אברהם".
- ב. "שדות בכסף יקנו".
- ושם שנינו לשון קידושין כי מעיקרא תני לישנא דאורייתא 'האשה נקנית' ולבסוף תני לישנא דרבנן 'האיש מקדש' (דאסר לה אכ"ע כהקדש).
- ולא שנינו הכא 'האיש קונה', משום דקא בעי למיתנא סיפא 'קונה את עצמה' דבדידה תנא נמי רישא בדירה (ועוד תירוק, אי תנא 'קונה' ה"א אפילו בע"כ, תנא 'האשה נקנית' דמדעתה ולא שלא מדעתה). ולא שנינו 'האיש קונה ומקנה', הואיל ויש מיתת הבעל, דלאו איהו קא מקני דמן שמיא הוא דמקני לה.
- לכאורה יש סתירה בין הפסוקים ובין המשניות, מצד אחד כתוב "והודעת להם את הדרך ילכו בה" משמע דרך לשון נקבה, ומאידך כתוב "בדרך אחד יצאו אליה ובשבעה דרכים ינוסו לפניה" משמע לשון זכר? וכן במשניות אצלנו כתוב דרך לשון נקבה "בשלוש דרכים האשה נקנית" ואילו בזב שנינו "בשבעה דרכים בודקין את הזב"? הפסוקים לא סותרים, הכא דבתורה קאי ותורה איקרי לשון נקבה דכתיב "תורת ד' תמימה משיבת נפש" – כתב לה בלשון נקבה. התם דבמלחמה קאי, דדרכו של איש לעשות מלחמה ואין דרכה של אשה לעשות מלחמה כתב לה בלשון זכר. המשניות לא סותרות, הכא דלגבי

אשה קאי קתני לה בלשון נקבה, התם דלגבי איש קאי דדרכו של איש ליבדק ואין דרכה של אשה ליבדק (דהא אשה נמי באונס מיטמאה) תני לשון זכר.

• שואלת הגמרא, מדוע שנינו דרכים נשנה דברים (ואז נוכל לשנות 'שלשה')? עונה הגמרא:

א. משום דקבעי למיתני ביאה וביאה איקרי דרך דכתיב "וְדֶרֶךְ גִּבּוֹר בְּעֵלְמָה...כִּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנַאֲפֵת" ונשנה אף על כסף שטר כיוון שהם גם צורך ביאה נינהו.

ב. הא מני ר"ש היא דתניא, "ר"ש אומר מפני מה אמרה תורה "כי יקח איש אשה" ולא כתב 'כי תלקח אשה לאיש' - מפני שדרכו של איש לחזור על אשה ואין דרכה של אשה לחזור על איש משל לאדם שאבדה לו אבירה מי חוזר על מי בעל אבירה מחזור על אבירתו.

דף ג

• למסקנה הגמרא מתרצת מתי שונים 'דרכים' ומתי 'דברים':
כל היכא דאיכא פלוגתא תני דרכים. וכל היכא דליכא פלוגתא תני דברים.

• מניינא דרישא למעוטי חופה. ולרב הונא (דאמר - חופה קונה מק"ו) למעוטי חליפין, דס"ד אמינא הואיל וגמר 'קיעה' 'קיעה' משדה עפרון - מה שדה מקניא בחליפין אף אשה נמי מקניא בחליפין קמ"ל דלא דהרי חליפין איתנהו בפחות משה פרוטה, ואשה בפחות משה פרוטה לא מקניא נפשה.

מניינא דסיפא למעוטי חליצה. סד"א תיתי בק"ו מיבמה, מה יבמה שאינה יוצאה בגט יוצאה בחליצה זו שיוצאה בגט אינו דין שיוצאה בחליצה קמ"ל דלא דהרי כתיב "ספר כְּרִיתוֹת" - ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה.

• "בכסף":

מנלן דמיקניא בכסף וכסף דאבוה הוא (דתנן "האב זכאי בבתו בקדושה בכסף בשטר ובביאה")? למסקנה, **רב** - "וְיִצְאָה חֲנָם אִין כֶּסֶף" אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומאן ניהו אב (ומסתברא דכי קא ממעט יציאה דכוותה קא ממעט, ודמייא האי יציאה להאי, שכן הכא לענין הפרת נדרים נפקא לה מרשותיה דתנן "נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה").

• **רב** - מנין שמעשה הבת לאב? שנאמר "וכי ימכר איש את בתו לאמה" - מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת נמי מעשה ידיה לאביה.

- תניא, "וְיִצְאָה חֲנָם" - אלו ימי בגרות. "אֵין כֶּסֶף" - אלו ימי נערות. ולא קשה שהרי למדנו מפסוק זה כבר לענין אין כסף לאדון זה...? שאם כן לימא קרא 'אן כסף' מאי "אֵין כֶּסֶף" - אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומאן ניהו אב.
- תניא |למסקנה|, "וְזָרַע אֵין לָהּ" - אין לי אלא זרעה (זרע זרעה מנין? לא איצטריך קרא דהרי בני בנים הרי הן כבנים). זרע פסול מנין? ת"ל "וְזָרַע אֵין לָהּ" - עיין לה.
- ואיצטריך למכתב קידושיה לאביה ואיצטריך למכתב מעשה ידיה לאביה, דאי כתב רחמנא קידושיה לאביה, הוה אמינא משום דלא טרחא בהו אבל מעשה ידיה דקא טרחא בהו אימא דידה הו, ואי אשמעינן מעשה ידיה דקא מתנא מיניה אבל קידושיה דמעלמא קאתי לה אימא דידה הו, צריכא.
- תניא, "וְיִצְאָה חֲנָם" - אלו ימי בגרות. "אֵין כֶּסֶף" - אלו ימי נערות. ולכתוב רחמנא נערות ולא בעי בגרות?
- ❖ **רבה** - בא זה ולמד על זה, מידי דהוה אתושב ושכיר דתניא 'תושב' זה קנוי קנין עולם 'שכיר' זה קנוי קנין שנים, יאמר 'תושב' ולא יאמר 'שכיר' ואני אומר קנוי קנין עולם אינו אוכל קנוי קנין שנים לא כ"ש? אילו כן הייתי אומר 'תושב' זה קנוי קנין שנים אבל קנוי קנין עולם אוכל בא 'שכיר' ולימד על 'תושב' שאע"פ שקנוי קנין עולם אינו אוכל.
- ❖ **אביי** - לא נצרכה אלא לבגר דאילונית, סד"א בנערות תיפוק בבגרות לא תיפוק קמ"ל.
- ❖ **מר בר רב אשי** - לא נצרכה אלא לעיקר זבינא דאילונית סד"א דאתיא סימני נערות הוי זבינא דלא אתיא סימני נערות לא הוי זבינא זבינא - קמ"ל "וְיִצְאָה חֲנָם כו'.
- מה דאמרינן מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא - ה"מ היכא דליכא לשנויי אבל היכא דאיכא לשנויי משנינן.
- ותנא מייתי לה מהכא דתניא, "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מִצָּא בָּהּ..." אין קיחה אלא בכסף וכן הוא אומר "נִתְּתִי כֶּסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנִּי", ואין ללמוד מאמה העבריה - שאינה נקנית בביאה נקנית בכסף זו שנקנית בביאה אינו דין שתקנה בכסף, משום דאיכא למימר מעיקרא דדינא פירכא שמה לאמה העבריה שכן יוצאה בכסף תאמר בוז שאינה יוצאה בכסף.
- ואיצטריך למיכתב "וְיִצְאָה חֲנָם" ואיצטריך למיכתב "כִּי יִקַּח אִישׁ": דאי כתב רחמנא "כִּי יִקַּח אִישׁ" הוה אמינא קידושין דיהב לה בעל, דידה הו, כתב רחמנא "וְיִצְאָה חֲנָם". ואי

כתב רחמנא "וְיִצְאָה חֲנֹם" הוּא אַמִּינָא הֵיכָא דִּיהֵבָה אִיהִי לְדִידֵיהּ וְקִידְשָׁתָּהּ הוּוּ קִידוּשֵׁי
כתב רחמנא "כִּי יִקַּח אִישׁ" וְלֹא 'כִּי תִקַּח'.

- "וְבִעֲלָהּ" – מַלְמַד שְׁנַקְנִית בְּבִיאָה. וְאִין לְלַמּוּד מֵיבְמָה – שְׂאִין נְקִנִית בְּכֶסֶף נְקִנִית בְּבִיאָה
זו שְׁנַקְנִית בְּכֶסֶף אִינוּ דִּין שְׁנַקְנִית בְּבִיאָה, מְשׁוּם דְּאִיכָא לְמִימַר מְעִיקְרָא דְּרִינָא פִּירְכָא
שְׂמָה לֵיבְמָה שְׁכֵן זְקוּקָה וְעוּמְדָתָה, תְּאֵמַר בְּזוּ שְׂאִין זְקוּקָה וְעוּמְדָתָה.

דף ה

- וּמְנִין שְׂאֵף בְּשִׁטְרָא? 'וְיִצְאָה... וְהִיתָה' – מְקִישׁ הוּיָה לְיִצְאָה מָה יִצְאָה בְּשִׁטְרָא אָף הוּיָה נְמִי
בְּשִׁטְרָא.
- שְׂוֹאֵלָת הַגְּמְרָא – וְאִקִּישׁ יִצְאָה לְהוּיָה מָה הוּיָה בְּכֶסֶף אָף יִצְאָה בְּכֶסֶף?
❖ **אבוי** – יֵאמְרוּ כֶסֶף מְכַנִּיס כֶסֶף מוּצִיא סְנִיגוּר יַעֲשֶׂה קְטִיגוּר (וּמִילֵי דְהֵאִי
שְׂטְרָא לְחוּד וּמִילֵי דְהֵאִי שְׂטְרָא וְאִילוּ טִיבְעָא מִיָּהָא חָד הוּא).
❖ **רבא** – 'וְיִכְתֹּב לָהּ' – בְּכַתִּיבָה מִתְגַּרְשָׁת וְאִינָה מִתְגַּרְשָׁת בְּכֶסֶף.
❖ **רבי יוסי הגלילי** – 'סִפְרָא פְּרִיָתָה' – סִפְרָא כּוֹרְתָה וְאִין דְּבַר אַחַר כּוֹרְתָה.
- שְׂוֹאֵלָת הַגְּמְרָא – חֲדָא מִחֲדָא לֹא אֲתִיָא, תִּיתִי חֲדָא מִתְרַתִּי? הִי תִיתִי – לֹא לִיכְתוּב רַחְמַנָא
בְּשִׁטְרָא וְתִיתִי מֵהֲנַךְ, מָה לְהֲנַךְ שְׁכֵן הִנְאֲתָן מְרׁוּבָה. לֹא נִיכְתוּב רַחְמַנָא בְּבִיאָה וְתִיתִי מֵהֲנַךְ,
מָה לְהֲנַךְ שְׁכֵן קִנִּינָן מְרׁוּבָה. לֹא נִיכְתוּב רַחְמַנָא בְּכֶסֶף וְתִיתִי מֵהֲנַךְ, מָה לְהֲנַךְ שְׁכֵן יִשְׁנָן
בַּע"כ (וְכ"ת כֶסֶף נְמִי בַּע"כ בְּאִמָּה הַעֲבַרְיָה בְּאִישׁוֹת מִיָּהָא לֹא אֲשַׁכְּחֵן).
- **רב הונא** – חוֹפָה קוֹנָה מְקַל וְחוּמְרָא, [לְמַסְקָנָה] וְמָה כֶסֶף שְׂאִינוּ גוּמַר אַחַר כֶסֶף – קוֹנָה,
חוֹפָה שְׂגוּמְרָת אַחַר כֶסֶף אִינוּ דִּין שְׁתַּקְנָה.
- ת"ר: כִּיצַד בְּכֶסֶף – נִתֵּן לָהּ כֶסֶף אוֹ שׁוֹה כֶסֶף וְאֵמַר לָהּ 'הֲרִי אֵת מְקוּדְשָׁתָּ לִי' 'הֲרִי אֵת
מְאֹרְסָתָ לִי' 'הֲרִי אֵת לִי לְאִינְתוּ' – הֲרִי זֹו מְקוּדְשָׁתָּ. אֲבָל הִיא שְׁנַתְנָה וְאֵמְרָה הִיא 'הֲרִינִי
מְקוּדְשָׁתָ לָךְ' 'הֲרִינִי מְאֹרְסָתָ לָךְ' 'הֲרִינִי לָךְ לְאִינְתוּ' – אִינָה מְקוּדְשָׁתָּ. וְהַסְבַּר הַבְּרִייתָא:
א. ה"ק נִתֵּן הוּא וְאֵמַר הוּא פְּשִׁיטָא דְהוּוּ קִידוּשִׁין, נִתֵּן הוּא וְאֵמְרָה הִיא נַעֲשֶׂה כְּמִי שְׁנַתְנָה
הִיא וְאֵמְרָה הִיא – וְלֹא הוּוּ קִידוּשִׁין.
ב. נִתֵּן הוּא וְאֵמַר הוּא – מְקוּדְשָׁתָּ. נִתְנָה הִיא וְאֵמְרָה הִיא – אִינָה מְקוּדְשָׁתָּ. נִתֵּן הוּא וְאֵמְרָה
הִיא – סְפִיקָא הִיא וְחִישִׁינָן מִדְּרַבְּנָן.
• לְמַסְקָנָה: **שמואל** – בְּקִידוּשִׁין נִתֵּן לָהּ כֶסֶף וְשׁוֹה כֶסֶף וְאֵמַר לָהּ 'הֲרִי אֵת מְקוּדְשָׁתָ לִי'
'הֲרִי אֵת מְאֹרְסָתָ לִי' 'הֲרִי אֵת לִי לְאִינְתוּ' – הֲרִי זֹו מְקוּדְשָׁתָּ. 'הֲרִינִי אִישׁךְ' 'הֲרִינִי בַּעֲלִיךְ'
'הֲרִינִי אֲרוּסִיךְ' – אִין כְּאֵן בֵּית מִיחׁוּשׁ. וְכֵן בְּגִירוּשִׁין נִתֵּן לָהּ וְאֵמַר לָהּ 'הֲרִי אֵת מְשׁוּלַחְתָּ'
'הֲרִי אֵת מְגוּרְשָׁתָּ' 'הֲרִי אֵת מוֹתְרָתָ לְכָל אָדָם' – הֲרִי זֹו מְגוּרְשָׁתָּ. 'אִינִי אִישׁךְ' 'אִינִי

- בעליך' 'איני ארוסיד' - אין כאן בית מיחוש. וקמ"ל לישני בתראי, דהכא כתיב "כי יקח איש" - ולא שיקח את עצמו. והכא כתיב "ושלחה" - ולא שישלח את עצמו. למסקנה: **לשמואל** - ידים שאינן מוכיחות לא הויין ידיים, ולכן חייב להגיד 'לי'.

דף ו

- ת"ר, 'הרי את אשתי' 'הרי את ארוסתי' 'הרי את קנויה לי' - מקודשת. 'הרי את שלי' 'הרי את ברשותי' 'הרי את זקוקה לי' - מקודשת.
- בעיה - 'מיוחדת לי' 'מיועדת לי' 'עזרתי' 'נגדתי' 'עצורתי' 'צלעתי' 'סגורתי' 'תחתי' 'תפושתי' 'לקוחתי' מהו? ופשטנו אחד, דתניא, האומר 'לקוחתי' - הרי זו מקודשת משום שנאמר "כי יקח איש אשה".
- בעיה - 'חרופתי' מהו? ת"ש דתניא, (למסקנה) האומר 'חרופה' ביהודה - מקודשת, שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה.
- בהנך לישני דקא מיבעיא לן אי הוה קידושין או לאו וכן בגירושין, במאי עסקינן? במדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה ואי דיהיב לה ושתיק ה"נ (דחל הקידושין כדעת ר' יוסי דתניא 'היה מדבר עם אשה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש, ר' יוסי אומר דיו. ר' יהודה אומר צריך לפרש") הב"ע דיהב לה ואמר לה בהני לישני והכי קא מיבעי ליה, הני לישני לקידושי קאמר לה או דילמא למלאכה קאמר לה תיקו.
- מה שאמר **רבי יוסי** 'דיו' בבריתא, הסביר **שמואל** - והוא שעסוקין באותו ענין מחלוקת תנאים בענין הזה:
- ❖ **רבי** - והוא שעסוקין באותו ענין.
- ❖ **ר' אלעזר בר ר"ש** - אע"פ שאין עסוקין באותו ענין אבל כן מדובר שעסוקים מענין לענין באותו ענין.
- **שמואל** - הלכה כר' יוסי. וגם זה נכלל במה שאמר **שמואל** - כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם דאפילו לא שמיע ליה הא ד**שמואל**.
- וכן בגירושין נתן לה גיטה ואמר לה 'הרי את משולחת' 'הרי את מגורשת' 'הרי את מותרת לכל אדם' - הרי היא מגורשת.
- נתן לה גיטה ואמר לה לאשתו 'הרי את בת חורין' - לא אמר ולא כלום. אמר לה לשפחתו 'הרי את מותרת לכל אדם' - לא אמר ולא כלום.
- אמר לה לאשתו 'הרי את לעצמך' מהו? מי אמרין למלאכה קאמר לה או דילמא לגמרי קאמר לה? ופשטנו לגמרי קאמר לה.

- אמר לעבדו 'אין לי עסק בך' מאי? מי אמרין אין לי עסק בך לגמרי קא"ל או דילמא למלאכה קאמר ליה? ופשטנו מ'המוכר עבדו לעובר כוכבים - יצא לחירות, וצריך גט שחרור מרבו ראשון. אמר **רשב"ג** - בד"א שלא כתב עליו אונן, אבל כתב עליו אונן זהו שחרורו' וה"ד אונן? דכתב ליה 'כשתברח ממנו אין לי עסק בך' ומשמע לגמרי.
- **אביי** - המקדש במלוה - אינה מקודשת. בהנאת מלוה - מקודשת, ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית. האי הנאת מלוה ה"ד? מדובר דארווח לה זימנא.
- **רבא** - (למסקנה) 'הילך מנה על מנת שתחזירהו לי' במכר - קנה. באשה - אינה מקודשת (לפי שאין אשה נקנית בחליפין). בפדיון הבן - בנו פדוי. בתרומה - יצא ידי נתינה, ואסור לעשות כן מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות. דקסבר **רבא** - מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה.

דף ז

- **רבא** - 'תן מנה לפלוני ואקדש לך' - מקודשת מדין ערב, ערב לאו אף ע"ג דלא מטי הנאה לידיה קא משעביד נפשיה האי איתתא נמי אע"ג דלא מטי הנאה לידיה קא משעבדא ומקניא נפשה.
- 'הילך מנה והתקדשי לפלוני' - מקודשת מדין עבד כנעני, עבד כנעני לאו אף ע"ג דלא קא חסר ולא מידי קא קני נפשיה האי גברא נמי אע"ג דלא קא חסר ולא מידי קא קני לה להאי איתתא.
- 'תן מנה לפלוני ואקדש אני לו' - מקודשת מדין שניהם, ערב לאו אף ע"ג דלא קא מטי הנאה לידיה קא משעבד נפשיה האי איתתא נמי אע"ג דלא קא מטי הנאה לידיה קא מקניא נפשה, מי דמי! ערב האי דקא קני ליה קא חסר ממונא האי גברא קא קני לה להאי איתתא ולא קא חסר ולא מידי. עבד כנעני יוכיח! דלא קא חסר ממונא וקא קני נפשיה, מי דמי! התם הך דקא מקני קא קני הכא האי איתתא קא מקניא נפשה ולא קא קניא ולא מידי, ערב יוכיח! אע"ג דלא קא מטי הנאה לידיה משעבד נפשיה.
- בעיה - הילך מנה ואקדש אני לך מהו? מדובר הכא, באדם חשוב עסקינן דבההיא הנאה דקא מקבל מתנה מינה גמרה ומקניא ליה נפשה (ומקודשת).
- איתמר נמי משמיה **דרבא** וכן לענין ממונא, וצריכא דאי אשמועינן קידושין משום דהא איתתא ניהא לה בכל דהו כדריש לקיש דאמר - טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו, אבל ממונא אימא לא. ואי אשמועינן ממונא משום דאיתיהיב למחילה אבל קידושין אימא לא צריכא.

- **רבא** - 'התקדשי לי לחציי' - מקודשת (דגברא חזי לבי תרי וה"ק לה דאי בעינא למינסב אחריתי נסיבנא', ולא אמרינן 'איש - ולא חצי איש'). 'חצייך מקודשת לי' - אינה מקודשת (ראיתא לבי תרי לא חזיא ואמרינן 'אשה - ולא חצי אשה') ואין קדושה פושטת בכולה כמו שמצינו בבהמה, כיון שיש כאן דעת אחרת).
- **רבי יוחנן** - בהמה של שני שותפין, הקדיש חציה וחזר ולקחה והקדישה - קדושה ואינה קריבה, ועושה תמורה ותמורתה כיוצא בה. שמע מינה תלת:
 - א. בעלי חיים נדחים.
 - ב. דחוי מעיקרא הוי דחוי.
 - ג. יש דחוי בדמים.
- בעי **רבא** - 'חצייך בחצי פרוטה' 'חצייך בחצי פרוטה' מהו? כיון דאמר לה חצי פרוטה פסקה או דילמא מונה והולך הוא. אם תימצי לומר מונה והולך הוא 'חצייך בפרוטה' 'חצייך בפרוטה' מהו? כיון דאמר לה בפרוטה ופרוטה פסקה למילתיה או דילמא כל ביומיה מונה והולך הוא. את"ל כל ביומיה מונה והולך הוא, 'חצייך בפרוטה היום' 'חצייך בפרוטה למחר' מהו? כיון דאמר לה למחר פסקה או דילמא הכי קאמר לה קדושין מתחלו מהאידיא ומגמר לא ניגמרו עד למחר, 'שני חצייך בפרוטה' מהו? הכא ודאי בחד זימנא קאמר לה או דילמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל? תיקו.
- ועוד בעי **רבא** - 'שתי בנותיך לשני בני בפרוטה' מהו? בתר נותן ומקבל אזלינן והאיכא ממזנא או דילמא בתר דידהו אזלינן והא ליכא תיקו.
- בעי **רב פפא** - 'בתך ופרתך בפרוטה' מהו? מי אמרינן בתך בחצי פרוטה ופרתך בחצי פרוטה או דילמא בתך בפרוטה ופרתך במשיכה תיקו.
- בעי **רב אשי** - 'בתך וקרקעך בפרוטה' מהו? בתך בחצי פרוטה וקרקעך בחצי פרוטה או דילמא בתך בפרוטה וקרקעך בחזקה תיקו.
- ההוא גברא דאקדיש בשיראי:
 - ❖ **רבה** - לא צריכי שומא.
 - ❖ **רב יוסף** - צריכי שומא.
- איכא דאמרי - במה נחלקו? אי דאמר לה 'בכל דהו' - כולי עלמא לא פליגי דלא צריכי שומא. אי דאמר לה 'חמשינ' ולא שו חמשינ - הא לא שוו. כי פליגי, דאמר 'חמשינ' ושו חמשינ:
- רבה** - לא צריכי שומא דהא שוו חמשינ.
- רב יוסף** - צריכי שומא כיון דאיתתא לא בקיאה בשומא לא סמכה דעתה.
- איכא דאמרי - במה נחלקו? 'בכל דהו' נמי פליגי: **רב יוסף** - שוה כסף הרי הוא ככסף, מה כסף דקיין אף שוה כסף נמי דקייין.

- **רב יוסף** – מנא אמינא לה [ללישנא בתרא]? דתניא, "מכסף מקנתו" – בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים. האי תבואה וכלים היכי דמי? דאית בהו שוה פרוטה וכיון דלא קייצי לא (ואידך, ה"ק בתורת כסף הוא נקנה ואין נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי נינהו חליפין. ואליבא ולרב נחמן דאמר – פירות לא עברי חליפין, מדובר, דלית בהו שוה פרוטה ולא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא כסף דאי אית ביה שוה פרוטה כן אי לא לא, אבל תבואה וכלים אימא מדמקרבא הנאתיהו גמר ומקני נפשיה קא משמע לן).
- **רב יוסף** – מנא אמינא לה [ללישנא קמא]? דתניא, 'עגל זה לפדיון בני' 'טלית זה לפדיון בני' – לא אמר כלום. 'עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני' 'טלית זו בחמש סלעים לפדיון בני' – בנו פדוי. האי פדיון היכי דמי? אף על גב דשוי וכיון דלא קייצי לא (ואידך – לעולם דלא שוי וכגון דקביל כהן עילויה כי הא **דרב כהנא** שקיל סודרא מבין פדיון הבן אמר ליה 'לדידי חזי לי חמש סלעים' וסייג **רב אשי** לא אמרן אלא כגון **רב כהנא** דגברא רבה הוא ומבעי ליה סודרא ארישיה, אבל כולי עלמא לא).
- **רבי אלעזר** – 'התקדשי לי במנה' ונתן לה דינר – הרי זו מקודשת וישלים. והטעם – כיון דאמר לה מנה ויהב לה דינר כמאן דאמר לה על מנת דמי ואמר **רב** – כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי. ושואלת הגמרא, לכאורה סתירה שהרי שנינו, 'התקדשי לי במנה והיה מונה והולך ורצה אחד מהן לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו?' **סתמא דגמרא** – מדובר דאמר 'במנה זו' (וכן בסיפא מדובר במנה זו דתני 'אמר לה התקדשי לי במנה זו ונמצא מנה חסר דינר או דינר של נחשת אינה מקודשת דינר רע הרי זו מקודשת' רק שהסיפא פירושי קמפרש את הרישא).
- **רב אשי** – מונה והולך שאני דדעתה אכוליה.
- **דינר של נחשת** היכי דמי? דיהביה ניהליה בליליה אי נמי דאשתכח ליה ביני זוזי. דינר רע היכי דמי? דנפיק על ידי הדחק.
- **רב נחמן** – אמר לה 'התקדשי לי במנה' והניח לה משכון עליה – אינה מקודשת, מנה אין כאן משכון אין כאן (אך במשכון דאחרים מקודשת).
- **רבי יצחק** – מנין לבעל חוב שקונה משכון? שנאמר "וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה" אם אינו קונה צדקה מנין? מכאן לבעל חוב שקונה משכון.
- ת"ר, 'התקדשי לי במנה' נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד – אינה מקודשת. ולא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא שריתנהו קמיה דלא הוו קידושין אבל זרקתו

לים או לאור אימא כיון דמייחבא בהו קדושי קדיש נפשה והא דקא עבדא הכי סברא איבדקיה להאי גברא אי רתחנא הוא או לא קמ"ל.

- ת"ר, 'התקדשי לי במנה' תנם לאבא ולאביך' - אינה מקודשת. 'על מנת שיקבלום לי' - מקודשת. (תנא אבא להודיעך כח דרישא. תנא אביך להודיעך כח דסיפא).
- 'התקדשי לי במנה תנם לפלוני' - אינה מקודשת. 'על מנת שיקבלם לי' - מקודשת. וצריכא דאי אשמעינן 'אבא ואביך' התם הוא דכי אמרה על מנת שיקבלום לי הו קידושין דסמכה דעתה עילייהו סברה עבדין לי שליחותאי, אבל פלוני לא. ואי אשמעינן פלוני הכא הוא דכי אמרה תנם לפלוני לא הו קידושי דלא מקרבא דעתה לגביה למיתבה ליה במתנה, אבל 'אבא ואביך' דמקרבא דעתה לגבייהו אימא במתנה יהביתיה ניהלייהו צריכא.
- ת"ר, 'התקדשי לי במנה' תנם על גבי סלע' - אינה מקודשת. ואם היה סלע שלה - מקודשת. בעי **רב ביבי** - סלע של שניהם מהו? תיקו.
- 'התקדשי לי בככר' תנהו לכלב' - אינה מקודשת. ואם היה כלב שלה - מקודשת. בעי **רב מרי** - כלב רץ אחריה מהו? בההוא הנאה דקא מצלה נפשה מיניה גמרה ומקניא ליה נפשה או דלמא מצי אמרה ליה מדאורייתא חיובי מחייבת לאצולן תיקו.
- 'התקדשי לי בככר' תנהו לעני' - אינה מקודשת, אפילו עני הסמוך עלה. והטעם - אמרה ליה 'כי היכי דמחייבנא ביה אנא הכי מחייבת ביה את'.

דף ט

- מעשה בההוא גברא דהוה קא מזבין חומרי פתכייתא, אתאי ההיא איתתא אמרה ליה 'הב לי חד שוכא' אמר לה 'אי יהיבנא לך מיקדשת לי' אמרה ליה 'הבה מיהבה' אמר **רב חמא** - כל 'הבה מיהבה' לאו כלום הוא.
- מעשה בההוא גברא דהוה קא שתי חמרא בחנותא, אתאי ההיא איתתא אמרה ליה 'הב לי חד כסא' אמר לה 'אי יהיבנא לך מיקדשת לי' אמרה ליה 'אשקויי אשקויין' אמר **רב חמא** - כל 'אשקויי אשקויין' לאו כלום הוא.
- מעש בההוא גברא דהוה קא שדי תמרי מדקלא, אתאי ההיא איתתא א"ל 'שדי לי תרתין' אמר לה 'אי שדינא לך מיקדשת לי' אמרה ליה 'שדי מישדא' אמר **רב זביד** - כל 'שדי מישדא' לאו כלום הוא.
- בעיה - 'הב' 'אשקי' 'שדי' מהו?
❖ **רבינא** - מקודשת.
❖ **רב סמא בר רקתא** - אינה מקודשת. והלכתא אינה מקודשת.

- ועוד נפסק להלכה - שיראי לא צריכי שומא. והלכתא כר"א. והלכתא כרבא אמר רב נחמן.
- ת"ר, בשטר כיצד? כתב לו על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת לי, בתך מאורסת לי, בתך לי לאינתו - הרי זו מקודשת. וא"ת והא לא דמי האי שטרא לשטר זביני, דהתם מוכר כותב לו שדי מכורה לך, הכא בעל כותב בתך מקודשת לי?
❖ רבא - הלכתא נינהו, ואסמכינהו רבנן אקראי.
- ❖ איבעית אימא - במכר נמי כתיב "וְאָקַח אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה".
• רב נחמן - כתב לו על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת לי, בתך מאורסת לי, בתך לי לאינתו, בין ע"י אביה בין ע"י עצמה - מקודשת מדעתו, והוא שלא בגרה.
כתב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי, הרי את לי לאינתו, הרי את מאורסת לי, בין ע"י אביה בין ע"י עצמה - מקודשת מדעתה והוא שבגרה.
- שטר אירוסין שכתבו שלא לשמה, מהו? היות ליציאות מקשינן מה יציאה בעינן לשמה אף הוייה בעינן לשמה, או דלמא היות להדרי מקשינן מה הוייה דכסף לא בעינן לשמה אף הוייה דשטר לא בעינן לשמה? ופשטנו שמקשים הוייה ליציאה שנאמר 'ויצאה... והיתה'.
- כתבו לשמה ושלא מדעתה:
❖ רבא ורבינא - מקודשת. והטעם - דכתיב 'ויצאה... והיתה' מקיש הוייה ליציאה, מה יציאה לשמה ושלא מדעתה אף הוייה נמי לשמה ושלא מדעתה.
❖ רב פפא ורב שרביא - אינה מקודשת. והטעם - 'ויצאה... והיתה' מקיש הוייה ליציאה, מה יציאה בעינן דעת מקנה אף הוייה בעינן דעת מקנה.
"ובביאה מניין?":
- רבי יוחנן - שנאמר "בְּעֵלַת בְּעָל" - מלמד שנעשה לה בעל על ידי בעילה. והלימוד ששנה רבי "ובְּעֵלָה" - מלמד שנקנית בביאה. אי מהתם הוה אמינא עד דמקדש והדר בעיל קמ"ל. ונערה המאורסה דאמר רחמנא בסקילה, היכי משכחת לה?
❖ רבנן - כגון שבא עליה ארוס שלא כדרכה.
❖ רב נחמן בר יצחק - משכחת לה כגון שקדשה בשטר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס.

- ולפי ר' יוחנן - לומד מ"ובְּעָלָהּ" שזו נקנית בכיאה ואין אמה העבריה נקנית בכיאה, דס"ד אמינא הואיל וכתב "אם אַחֲרַת יְקַח לוֹ" הקישה הכתוב לאחרת, מה אחרת מיקניא בכיאה, אף אמה העבריה מיקניא בכיאה קמ"ל. ולפי רבי - לומד שאין אמה עבריה נקנית בכיאה, דא"כ לכתוב רחמנא 'ובעל' מאי "ובְּעָלָהּ"? שמע מינה תרתי. | ולרבא דאמר - בר אהינא אסברה לי "כי יקח איש אשה וּבְּעָלָהּ" - קידושין המסורין לביאה הוו קידושין, קידושין שאין מסורין לביאה לא הוו קידושין, לומד זאת דאם כן נכתוב קרא 'או בעלה' מאי "ובְּעָלָהּ" שמע מינה כולהו].
- ולפי רבי - לומד מ"בְּעָלָהּ בְּעַל" - שבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה ואין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה. וא"ת והתניא 'באו עליה י' אנשים ועדיין היא בתולה כולם בסקילה. רבי - אומר אני הראשון בסקילה וכולם בחנק', משמע שלא סובר רבי את סברא זו? תירצה הגמרא, מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי וקטלא שאני התם דאמר קרא "וּמַת הָאִישׁ אֲשֶׁר שָׁכַב עִמָּה לְבָדוֹ". ורבנן האי 'לְבָדוֹ' מאי עבדי ליה? מיבעי להו לכדתניא: "וּמַתוּ גַם שְׁנֵיהֶם" - עד שיהיו שוין כאחד דברי ר' אושעיא. רבי יונתן - "וּמַת הָאִישׁ אֲשֶׁר שָׁכַב עִמָּה לְבָדוֹ".
- ולפי רבי יוחנן - לומד שבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה, ואין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה, דאם כן נכתוב קרא 'בעולת איש' מאי "בְּעָלָהּ בְּעַל" ש"מ תרתי.

דף י

- בעיה - תחילת ביאה קונה או סוף ביאה קונה? נפקא מינה:
 - א. כגון שהערה בה ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר.
 - ב. כהן גדול דקא קני בתולה בכיאה מאי?.
 ופשט רבא - כל הבעל דעתו על גמר ביאה.
 - בעיה - ביאה נשואין עושה או אירוסין עושה? נפקא מינה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה.
 - נסינות לפשט את הבעיה ('האב זכאי בכתו...'), 'בת שלש שנים ויום אחד', 'וכבר שלח יוחנן בן בג בג אצל רבי יהודה בן בתירה לנציבין') אך נדחו.
 - למסקנה -
- ❖ לפי רב נחמן בר יצחק [מדובר בכיאה שע"י חופה וכסף שלא ע"י חופה] - וכבר שלח יוחנן בן בג בג אצל רבי יהודה בן בתירה לנציבין 'שמעתי עליך שאתה אומר ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה' שלח לו 'ואתה אי אתה אומר כן מוחזקני כך שאתה בקי בחדרי תורה לדרוש בקל וחומר אי אתה

יודע ומה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה בתרומה אפילו על ידי חופה, כספה מאכילתה בלא חופה. זו שביאתה מאכילתה בתרומה על ידי חופה, אינו דין שכספה מאכילתה בתרומה בלא חופה. אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים אין ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה' (משום **דעולא** דאמר - שמא תשקה לאחיה ולאחותיה) **ובן בג בג** - גבי שפחה כנענית לא שייר בקנינה, הכא שייר בקנינה].

❖ לפי **רבינא** [מדובר בביאה שלא על ידי חופה, וכסף שלא על ידי חופה, וביאה קדושין עושה] - מדאורייתא מיפשט פשיטא ליה דאכלה, ומדרבנן הוא דשלח ליה והכי שלח ליה 'שמעתי עליך שאתה אומר ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה ולא חיישת לסימפון' שלח ליה 'אתה אי אתה אומר כן מוחזקני כך שאתה בקי בחדרי תורה לדרוש בקל וחומר אי אתה יודע, ומה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה בתרומה, כספה מאכילתה בתרומה ולא חיישינן לסימפון. זו שביאתה מאכילתה בתרומה, אינו דין שכספה מאכילתה בתרומה ולא נחוש לסימפון. אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים ארוסה בת ישראל אינה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה'. (משום **דעולא** דאמר - שמא תשקה לאחיה ולאחותיה) **ובן בג בג** - סימפון בעבדים לית ליה: אי מומין שבגלוי הוא - הא קא חזי ליה. אי משום מומין שבסתר - מאי נפקא ליה מינייה למלאכה קא בעי ליה לא איכפת ליה. נמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו. מאי אמרת לסטים מזויין או נכתב למלכות - הנהו קלא אית להו].

דף יא

- מכדי בין דעת **עולא** דאמר - שמא תשקה לאחיה ולאחותיה ולכן לא אוכלת בתרומה כשארוסה. ובין לדעת **בן בג בג** דאמר - משום סימפון. מאי בינייהו? איכא בינייהו: קיבל (משום סימפון ליכא ומשום **עולא** איכא), **מסר והלך** (משום סימפון איכא ומשום **עולא** ליכא).
- "בכסף ב"ש אומרים בדינר": מה הטעם דב"ש?
❖ **רבי זירא** - שכן אשה מקפדת על עצמה ואין מתקדשת בפחות מדינר [בלילה או ע"י שליח].
- ❖ (בנתיב דר' **ינאי** דקפדן אנפשייהו ולא מקדשי בפחות מתרקבא דדינרי במקרה שלא פשטה ידה וקבלה, דאי פשטה ידה וקבלה חד זוזא מאחר הוה קדושין).

❖ **רב יוסף** - כדרב אסי דאמר - כל כסף האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה.

❖ **רבי שמעון בן לקיש** - כדחזקיה דאמר - נאמר "הפדה" מלמד שמגרעת מפדיונה ויוצאה, אי אמרת בשלמא דיהב לה דינר היינו דמגרעה ואולה עד פרוטה, אלא אי אמרת דיהב לה פרוטה מפרוטה מי מגרעה ווגרעון דומיא דייעוד, מה ייעוד אע"ג דאי בעי מייעד ואי בעי לא מייעד כל היכא דלא מצי מייעד לא הוה זבינא זביני ה"נ כל היכא דלא מצי מיגרעא לא הוה זבינא זביני וקידושי אשה לב"ש נפקא להו מאמה העבריה, מה אמה העבריה בפרוטה לא מקניא - אף אשה בפרוטה לא מיקדשא.

❖ **רבא** - שלא יהו בנות ישראל כהפקר.

[כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמה אדינר].

• למסקנה, **רב אסי** - כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי, ושל דבריהם כסף מדינה. (ושל דבריהם כסף מדינה איצטריכא ליה, דתניא, 'התוקע לחבירו נותן לו סלע', ולא תימא מאי סלע ארבע זוזי אלא מאי סלע פלגא דזוזא, דעבידי אינשי דקרו לפלגא דזוזא איסתירא.

דף יב

• "וב"ה אומרים בפרוטה":

למסקנה, אין הכוונה פרוטה כל דהו, אלא שמינית שבאיסר זה דבר קבוע.

• מחלוקת:

❖ **רב דימי** - שיער ר' סימאי בדורו כמה היא פרוטה אחד משמנה באיסר האיטלקי [אליבא דת"ק דאמר - אחד משמונה באיסר איטלקי, ולפי שיטתו איקור איסורי קום עשרים וארבע בזוזא].

❖ **רבין** - שיערו ר' דוסתאי ורבי ינאי ור' אושעיא כמה היא פרוטה אחד מששה באיסר האיטלקי [אליבא דת"ק דאמר - אחד משמונה באיסר איטלקי, ולפי שיטתו דזול איסורי קום תלתין ותריין בזוזא].

• תניא, פרוטה שאמרו חכמים אחד משמנה באיסר האיטלקי, שש מעה כסף דינר. מעה שני פונדיונין. פונדיון שני איסריין. איסר שני מוסמיסים. מסמס שני קונטרונקין. קונטרנק שתי פרוטות - נמצא פרוטה אחת משמנה באיסר האיטלקי. **רבן שמעון בן**

גמליאל - שלשה הדרסין למעה. שני הנצין להרריס. שני שמנין להנץ. ב' פרוטות לשמין - נמצא פרוטה אחת מוששה באיסר האיטלקי.

❖ **שמואל** - קידשה בתמרה אפילו עומד כור תמרים בדינר מקודשת חיישינן שמא שוה פרוטה במדי (ויהיה קידושי ספק).

❖ **רב חסדא** - לא מקודשת, דלא חייש לשמואל, וכן לא חושש לעדים שלא לפנינו.

• ההוא גברא דאקדיש בשוטיא דאסא בשוקא, שלחה **רב אחא בר הונא** לקמיה **דרב יוסף כה"ג** מאי?

❖ שלח ליה נגדיה **כרב** ואצטריך גיטא **כשמואל**. **דרב** מנגיד על דמקדש בשוקא, ועל דמקדש בכיאה, ועל דמקדש בלא שידוכי, ועל דמבטיל גיטא, ועל דמסר מודעא אגיטא, ועל דמצער שלוחא דרבנן, ועל דחלה שמתא עילויה תלתין יומין, ועל חתנא דדייר בי חמוה [ואם חשודה חמותו אף אם רק חליף]

❖ **נהרדעי** - בכולהו לא מנגיד **רב** אלא על דמקדש בכיאה בלא שידוכי.

❖ **איכא דאמרי** - ואפילו בשידוכי נמי, משום פריצותא.

• ההוא גברא דקדיש בציפתא דאסא, אמרו ליה 'הא לית בה ש"פ' אמר להו 'תיקדוש בארבע זוזי דאית בה' שקלתא ואישתיקא. אמר **רבא** - הוה שתיקותא דלאחר מתן מעות, וכל שתיקותא דלאחר מתן מעות לאו כלום היא.

• **רבא** מנא אמינא לה? דתניא, אמר לה 'כנסי סלע זו בפקדון' וחזר ואמר לה 'התקדשי לי בו' בשעת מתן מעות - מקודשת. לאחר מתן מעות, רצתה - מקודשת. לא רצתה - אינה מקודשת. מאי רצתה ומאי לא רצתה? 'רצתה' דאמרה כן. 'לא רצתה' דאישתיקה משתקה. ושמע מינה שתיקה דלאחר מתן מעות ולא כלום היא. (ורב **הונא בריה דרב יהושע** הקשה, מי דמי? התם בתורת פקדון יהבינהו ניהלה, סברה אי שדינא להו ומיתברי מחייבנא בהו. הכא בתורת קדושין יהבינהו ניהלה, ואי איתא דלא ניחא לה לישדינהו).

דף יג

• ההיא איתתא דהוה קא מזבנה וורשכי, אתא ההוא גברא חטף וורשכא מינה אמרה ליה 'הבה ניהלי' אמר לה 'אי יהיבנא לך מיקדשת לי' שקלתיה ואישתיקה - ואמר **ר"נ** - יכולה למימר, כן שקלי וירדי שקלי [ומדובר דלא שריך אך אם שריך לפני מקודשת].

- כי נח נפשיה דרב אסי עיילו רבנן לנקוטינהו לשמעתתיה:
- א. כשם שאין אשה נקנית בפחות מש"פ כך אין קרקע נקנית בפחות מש"פ (אלא אם כן זה חליפין שאז הכלי לא צריך להיות שווה פרוטה).
- ב. הא דאמר שמואל - כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין, לא יהא לו עסק עמהן, אמר על זה ר' אסי - וקשין לעולם יותר מדור המבול שנאמר "אֵלֶּה וְכַחַשׁ וְרִצְחָ וְגַבְבִּי וְנֶאֱפָה פְּרָצוּ וְדָמִים בְּדָמִים נִגְעוּ" וכדמתרגם רב יוסף 'מולדין בנין מנשי חבריהון חובין על חובין מוסיפין' וכתיב "עַל כֵּן תֵּאָבֵל הָאָרֶץ וְאִמְלֵל כָּל יוֹשֵׁב בָּהּ בְּחַיֵּת הַשָּׂדֶה וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגַם דְּגֵי הַיָּם יֵאָסְפוּ" ואילו בדור המבול לא נגזרה גזירה על דגים שבים שנאמר "מִכָּל אֲשֶׁר בְּחַרְבָּהּ מָתוּ" - ולא דגים שבים, ואילו הכא אפילו דגים שבים (ואין לומר עד דעביד כולהו שהרי כתוב "כִּי מִפְּנֵי אֵלֶּה אֲבָלָה הָאָרֶץ", וכן אין לומר 'אלה' לחוד והנך לחודיהון, דמי כתיב 'ופרצו' 'פרצו' כתיב).
- ג. הא דתנן 'האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה':
 - ❖ שמואל - והוא שהפרישתה מחיים אבל לא הפרישתה מחיים לא, אלמא קסבר שיעבודא לאו דאורייתא.
 - ❖ רב אסי - אע"ג שלא הפרישה מחיים, אלמא קסבר שיעבודא הוה דאורייתא.
- רב פפא - הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות, גובה מן היורשין - שיעבודא דאורייתא. ואינו גובה מן הלקוחות - דלית ליה קלא.
- "יקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל" מניין?
 - גט - דכתיב "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתָה".
 - מיתת הבעל (למסקנה) - מדאמר קרא "פֶּן יָמוּת בְּמִלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקְחָנָה". ועוד דכתיב "וּשְׂנֵאָהָ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתָה וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר לָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה", ואיתקש מיתה לגירושין, מה גירושין שריא וגומרת - אף מיתה שריא וגומרת.

דף יד

- "והיכמה נקנית בכיאה"
 - בכיאה מנלן? דאמר קרא "בְּכִמָּה יָבֵא עֲלֶיהָ וְלָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וַיִּבְמָה".
 - תניא, יכול יהו כסף ושטר גומרים בה כדרך שהביאה גומרת בה? תלמוד לומר "וַיִּבְמָה" - ביאה גומרת בה, ואין כסף ושטר גומרים בה ויכול היה לכתוב 'ויבם' מאי "וַיִּבְמָה" משמע גם בעל כורחה מיבם.

- בחליצה מנלן? דכתיב **וַיִּנְקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֵלוּץ הַנְּעֵל** – כיון שחלץ בה נעל הותרה לכל ישראל. ויש עוד **בְּיִשְׂרָאֵל** שממנו דורשים כדתני **רב שמואל בר יהודה – בְּיִשְׂרָאֵל** בב"ד של ישראל ולא בבית דין של עובדי כוכבים. ובדתניא, אמר **רבי יהודה** – פעם אחת היינו יושבים לפני **ר' טרפון** ובאתה יבמה לחלוץ ואמר לנו **'ענו כולכם'** ואמרו **'חלוץ הנעל חלוץ הנעל'** וזה נלמד מהמילים **וַיִּנְקְרָא שְׁמוֹ** נפקא.
- **"ובמיתת היבם" מנלן?** ק"ו ומה אשת איש שהיא בחנק מיתת הבעל מתירתה, יבמה שהיא בלאו לא כל שכן ויבמה נמי יוצאה בחליצה, וכן אוסרה מתירה יבם אוסרה יבם שרי לה.
- ותהא אשת איש יוצאה בחליצה? מק"ו, ומה יבמה שאינה יוצאה בגט יוצאה בחליצה, זו שיוצאה בגט אינו דין שיוצאה בחליצה? אמר קרא **"סֵפֶר פְּרִיתוֹת"** – ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה.
- ותהא יבמה יוצאת בגט? מקל וחומר, ומה אשת איש שאין יוצאה בחליצה יוצאה בגט, זו שיוצאה בחליצה אין דין שיוצאה בגט? אמר קרא **"הַנְּעֵל"** נעל כן, מידי אחרינא – לא. ומ'נעל' עצמו דרשנו לכדתניא **"נַעְלוֹ"** – אין לי אלא נעלו, נעל של כל אדם מנא ליה? ת"ל **'נעל' 'נעל' ריבה.** א"כ מה ת"ל **"נַעְלוֹ"** – נעלו הראוי לו – פרט לגדול שאין יכול להלך בו, פרט לקטן שאין חופה את רוב רגלו, פרט למסולים שאין לו עקב.
- **משנה** **"עבד עברי נקנה... ובמיתת האדון**
- **מנין שעבד עברי נמכר בכסף:**
- **עבד עברי הנמכר לגוי** – דאמר קרא **"מִכְסָף מִקְנָתוֹ"** – מלמד שנקנה בכסף. **עבד עברי הנמכר לישראל** – דאמר קרא **"וְהַפְּדָה"** – מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה וזוה באמה עבריה, ועבד עברי מהיקש לאמה עבריה דאמר קרא **"כִּי יִמְכַר לָךְ אֶחִיךָ הָעִבְרִי או הָעִבְרִי וְעִבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים"** – מקיש עברי לעבריה.
- **עבד עברי המוכר עצמו** – יליף **'שכיר' 'שכיר'** וּלְמֵאן דְּלֵיף **'שכיר' 'שכיר'** לומד מדאמר קרא **"וְכִי תִשְׂיַג"** – מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון. ומנסה הגמרא לדעת מאן תנא דלא יליף **'שכיר' 'שכיר'?**
- **נסיון ראשון:** דתניא, המוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש. מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא לשש. המוכר עצמו אינו נרצע. מכרוהו ב"ד נרצע. מוכר עצמו אין מעניקים לו. מכרוהו ב"ד מעניקים לו. המוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית. מכרוהו ב"ד רבו מוסר לו שפחה כנענית. **רבי אלעזר** – זה וזה אינו נמכר אלא לשש, זה וזה נרצע, וזה וזה מעניקים לו, וזה וזה רבו מוסר לו שפחה כנענית. ומאי לאו בהא קמיפלגי, **דתנא קמא** לא יליף **'שכיר' 'שכיר'** ור"א יליף **'שכיר' 'שכיר'**. ודוחה הגמרא – לא, דכולי עלמא יליף **'שכיר' 'שכיר'** והכא בהאי קרא קמיפלגי:

- א. מאי טעמא דתנא קמא דאמר מוכר עצמו לשש ויתר על שש, מיעט רחמנא גבי מכרוהו בית דין שנאמר "וְעֶבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים" - זה ולא מוכר עצמו. ור"א דריש "וְעֶבְדְּךָ" - לך ולא ליורש. ות"ק "וְעֶבְדְּךָ" אחרינא כתיב. ור"א ההוא להרצאת ארון הוא דאתא.
- ב. מאי טעמא דתנא קמא דאמר מוכר עצמו אינו נרצע, מדמיעט רחמנא גבי מכרוהו ב"ד שנאמר "וְרִצַּע אֲדָנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמְרִצָּע" - אזנו שלו ולא אזנו של מוכר עצמו. ור"א ההיא לגזירה שוה הוא דאתא דתניא, רבי אליעזר - מנין לרציעה שהיא באזן ימנית? נאמר כאן 'אזן' ונאמר להלן [במצורע ענין] 'אזן' מה להלן ימין אף כאן ימין. ות"ק א"כ לימא קרא 'אזן' מאי 'אָזְנוֹ'. ור"א ההוא מיבעי ליה 'אָזְנוֹ' - ולא אזנה. ות"ק נפקא לה מ"ואם אָמַר יֹאמֵר הָעֶבֶד" - העבד ולא אמה. ור"א מיבעי ליה עד שיאמר כשהוא עבד. ות"ק מ'עבד' "הָעֶבֶד" נפקא. ור"א 'עבד' "הָעֶבֶד" לא דריש.

דף טו

- ג. מ"ט דתנא קמא דאמר מוכר עצמו אין מעניקין לו, מיעט רחמנא גבי מכרוהו ב"ד שנאמר "הָעֵינִי תַעֲנִיק לִי" - לו ולא למוכר עצמו. ור"א ההוא מיבעי ליה לו ולא לבעל חובו, מדסבירא לן בעלמא כרבי נתן דתניא, אמר ר' נתן - מנין לנושה בחברו מנה וחברו בחברו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה? ת"ל "וְנָתַן לְאִשֶּׁר אָשַׁם לֹ" אתא לו לאפוקי. ות"ק בעלמא נמי לא סבירא לן כרבי נתן.
- ד. מ"ט דת"ק דאמר מוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית, מיעט רחמנא גבי מכרוהו ב"ד שנאמר "אִם אֲדָנָיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה" - לו ולא למוכר עצמו. ור"א לו בעל כרחו. ות"ק מ"כי מִשְׁנֵה שְׂכִיר" נפקא דתניא "כי מִשְׁנֵה שְׂכִיר עֶבְדְּךָ" - שכיר אינו עובד אלא ביום, עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה, וכי תעלה על דעתך שעבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה? והלא כבר נאמר "כִּי טוֹב לוֹ עֲמֹךְ" - עמך כמאכל עמך במשתה. ואמר ר' יצחק - מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית. ור"א אי מהתם הוה אמינא ה"מ מדעתיה אבל בע"כ אימא לא קמ"ל.
- ניסיון שני: דתניא, "וְיָשֵׁב אֶל מְשֻׁפְּחָתוֹ..." אמר ר"א בן יעקב - כמה הכתוב מדבר? אי במוכר עצמו הרי כבר אמור, אי בנרצע הרי כבר אמור, הא אין הכתוב מדבר אלא במכרוהו ב"ד שתיים ושלש שנים לפני היוכל, שהיובל מוציא. ואי ס"ד יליף 'שכיר' 'שכיר' למה לזי? נילף 'שכיר' 'שכיר'. ודוחה הגמרא - לעולם יליף 'שכיר' 'שכיר' ואיצטריך ס"ד אמינא מוכר עצמו הוא דלא עבד איסורא, אבל מכרוהו ב"ד דעבד איסורא אימא ניקנסיה קמ"ל.

- "אי בנרצע הרי כבר אמור" מאי היא? דתניא, 'וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אָחִיו וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ...' במה הכתוב מדבר? אי כמוכר עצמו הרי כבר אמור אי במכרוהו ב"ד הרי כבר אמור, הא אין הכתוב מדבר אלא בנרצע שתיים ושלש שנים לפני היובל שהיובל מוציא או מאי משמע? "איש" - איזהו דבר שנוהג באיש ואין נוהג באשה הוי אומר זו רציעה].
- ואיצטריך למיכתב 'מכרוהו בית דין' ואיצטריך למיכתב 'נרצע', דאי אשמעינן מכרוהו ב"ד משום דלא מטאי זמניה, אבל נרצע דמטאי זמניה אימא ניקנסיה. ואי אשמעינן נרצע משום דעבד ליה שש, אבל מכרוהו ב"ד דלא עבד ליה שש אימא לא צריכא.
- ואיצטריך למיכתב 'ושבתם' ואיצטריך למיכתב 'לעולם', דאי כתב רחמנא 'לעולם' הוה אמינא לעולם ממש כתב רחמנא 'ושבתם', ואי כתב רחמנא 'ושבתם' הוה אמינא ה"מ היכא דלא עבד שש אבל היכא דעבד שש לא יהא סופו חמור מתחלתו, מה תחלתו שש אף סופו נמי שש קמשמע לן 'לעולם' - לעולמו של יובל.
- נסיון שלישי: רבי היא, דתניא, 'וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאֶלְהָ' (בקרובים) רבי - 'בְּאֶלְהָ' הוא נגאל ואין נגאל בשש. שיכול והלא דין הוא, ומה מי שאינו נגאל באלה נגאל בשש. זה שנגאל באלה אינו דין שנגאל בשש? ת"ל "בְּאֶלְהָ" - באלה הוא נגאל ואין נגאל בשש. ואי סלקא דעתך יליף 'שכיר' 'שכיר' אמאי קאמר 'ומה מי שאינו נגאל באלה?' נילף 'שכיר' 'שכיר'. ודוחה הגמרא - לעולם יליף 'שכיר' 'שכיר' ושאיני הכא דאמר קרא "יִגָּאֵלְנוּ" - לזה ולא לאחר.
- ומאן תנא דפליג עליה דרבי, ר' יוסי הגלילי ור"ע דתניא, "לֹא יִגָּאֵל בְּאֶלְהָ" ר' יוסי הגלילי - 'בְּאֶלְהָ' לשחרור, בשאר כל אדם לשעבוד. ר"ע - 'בְּאֶלְהָ' לשעבוד, בשאר כל אדם לשחרור. ולמסקנה טעמם, בסברא קמיפלגי רבי יוסי הגלילי סבר - מסתברא גאולת אחרים לשעבוד, דאי אמרת לשחרור הווי מימנעי ולא פרקי ליה. ור"ע סבר - מסתברא גאולת קרובים לשעבוד דאי אמרת לשחרור כל יומא ויומא אזל ומזבין נפשיה.

דף טז

- ר' יוחנן - זו דברי רבי יוסי הגלילי ור"ע, אבל חכ"א - הכל לשחרור מאן חכמים? רבי היא דמפיק ליה להאי "בְּאֶלְהָ" לדרשה אחרינא ומקרא נדרש בין לפניו ובין לאחריו. ודורש מ"וּיָצָא בְּשָׁנַת הַיָּבֵל" - כדתניא, "וּיָצָא בְּשָׁנַת הַיָּבֵל" - בעובד כוכבים שישנו תחת ידך או אינו אלא בעובד כוכבים שאינו תחת ידך, אמרת וכי מה אפשר לעשות לו! הא אין הכתוב מדבר אלא בעובד כוכבים שישנו תחת ידך.

- שטר אמה העבריה מי כותבו?
 - ❖ **רב הונא** - ארון כותבו.
 - ❖ **רב חסדא** - אב כותבו.
- "ובשטר" מנלן?
 - ❖ **עולא** - "אם אַחֲרֵת יִקַּח לוֹ" - הקישה הכתוב לאחרת, מה אחרת מקניא בשטר אף אמה העבריה מקניא בשטר.
 - ❖ **רב חסדא** (דסובר - שטר אמה העבריה אב כותבו) - נאמר "לֹא תִצָּא כְּצֵאת הָעֶבְרִים" - אבל נקנית היא כקנין עבדים, ומאי ניהו? שטר. (ואינן להקשות אימא חזקה, דאמר קרא "וְהִתְנַחֲלֶתֶם אִתְּם לְבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם" - אותם בחזקה ולא אחר בחזקה. ואני מרבה שטר ומוציא חזקה, א. מסתברא שטר ה"ל לרבו שכן מוציאה בבת ישראל, וחזקה למרות שכן קונה בנכסי הגר, באישות מיהת לא אשכחן. ב. להכי אהני "אם אַחֲרֵת" ו**ורב הונא** דריש מ"לא תִצָּא כְּצֵאת הָעֶבְרִים" - שאינה יוצאה בראשי אברים כעבר. **ורב חסדא** א"כ לכתוב קרא 'לא תצא כעבדים' מאי "כְּצֵאת הָעֶבְרִים" ש"מ תרתי).
 - "יקונה את עצמו בשנים" מנלן? דכתיב "שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעֲתָּ...".
 - "ביובל" מנלן? דכתיב "עַד שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ".
 - "בגרעון כסף" מנלן? **חזקיה** - דכתיב "וְהִפְדָּה" - מלמד שמגרע פדיונה ויוצאה.
 - תנא, 'יקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר':
 - כסף דכתיב "מִכֶּסֶף מִקְנֵתוֹ".
 - שוה כסף דכתיב "יֵשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ" - לרבות שוה כסף ככסף.
 - שטר ה"ד? מדובר בשטר שחרור, וזאת אומרת עבד עברי גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול
 - "יתירה עליו אמה העבריה":
 - **ר"ל** - אמה העבריה קונה את עצמה במיתת האב מרשות ארון מק"ו, ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות ארון, מיתה שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות ארון!
 - נסיונות להקשות על **ר"ל** ("יתירה עליו אמה העבריה שקונה", "ר' שמעון אומר ד' מעניקים" "ואלו מעניקים") ולמסקנה תיובתא **דריש לקיש** תיובתא, ואע"ג ד**ר"ל** ק"ו דרש, ק"ו פריכא היא, משום דאיכא למיפרך, מה לסימנין שנשתנה הגוף תאמר במיתת אב שכן לא נשתנה הגוף.

- תני חדא, ענק עכד עברי לעצמו וענק אמה העבריה לעצמה. ותניא אידך, ענק אמה העבריה ומציאתה לאביה ואין לרבה אלא שכר בטלה בלבד? ומדובר בשני הברייתות, דנפקא לה בסימנין ולא קשיא הא דאיתיה לאב הא דליתיה לאב.
- ענק ע"ע לעצמו פשיטא אלא למאן?
❖ **רב יוסף** - יו"ד קרת קא חזינא הכא.
- ❖ **אביי** - הא מני **תוטאי** הוא, דתניא: '**תוטאי** אומר לו ולא לבעל חובו'.
- "אלו מעניקים להם היוצא בשנים וביובל ובמיתת ארון ואמה העבריה בסימנין אבל בורח ויוצא בגרעון כסף אין מעניקים לו. ר"מ - בורח אין מעניקין לו ויוצא בגרעון כסף מעניקים לו. ר"ש - ארבעה מעניקים להם שלשה באיש וג' באשה, ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהן לפי שאין סימנין באיש ורציעה באשה".
- מנה"מ? דת"ר, יכול לא יהו מעניקים אלא ליוצא בשש, מנין לרבות יוצא ביובל ובמיתת הארון ואמה העבריה בסימנין? ת"ל "תִּשְׁלַחְנוּ" וְכִי תִשְׁלַחְנוּ. יכול שאני מרבה בורח ויוצא בגרעון כסף? ת"ל "וְכִי תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעֶמְקָה" - מי ששילוחו מעמך יצא בורח ויוצא בגרעון כסף שאין שילוחו מעמך, ולפי ר"מ - בורח אין מעניקין לו דאין שילוחו מעמך, אבל יוצא בגרעון כסף ששילוחו מעמך. [בורח - מדובר, בברח ופגע בו ויבל].

דף יז

- תניא, מנין לבורח שחייב להשלים ת"ל "שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד" - יכול אפילו חלה? ת"ל "וּבְשִׁבְעַת יָצָא".
- למסקנה, חלה כל שש אך באותו זמן עשה מעשה מחט אזי בשביעי יוצא לחופשי, אך אם לא כך וחלה שלש או יותר חייב להשלים.
- תנו רבנן, "כמה מעניקים לו חמש סלעים מכל מין ומין שהן חמש עשרה סלעים דברי ר' מאיר. ר' יהודה - שלשים כשלשים של עבד. ר"ש - חמשים כחמשים שבערכין" ביאור:
ר"מ במנינו בא להשמיע לנו - מיבצר הוא דלא מבצר ליה מהאי מנינא, ואי בצר ליה מחד מינא וטפי ליה מחד מינא לית לן בה.
- **טעמים:**
❖ **רבי מאיר** - יליף "רִיקָם" "רִיקָם" מבכור, מה להלן חמש סלעים אף כאן חמש סלעים. וכתוב "רִיקָם" ברישא, שדי 'ריקם' אצאן 'ריקם' אגורין 'ריקם' איקב, ולא לומדים מעולת ראייה, דאמר קרא "אַשְׁרֵי בְּרַכָּה ד' אֱלֹקֵינוּ".

❖ **רבי יהודה** - יליף 'נתינה' 'נתינה' מעבד, מה להלן שלשים אף כאן שלשים.
ר' שמעון - יליף 'מיכה' 'מיכה' מערכין.

• **לר' יהודה ורבי שמעון** - האי "מצאנך ומגנך ומיקבך" למה לי? מיבעי ליה לכדתניא, "יכול לא יהו מעניקין אלא מצאן גורן ויקב מנין לרבות כל דבר? ת"ל "אֲשֶׁר בְּרַךְ ד' אֱלֹהֶיךָ", א"כ מה ת"ל "מצאנך ומגנך ומיקבך"? לומר לך מה צאן גורן ויקב מיוחדים שישנן בכלל ברכה, אף כל שישנן בכלל ברכה, יצאו כספים דברי **ר' שמעון**. **רבי אליעזר בן יעקב** - יצאו פירות.

ור' שמעון - פירות משבחן בגופייהו. **ורבי אליעזר בן יעקב** - כספים עביד בהו עיסקא.

וצריכא דאי כתב רחמנא "מצאנך" הוה אמינא בעלי חיים כן, גידולי קרקע לא כתב רחמנא "ומגנך". ואי כתב "ומגנך" הוה אמינא גידולי קרקע כן, בעלי חיים לא כתב רחמנא "מיקבך". "ומיקבך" למר למעוטי כספים למר למעוטי פירות.

• ת"ר: "אֲשֶׁר בְּרַךְ ד' אֱלֹהֶיךָ" - יכול נתברך בית בגללו - מעניקים לו. לא נתברך בית בגללו - אין מעניקים לו? ת"ל "הֶעֱנִיק תְּעִנִּיק" - מכל מקום. אם כן מה ת"ל "אֲשֶׁר בְּרַךְ ד' אֱלֹהֶיךָ"? הכל לפי ברכה תן לו. **ר' אליעזר בן עזריה** - דברים ככתבן, נתברך בית בגללו - מעניקים לו. לא נתברך בית בגללו - אין מעניקים לו, א"כ מה ת"ל "הֶעֱנִיק תְּעִנִּיק" - דברה תורה כלשון בני אדם.

• ת"ר: **עבד עברי** - עובד את הבן ואינו עובד את הבת. **אמה עבריה** - אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת. **הנרצע והנמכר לעובד כוכבים** - אינו עובד לא את הבן ולא את הבת.

• **עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את הבת**: מנהני מילי? למסקנה, דתנו רבנן: "וְעֶבֶדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים" - לך ולא ליורש. אתה אומר לך ולא ליורש או אינו אלא לך ולא לבן? כשהוא אומר "שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד" הרי לבן אמור, הא מה אני מקיים "וְעֶבֶדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים" - לך ולא ליורש. ומרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה ולא מרבה את האח למרות שקם תחת אחיו ליבוס, דכלום יש יבוס אלא במקום שאין בן הא יש בן אין יבוס. [שדה אחוזה נמי מהאי פירכא הוא דקא נפקא ליה לתנא, כלום יש יבוס אלא במקום שאין בן].

אמה העבריה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת: מנהני מילי? דאמר קרא "וְאִם לְאִמְתְּךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן" - הקישה הכתוב לנרצע, מה נרצע אינו עובד לא את הבן ולא את הבת, אף אמה העבריה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת. ולגבי הלימוד המוכא בכרייתא: "וְאִם לְאִמְתְּךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן" - להעניק, אתה אומר להעניק או אינו אלא לרציעה כשהוא אומר "וְאִם לְאִמְתְּךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן" - ולא אמה העבריה, הרי רציעה אמור. הא מה אני

מקיים 'וְאִף לְאִמְתְּךָ תַעֲשֶׂה כֵן' - להעניק. א"כ נכתוב קרא 'לאמתך כן' מאי 'תַעֲשֶׂה' שמעת מינה תרתי.

הנרצע והנמכר לעובד כוכבים אינו עובד לא את הבן ולא את הבת: מנה"מ? נרצע דכתיב 'וְרָצַע אֲדָנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמְרָצַע וְעָבְדוּ לְעֵלָם' - ולא את הבן ואת הבת. נמכר לעובד כוכבים דאמר קרא 'וְחָשַׁב עִם קְנָהוּ' - ולא עם יורשי קונהו.

עובד כוכבים יורש את אביו:

❖ רבא - מן התורה, שנאמר 'וְחָשַׁב עִם קְנָהוּ' - ולא עם יורשי קונהו, מכלל דאית ליה יורשים.

❖ רבי יוחנן - מן תורה שנאמר 'כִּי לְבָנֵי לוֹט נְתַתִּי אֶת עַר יְרֻשָּׁה'.

גר את העובד כוכבים - אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים דתנן: "גר ועובד כוכבים שירשו את אביהם עובד כוכבים, גר יכול לומר לעובד כוכבים 'שול אתה עבודת כוכבים ואני מעות' שול אתה יין נסך ואני פירות', משבאו לרשות גר אסור" ואי סלקא דעתך דאורייתא כי לא באו לרשותו נמי כי שקיל חילופי עבודת כוכבים הוא דקא שקיל! אלא מדרבנן והטעם שתיקנו רבנן ירושה לגר - שמא יחזור לסורו.

עובד כוכבים את הגר וגר את הגר - אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, דתנן "לזה מעות מן הגר שנתגירו בניו עמו - לא יחזיר לבניו, ואם החזיר - אין רוח חכמים נוחה הימנו" (ומדובר שהורתו ולידתו שלא בקדושה).

דף יח

• תנו רבנן: "יש בעברי שאין בעבריה, ויש בעבריה שאין בעברי. יש בעברי - שהוא יוצא בשנים וביובל ובמיתת האדון מה שאין כן בעבריה, ויש בעבריה - שהרי עבריה יוצאה בסימנין ואינה נמכרת ונשנית ומפדין אותה בעל כורחו, מה שאין כן בעברי".

• הסבר הת"ר:

"יש בעברי שאין בעבריה" - מדובר שיעדה ומהו דתימא לא ליכטלה הילכתא מינה קמ"ל רק גט מועיל.

"שהרי עבריה יוצאה בסימנין" - ה"ק, אם לא יעדה יוצאה אף בסימנין. "ואינה נמכרת ונשנית" - ועבד עברי נמכר ונשנה:

❖ לפי רבא - בשתי גניבות.

❖ ולפי אבוי - בשני בני אדם [עמד לדין פעמיים].

ומה ששינונו בבריתא: "בַּגְנָבְתוֹ" - ולא בכפילו, "בַּגְנָבְתוֹ" - ולא בזממו, "בַּגְנָבְתוֹ" - כיון שנמכר פעם אחת שוב אי אתה רשאי למוכרו":

❖ לפי רבא - מדובר בגניבה אחת.

❖ ולפי אבוי - באדם אחד.

• ת"ר: "גניבו אלף, ושוה חמש מאות - נמכר וחוזר ונמכר. גניבו חמש מאות, ושוה אלף - אינו נמכר כלל. ר' אליעזר - אם היה גניבו כנגד ממכרו - נמכר ואם לאו - אינו נמכר." רבא - בהא זכנהו ר"א לרבנן, דמאי שנא גניבו חמש מאות ושוה אלף דאין נמכר ד' וְנִמְכָּר - כולו אמר רחמנא ולא חציו, ה"נ "וְנִמְכָּר בְּגִבְתוֹ" - אמר רחמנא ולא נמכר בחצי גניבתו

• המשך הסבר הת"ר (רלעיל):

"ומפדין אותה בעל כרחו" - מדובר בעל כרחיה דאב ומשום פגם משפחה. ולא חוששים הדרר אזיל ומזבין לה דהא קתני "אינה נמכרת ונשנית" ומני ר"ש היא דתניא, מוכר אדם את בתו לאישות ושונה, לשפחות ושונה, לאישות אחר שפחות, אבל לא לשפחות אחר אישות. ר' שמעון - כשם שאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות, כך אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות. ובפלוגתא דהני תנאי, דתניא: "בְּבִגְדוֹ בָּהּ" - כיון שפירש טליתו עליה שוב אין רשאי למוכרה דברי ר"ע. ר"א - בבגדו בה, כיון שבגד בה שוב אין רשאי למוכרה. וקמפילגי ר"א - סבר יש אם למסורת. ור"ע - סבר יש אם למקרא. ור"ש - סבר יש אם למקרא ולמסורת.

• בעיה - יעוד נישואין עושה או אירוסין עושה? נפקא מינה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה מאי?

• נסיונות לפשט את הבעיה ("בבגדו בה כיון שפירש", "אין מוכרה לקרובים משום רבי אליעזר") ונפשט שיעוד אירוסין עושה.

• "אין מוכרה לקרובים. משום רבי אליעזר אמרו מוכרה לקרובים. ושזין שמוכרה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט".
האי אלמנה היכי דמי?

❖ ר' יצחק - דקדשה אביה ומצי מזבין לה, דהכא בקדושי יעוד עסקינן, ואליאב דרבי יוסי ברבי יהודה דאמר - מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו.

❖ רב נחמן בר יצחק - דאמר אפילו לרבי יוסי ברבי יהודה - מעות הראשונות לקידושין ניתנו, מוקים לה כרבי אליעזר דאמר - לשפחות אחר שפחות הוא דלא מצי מזבין לה אבל לשפחות אחר אישות מצי מזבין לה.

- בעיה – מהו שמייעד אדם לבנו קטן? "לִבְנוֹ" – אמר רחמנא בנו כל דהו, או דילמא בנו דומיא דידיה, מה הוא גדול אף בנו גדול?
ופשט למסקנה, **רבי ינאי** – 'אין יעוד אלא בגדול אין יעוד אלא מדעת'. שואלת על זה הגמרא, תרתי?
- א. 'מה טעם קאמר' מה טעם אין יעוד אלא בגדול לפי שאין יעוד אלא מדעת.
- ב. 'מדעת' – דידה, דתני **אביי בריה דרבי אבהו** "אֲשֶׁר לוֹ יְעָדָה" – מלמד שצריך ליעדה, הוא תני לה והוא אמר לה בקידושי יעוד, ואלכא דרבי יוסי ברבי יהודה דאמר – מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו. **ורב נחמן בר יצחק** – אפילו תימא לקידושין ניתנו, שאני הכא דאמר רחמנא "יְעָדָה".
- תניא, "יְעָדָה וְהִפְדָּה" צריך שיהא שהות ביום כדי פדייה, מכאן אמר ר' **יוסי ברבי יהודה** – אם יש שהות ביום כדי לעשות עמו שווה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת (אלמא קסבר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו). **רב נחמן בר יצחק** – אפילו תימא לקידושין ניתנו, שאני הכא דאמר רחמנא "וְהִפְדָּה".
- **רב נחמן** – אומר אדם לבתו קטנה 'צאי וקבלי קידושין', מדרבי יוסי ברבי יהודה, לאו אמר רבי יוסי ברבי יהודה – מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו, וכי משייר בה שוה פרוטה הווי קידושי הכא נמי ל"ש. ועוד אמר **רב נחמן** – המקדש במלוה שיש עליה משכון – מקודשת, מדרבי יוסי ברבי יהודה, לאו אמר רבי יוסי ברבי יהודה – מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו האי הלואה היא והיא גופא משכון היא וכי משייר בה שוה פרוטה ומייעד הווי קידושין הכא נמי לא שנא.
- ת"ר: כיצד מצות יעוד אומר לה בפני שנים 'הרי את מקודשת לי' 'הרי את מאורסת לי' אפילו בסוף שש ואפילו סמוך לשקיעת החמה ונוהג בה מנהג אישות ואינו נוהג בה מנהג שפחות. **רבי יוסי ברבי יהודה** – אם יש שהות ביום כדי לעשות עמו שוה פרוטה מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת. משל לאומר לאשה 'התקדשי לי מעכשיו לאחר שלשים יום', ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום – שמקודשת לראשון, והמשל לדעת **רבנן** דמהו דתימא הא לא אמר ליה 'מעכשיו' קמ"ל.
- תניא, המוכר את בתו והלך וקידשה לאחר – שיחק באדון ומקודשת לשני דברי **רבי יוסי ברבי יהודה**. **וחכמים** – אם רצה ליעד מייעד. משל לאומר לאשה 'הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום' ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום – שמקודשת לשני, והמשל לר' **יוסי בר' יהודה** דמהו דתימא הא לא אמר לה 'לאחר שלשים יום' קמ"ל.

- תניא, המוכר את בתו ופסק על מנת שלא לייעד נתקיים התנאי דברי ר"מ. **וחכמים** - אם רצה לייעד מייעד מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. ולר"מ תנאו קיים הכא, למרות שבדרך כלל לא, הואיל והכא כתוב "לְאִמָּה" - פעמים שאינו מוכרה אלא לאמה בלבד. **ורבנן** דרשי מ"לְאִמָּה" - לכדתניא, "לְאִמָּה" - מלמד שמוכרה לפסולים, והלא דין הוא אם מקדשה לפסולים לא ימכרנה לפסולים, מה למקדשה לפסולים שכן אדם מקדיש את בתו כשהיא נערה ימכרנה לפסולים שאין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה! ת"ל "לְאִמָּה" - מלמד שמוכרה לפסולין.
- דעת ר' **אליעזר** (החולק על הברייתא לעיל) - אם ללמד שמוכרה לפסולין הרי כבר נאמר "אם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ" - שרעה בנישואיה מה ת"ל? "לְאִמָּה" מלמד שמוכרה לקרובים. והלא דין הוא אם מוכרה לפסולין לא ימכרנה לקרובים! מה למוכרה לפסולין שאם רצה לייעד מייעד ימכרנה לקרובים שאם רצה לייעד אינו מייעד! אמר קרא "לְאִמָּה" - מלמד שמוכרה לקרובים. **ור"מ** - לפסולין נפקא ליה מהיכא דנפקא ליה **לר"א**. בקרובים סבר לה **רבנן** דאמרי - אין מוכרה לקרובים.

דף כ

- תני חדא 'מוכרה לאביו ואין מוכרה לבנו', ותניא אידך 'אין מוכרה לא לאביו ולא לבנו' ולא קשיא! הכל כדעת **רבנן** אך ב'מוכרה לאביו ואין מוכרה לבנו' מודו **רבנן** כיוון דאיכא צד יעור.
- ת"ר: "אם בְּגֹפּוֹ יָבֵא בְּגֹפּוֹ יֵצֵא" בגופו נכנס בגופו יצא. **רבי אליעזר בן יעקב** -ליחיד נכנס יחידי יצא.
- מאי 'בגופו נכנס בגופו יצא'? **רבא** - לומר שאינו יוצא בראשי אברים כעבד והחידוש הוא שלא נתייב ליה דמי עיניה וניפוק קמ"ל.
- **ר' אליעזר בן יעקב** - יחידי נכנס יחידי יצא מאי יחידי יצא?
- **רב נחמן בר יצחק** - הכי קאמר יש לו אשה ובנים - רבו מוסר לו שפחה כנענית. אין לו אשה ובנים - אין רבו מוסר לו שפחה כנענית.
- ת"ר: **נמכר במנה והשביח ועמד על מאתים מנין** שאין מחשבין לו אלא מנה? שנאמר "מִכְסֵּף מִקְנָתוֹ". **נמכר במאתים והכסיף ועמד על מנה מנין** שאין מחשבין לו אלא מנה? תלמוד לומר "כִּפֵּי שְׁנָיו". אין לי אלא עבד הנמכר לעובד כוכבים הואיל ונגאל בקרובים ירו על התחתונה נמכר לישראל מנלן? ת"ל 'שכיר' 'שכיר' לגזירה שוה.

שואלת הגמרא, מכדי הני קראי איכא למידרשינהו לקולא ואיכא למידרשינהו לחומרא מאי חזית דדרשינהו לקולא נידרשינהו לחומרא? למסקנה - תרי קראי כתיבי כתיב "אם עוד רבות בשנים" וכתוב "ואם מעט נשאר בשנים" וכי יש שנים מרובות ויש שנים מועטות? אלא נתרבה כספו מכסף מקנתו, נתמעט כספו כפי שניו.

- תניא, "פי טוב לו עמך" - עמך במאכל ועמך במשתה, שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש, אתה ישן על גבי מוכים והוא ישן על גבי התבן - מכאן אמרו 'כל הקונה עבד עברי כקונה ארון לעצמו'.

- תניא, **רבי יוסי ברבי חנינא** - בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית, אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו שנאמר "בשנת היובל הזאת תשבו איש אל אחוזתו" וסמך ליה "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך" (דבר הנקנה מיד ליד). לא הרגיש, לסוף מוכר את שדותיו שנאמר "כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו". לא באת לידו, עד שמוכר את ביתו שנאמר "כי ימכר בית מושב עיר חומה". לא באת לידו, עד שמוכר את בתו שנאמר "וכי ימכר איש את בתו לא קמה" (ואע"ג דבתו לא כתיבא בהאי ענינא הא קמ"ל - ניזבין אינש ברתיא, ולא ניזיף בריביתא. והטעם - ברתיא מגרעא ונפקא הוא מוספא ואזלא) לא באת לידו, עד שלוה ברבית שנאמר "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך" וסמך ליה "אל תקח מאתו..." לא באת לידו, עד שמוכר את עצמו שנאמר "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך" לא לך אלא לגר שנאמר "לגר" ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר "לגר תושב". "משפחת גר" זה עובד כוכבים. כשהוא אומר "לעקר" זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה.

- תני דבי **רבי ישמעאל** - הואיל והלך זה ונעשה כומר לעבודת כוכבים, אימא לירחי אבן אחר הנופל? תלמוד לומר "אחרי נמכר גאלה תהיה לו אחר מאחיו וגאלנו".

- בעיה - עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים, נגאל לחצאין או אינו נגאל לחצאין? "גאולתו" "גאולתו" משרה אחוזה גמר, מה שדה אחוזה אינו נגאל לחצאין אף האי נמי אינו נגאל לחצאין, או דילמא לקולא אמרינן לחומרא לא אמרינן? **רב ששת** - לאו אמרת התם 'נמכר כולו ולא חציו' ה"נ 'נגאל כולו ולא חציו'

- **אביי** - אם תימצי לומר נגאל לחצאין משכחת לה לקולא ולחומרא: **לקולא** - זבניה במאה, יהיב ליה חמשין פלגא דדמי, ואשבח וקם על מאתן, אי אמרת נגאל לחצאין - יהיב ליה מאה ונפיק. ואי אמרת אין נגאל לחצאין - יהיב ליה מאה וחמשין ונפיק. [ומדובר כגון דאוקיר וזל ואוקיר].

לחומרא - זבניה במאתן, יהיב מאה פלגי דדמי, ואיכסף וקם על מאה, אי אמרת נגאל לחצאין - יהיב ליה חמשין ונפיק. ואי אמרת אין נגאל לחצאין - הנך מאה פקדון נינהו גביה יהיב להו ניהליה ונפיק.

- בעיה - המוכר בית בכתי ערי חומה, נגאל לחצאין או אינו נגאל לחצאין? 'גאולתו' 'גאולתו' משרה אחוזה גמר, מה שדה אחוזה אינה נגאלת לחצאין אף האי נמי אינו נגאל לחצאין, או דילמא היכא דגלי גלי היכא דלא גלי לא גלי? **רב ששת**:
 - ❖ לפי ר"ש - לווה וגואל וגואל לחצאין, דתניא: "וְאִם גָּאֵל יִגָּאֵל" - מלמד שלווה וגואל וגואל לחצאין, אמר ר"ש - מה טעם לפי שמצינו במוכר שדה אחוזה שיפה כחו שאם הגיע יוכל ולא נגאלה חוזרת לבעליה ביובל, הורע כחו שאינו לווה וגואל וגואל לחצאין. מקדיש שהורע כחו שאם הגיע יוכל ולא נגאלה יוצאה לכהנים ביובל, יפה כחו שלווה וגואל וגואל לחצאין. והאי מוכר בית בכתי ערי חומה נמי הואיל והורע כחו שאם מלאה לו שנה תמימה ולא נגאלה נחלט, יפה כחו שלווה וגואל וגואל לחצאין.
 - ❖ ולפי רבנן - אינו לווה וגואל לחצאין. ס"ל שלולא הפסוק "וְאִם גָּאֵל יִגָּאֵל" היינו דורשים שהמקדיש שדה אחוזה אינו לווה וגואל ואינו גואל לחצאין, בהצד השווה ממוכר שדה אחוזה ומוכר בתי ערי חומה ועבד עברי הנמכר לנכרי, שבכולם אין לווה וגואל ואין גואל לחצאין, קמ"ל "וְאִם גָּאֵל יִגָּאֵל" שהמקדיש שדה אחוזה לווה וגואל וגואל לחצאין. וצריך ללמוד משלושתם, דמה למוכר שדה אחוזה שכן הורע כוחו שאינו נגאל מיד (אלא אחר שנתיים), ומה למוכר בכתי ערי חומה שכן הורע כוחו שאם לא גאלו בשנה ראשונה אינו נגאל לעולם, ומה לשניהם שכן הורע כוחם שאין נגאלין בשנה שניה, ועבד עברי הנמכר לנכרי יוכיח, שנגאל בשנה שניה ואעפ"כ אינו לווה וגואל ואינו גואל לחצאין.

דף כא

- בעיה - המוכר בית בכתי ערי חומה נגאל לקרובים או אין נגאל לקרובים? 'גאולתו' 'גאולתו' משרה אחוזה גמר, מה שדה אחוזה אינה נגאלת לחצאין ונגאלת לקרובים אף האי נמי אין נגאל לחצאין ונגאל לקרובים, או דילמא כי כתיבא 'גאולה' בחצאין הוא דכתיב בקרובים לא כתיב? והשיב **רב ששת** שאין נגאל בקרובים.
- בעיה - עבד עברי הנמכר לישראל נגאל לקרובים או אינו נגאל לקרובים? אליבא דרבי לא תבעי לך דאמר - 'מי שאינו נגאל באלה נגאל בשש' אלמא לא מיפרק. כי תיבעי לך אליבא דרבנן מאי? ילפינן 'שכיר' 'שכיר' ולא דרשי "יִגָּאֲלוּ" או דילמא "יִגָּאֲלוּ" - לזה ולא לאחר? ולא נפשט.

- 'מה ת"ל 'גאלנו' 'גאלנו' 'גאלנו' ג' פעמים, לרבות כל הגאולות שנגאלות כסדר הזה, ומרבה בתי חצרים ושדה אחוזה ולמרות שעל בתי חצרים כתוב בהדיא "על שדה הארץ יחשב" נצרך ה'גאלנו' לקרוב קרוב קודם.
- "הנרצע נקנה ברציעה": דכתיב " וְרָצַע אֲדָנָיו אֶת אֶזְנוֹ בַּמְרָצָע...".
- "וקונה את עצמו ביובל ובמיתת האדון": דכתיב "וְעָבְדוּ" - ולא את הבן ולא את הבת. "לְעַלְמָם" - לעולמו של יובל.
- תנו רבנן, "הַמְרָצָע" אין לי אלא מרצע, מנין לרבות הסול והסירא והמחט והמקרח והמכתב? ת"ל "וְלִקְחָתָּ" לרבות כל דבר שנקח ביד דברי ר' יוסי בר' יהודה. רבי - מה מרצע מיוחד של מתכת אף כל של מתכת. ד"א "הַמְרָצָע" להביא המרצע הגדול. אמר רבי אלעזר יודן בריבי - היה דורש כשהן רוצעים אין רוצעים אלא במילתא. וחכ"א - אין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום, וא"ת במילתא הם רוצעים היאך עבד עברי כהן יעשה בעל מום? הא אין נרצע אלא בגובה של און.
- במאי קמיפלגי (בענין סול וסירא):
 - ❖ רבי - דריש כללי ופרטי, "וְלִקְחָתָּ" כלל, "הַמְרָצָע" פרט, "בְּאֶזְנוֹ וּבְדָלָתָּ" חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת.
 - ❖ ר' יוסי - דריש ריבויי ומיעוטי, "וְלִקְחָתָּ" ריבה, "הַמְרָצָע" מיעט, "בְּאֶזְנוֹ וּבְדָלָתָּ" חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי כל מילי, מאי מיעט מיעט סם.
- "המרצע להביא מרצע הגדול" מאי משמע? כדאמר רבא "הַיָּרֵךְ" - המיומנת שבירך. ה"ג "הַמְרָצָע" - מיוחד שבמרצעין.
- "א"ר אלעזר יודן בריבי - היה דורש כשהן רוצעין אין רוצעין אלא במילתא. וחכ"א - אין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום":
 - שואלת הגמרא - ויעשה בעל מום? אמר קרא "וְיָשָׁב אֶל מְשֻׁפָּחָתוֹ" - למוחזק שבמשפחתו.
 - בעיה - עבד עברי כהן, מהו שימסור לו רבו שפחה כנענית? חידוש הוא לא שנא כהנים ול"ש ישראל, או דילמא שאני כהנים הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתירות?
 - ❖ רב - מותר.
 - ❖ שמואל - אסור.
 - בעיה - כהן מהו ביפת תואר? חידוש הוא לא שנא כהן ולא שנא ישראל, או דילמא שאני כהנים הואיל וריבה בהן מצות יתירות?
 - ❖ רב - מותר.

❖ שמואל - אסור.

ושני איכא דאמרי בכיור מחלוקתם:

❖ **איכא דאמרי** - בכיאה ראשונה דכ"ע לא פליגי דשרי דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, כי פליגי בכיאה שניה: **רב** - מותר, והואיל ואישתריא אישתרי. **ושמואל** - אסור, דהא הויא לה גיורת וגיורת לכהן לא חזיא.

❖ **איכא דאמרי שני** - בכיאה שניה כ"ע לא פליגי דאסירא דהויא לה גיורת, כי פליגי בכיאה ראשונה **רב** - מותר דהא לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. **ושמואל** - אסור דכל היכא דקרינא ביה "וְהִבְאֵתָה אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ" קרינא ביה "וְרָאִיתָ בְּשִׁבְיָה" כל היכא דלא קרינא ביה "וְהִבְאֵתָה אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ" לא קרינא ביה "וְרָאִיתָ בְּשִׁבְיָה".

• ת"ר: "וְרָאִיתָ בְּשִׁבְיָה" - בשעת שביה. "אָשֶׁת" - ואפילו אשת איש. "יִפֹּת תֹּאֲר" - לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר תמותות נבילות. "וְחִשְׁקָתָ" - אע"פ שאינה נאה. "כָּה" - ולא בה ובחברתה. "וְלִקְחָתָ" - ליקוחין יש לך בה. "לָךְ לְאִשָּׁה" - שלא יקח שתי נשים אחת לו ואחת לאביו, אחת לו ואחת לבנו. "וְהִבְאֵתָה" - מלמד שלא ילחצנה במלחמה.

דף כב

• ת"ר: "וְאִם אָמַר יֹאמְר" - עד שיאמר וישנה, אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע שנאמר "לֹא אֶצֵּא חִפְשִׁי" עד שיאמר בשעת יציאה. אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר "וְאִם אָמַר יֹאמְר הֶעֱבַד" עד שיאמר כשהוא עבד.

• ביאור למסקנה של הברייתא:

רבא - בתחילת פרוטה אחרונה ובסוף פרוטה אחרונה, וה"ק: אמר בתחילת שש, קודם פרוטה אחרונה, דכבר יש לו אשה ובנים, ולא בסוף שש לאחר שהתחיל פרוטה אחרונה - אינו נרצע ואפי' אמר ושנה דכתיב "לֹא אֶצֵּא חִפְשִׁי" סמוך ליציאה וכל זמן שיש עליו פרוטה שלימה לאו סמוך ליציאה הוא. אי אמר ושנה בסוף פרוטה אחרונה ולא אמר בתחילת פרוטה אחרונה - אינו נרצע שנאמר "וְאִם אָמַר יֹאמְר הֶעֱבַד" עד שיאמר כשהוא עבד.

• ת"ר: לו אשה ובנים ולרכו אין אשה ובנים - אינו נרצע שנאמר "כִּי אֶהְבֶּךָ וְאָת בֵּיתְךָ". לרכו אשה ובנים ולו אין אשה ובנים - אינו נרצע שנאמר "אֶהְבֶּתִי אֶת אֲדֹנָי אֶת אִשְׁתִּי וְאָת בְּנָי". הוא אוהב את רבו ורבו אינו אוהבו - אינו נרצע שנאמר "כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ". רבו אוהבו והוא אינו אוהב את רבו - אינו נרצע שנאמר "כִּי אֶהְבֶּךָ". הוא חולה ורבו

אינו חולה - אינו נרצע שנאמר "כי טוב לו עִמָּךְ". רבו חולה והוא אינו חולה - אינו נרצע שנאמר "עִמָּךְ".

• בעיה - שניהם חולין מאי? "עִמָּךְ" בעינן והא איכא או דילמא "כי טוב לו עִמָּךְ" בעינן והא ליכא? תיקו.

• ת"ר: "כי טוב לו עִמָּךְ" - עמך במאכל עמך במשתה, שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש, אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי תבן - מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו.

• ת"ר: "וַיִּצְאָ מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנֵי עִמּוֹ" אמר רבי שמעון - אם הוא נמכר בניו ובנותיו מי נמכרים? מכאן שרבו חייב במזונות בניו, כיוצא בדבר אתה אומר "אם בָּעַל אִשָּׁה הוּא וַיִּצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ" אמר רבי שמעון - אם הוא נמכר אשתו מי נמכרה? מכאן שרבו חייב במזונות אשתו. וצריכא דאי אשמועינן בניו משום דלא בני מיעבד ומיכל נינהו, אבל אשתו דבת מיכל ומיעבד היא אימא תעביד ותיכול. ואי אשמועינן אשתו דלאו דירכה להדורי, אבל בניו דדירכייהו להדורי אימא לא צריכא.

• ת"ר (למסקנה): אילו נאמר 'אזנו בדלת' הייתי אומר ירצענה לאזן מאבראי, ויניחנה על הדלת וידקור כנגד אזנו בדלת תלמוד לומר "בְּאָזְנוֹ וּבְדַלַּת" הא כיצד? דוקר והולך עד שמגיע אצל דלת. דלת שומע אני בין עקורה בין שאינה עקורה? ת"ל "הַמְּזוּזָה" - מה מזוזה מעומד אף דלת נמי מעומד. רבן יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא הזה כמין חומר - מה נשתנה און מכל אברים שבגוף? אמר הקב"ה 'אזן ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי "כי לי בני ישראל עבדים" ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע'. ור"ש ב"ר היה דורש את המקרא הזה כמין חומר - מה נשתנה דלת ומזוזה מכל כלים שבבית? אמר הקב"ה 'דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי "כי לי בני ישראל עבדים" ולא עבדים לעבדים והוצאתים מעבדות לחירות והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם'.

• משנה "עבד כנעני... משל אחרים".

• מנלן? דכתיב "וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרֵשֶׁת אַחֲזָה" הקישן הכתוב לשרה אחוזה, מה שדה אחוזה נקנה בכסף בשטר ובחזקה, אף עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה. אי מה שדה אחוזה חוזרת לבעלים ביובל אף עבד כנעני חוזר לבעלים ביובל? תלמוד לומר "לְעֵלְמָ בְּהֶם תַּעֲבְדוּ".

• תנא - עבד כנעני נקנה אף בחליפין. (ותנא דידן מילתא דליתא במטלטלין קתני מילתא דאיתא במטלטלין לא קתני, ותנא ברא כי קתני מילתא דאיתא בין במקרקעי בין במטלטלי.)

- **שמואל** - עבד כנעני (גדול דאדעתא דנפשא קאזיל, אך קטן נקנה אפילו ב'קורא לו ובא' כמו בהמה דלא אדעתא דנפשא קאזיל) נקנה במשיכה כיצד? תקפו ובא אצלו - קנאו. קראו ובא אצלו - לא קנאו.
- ת"ר, כיצד בחזקה? התיר לו מנעלו, או הוליך כליו אחריו לבית המרחץ, הפשיטו, הרחיצו, סכו, גדרו, הלבישו, הנעילו, הגביהו - קנאו. אמר ר' שמעון - לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום. והסבר הברייתא: ת"ק - הגביהו הוא לרבו - קנאו (דזה נהנה וזה מצטער). הגביהו רבו לו - לא קנאו. אמר רבי שמעון - לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום.
- ר' יהודה הנדואה (גר שאין לו יורשין הוה) חלש, על מר זוטרא לשיולי ביה חזייה דתקיף ליה עלמא טובא, אמר ליה לעבדיה 'שלוף לי מסנאיאמטינהו לביתא': איכא דאמרי - גדול היה העבד, זה פירש למיתה וזה פירש לחיים. איכא דאמרי - קטן היה העבד, ודלא כאבא שאול דתניא, גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים בין גדולים בין קטנים קנו עצמן בני חורין. אבא שאול - גדולים קנו עצמן בני חורין. קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן

דף כג

- "וקונה את עצמו בכסף..." : בכסף ע"י אחרים כן, אבל לא על ידי עצמו. במאי עסקינן? ❖ **אביי** - שלא מדעתו, ושאיני כסף הואיל וקני ליה בעל כורחיה מקני ליה בעל כורחיה (וטבעא מיהא חד הוא, אך שטר האי לחוד והאי לחוד).
- ❖ **רבא** - שלא מדעתו, כסף קבלת רבו גרמה לו. שטר קבלת אחרים גרמה לו.
- "וחכמים אומרים בכסף ע"י עצמו": למסקנה: שלש מחלוקות בדבר: ❖ **ר' מאיר** - אית ליה בכסף על ידי אחרים ואפי' שלא מדעתו, ולא ע"י עצמו דאין קנין לעבד בלא רבו. ובשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים שלא מדעתו, דחוב הוא לו (וכסף אע"ג דחוב הוא לו קבלת רבו גרמה לו).
- ❖ **ר"ש בן אלעזר** - אית ליה בין בכסף בין בשטר ע"י אחרים, דקסבר זכות הוא לו, ולא ע"י עצמו, דגבי כסף אית ליה אין קנין לעבד בלא רבו, וגבי שטר לית ליה גיטו וידו באין כאחד.
- ❖ **רבנן** דמתניתין - אית להו בכסף בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו דיש קנין אחרים דזכות הוא לו, וכן בשטר בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו.
- **רבה** - מ"ט דר' שמעון בן אלעזר גמר 'לה' 'לה' מאשה, מה אשה עד שיוציא גט לרשות שאינה שלו, אף עבד נמי עד שיוציא גט לרשות שאינה שלו.

- בעיה - לר' שמעון בן אלעזר עבד כנעני מהו שיעשה שליח לקבל גיטו מיד רבו? כיון דגמר 'לה' 'לה' מאשה כאשה או דילמא אשה דאיהי מצי מקבלת גיטה שליח נמי מצי משויא, עבד דאיהו לא מקבל גיטה שליח נמי לא מצי משוי? ופשט 'לה' 'לה' מאשה כאשה.
- "ובלכר שיהא הכסף משל אחרים": **רב ששת** - דכולי עלמא אין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה, והכא במאי עסקינן דאקני ליה אחר מנה ואמר ליה 'על מנת שאין לרכב רשות בו' ר' מאיר סבר - כי אמר ליה קני קני עבד וקני רביה, וכי אמר ליה על מנת לא כלום קאמר ליה. **רבנן** סברי - כיון דאמר ליה על מנת אהני ליה תנאיה. ר' אלעזר - כל כי האי גוונא דכולי עלמא לא פליגי דקני עבד וקני רביה, והכא במאי עסקינן כגון דאקני ליה אחר מנה ואמר ליה 'על מנת שתצא בו לחירות' ר"מ סבר - כי אמר ליה קני קני עבד וקני רביה, וכי אמר ליה על מנת לא כלום קאמר ליה. **רבנן** סברי - לדידיה נמי הא לא קא מקני ליה דהא לא אמר ליה, אלא על מנת שתצא בו לחירות.

דף כד

- תניא, אין אשה פודה מעשר שני בלא חומש. ר"ש בן אלעזר אומר משום ר' מאיר - אשה פודה מעשר שני בלא חומש. לפי שיטת **רבא** (את שיטת **אביי** לא הבאנו מכמה סיבות ואכמ"ל), מתבארת כך הברייתא: הכא במעשר דאתא מבי נשא עסקינן, ❖ ור"מ לטעמיה דאמר - מעשר ממון הקדש הוא ולא קני ליה בעל.
- ❖ **רבנן** - לטעמייהו דאמרי ממון הדיוט הוא וקני ליה בעל, הילכך שליחותא דבעל קעבדא.
- תנא - יוצא בשן ועין וראשי אברים שאינן חוזרים. ראשי אברים מנלן? דומיא דשן ועין, מה שן ועין מומין שבגלוי ואינן חוזרין אף כל מומין שבגלוי ואינן חוזרין. ולא הוי כשני כתובים הבאים כאחד שאין מלמדין דשניהם צריכי, דאי כתב רחמנא שן הוה אמינא אפילו שן דחלב כתב רחמנא עין, ואי כתב רחמנא עין ה"א מה עין שנברא עמו אף כל שנברא עמו אבל שן לא, צריכא.
- למסקנה, 'וכי יפה' ריבוי 'שן ועין' מיעוט 'לְחַפְּשֵׁי יִשְׁלַחְנֹו' ריבויא הוא, ואין מרכיב 'הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור' דאם כן מה הועיל 'שן ועין'.
- ת"ר: בכלום עבד יוצא בהם לחירות וצריך גט שחרור דברי ר"ש. ר"מ - אינו צריך. ר"א - צריך. ר' טרפון - אינו צריך. ר"ע - צריך. המכריעים לפני חכמים - נראין דברי ר"ט בשן ועין שהתורה זכתה לו, ודברי ר"ע בשאר אברים הואיל ומדרש חכמים הוא. מ"ט דר"ש? יליף 'שילוח' 'שילוח' מאשה, מה אשה בשטר אף עבד נמי בשטר.

ומ"ט דר"מ? אי כתב 'חפשי' לבסוף כדקאמרת השתא דכתב "לְחַפְּשֵׁי יִשְׁלַחְנוּ" הוה ליה חפשי מעיקרא.

- ת"ר: הכהו על עינו וסמאה, על אזנו וחרשה - עבד יוצא בהן לחירות. נגד עינו ואינו רואה, כנגד אזנו ואינו שומע - אין עבד יוצא בהן לחירות. (למרות שבעיקרון קלא נחשב, שאני אדם דכיון דבר דעת הוא איהו מיבעית נפשיה, כדתניא: המבעית את חברו - פטור מדיני אדם והייב בדיני שמים כיצד? תקע באזנו וחרשו פטור אחזהו ותקע באזנו וחרשו חייב).
- ת"ר: הכהו על עינו וכהתה, על שינו ונדרה - אם יכול להשתמש בהן עכשיו אין עבד יוצא בהן לחירות. ואם לאו עבד יוצא בהן לחירות. תניא - הרי שהיתה עינו כהויה וסמאה, שינו נדודה והפילה - אם יכול להשתמש בהן כבר עבד יוצא בהן לחירות ואם לאו אין עבד יוצא בהן לחירות. וצריכא דאי אשמועינן הך קמייא משום דמעיקרא נהורא בריא והשתא נהורא כחישא אבל הכא דמעיקרא נמי נהורא כחישא אימא לא, ואי אשמועינן הא משום דסמיה לגמרי אבל התם דלא סמיה לגמרי אימא לא צריכא.
- תנו רבנן: הרי שהיה רבו רופא ואמר לו לכהול לו עינו וסמאה, לחתור לו שינו והפילה - שיחק בארון יוצא לחירות. **רשב"ג** - "וְשַׁחְתָּהּ" עד שיתכוין לשחתה (ורבנן האי "וְשַׁחְתָּהּ" דריש לכדתניא: **ר"א** - הרי שהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה פטור. ואידך מ'ושחת' שחתה' נפקא).
- **רב ששת** - הרי שהיתה עינו סמויה וחטטה - עבד יוצא בהן לחירות מ"ט? מחוסר אבר הוא.
- **רב** - היתה לו יתרת וחתכה - עבד יוצא בהן לחירות, וביאר **רב הונא** - והוא שנספרת על גב היד.

דף כה

- בעיה - עבד שסרסו רבו בכצים מהו? כמון שבגלוי דמי ומשתחרר או לא? למסקנה זוהי מחלוקת:
 - ❖ בין **רבי** שסובר שנחשב כמון גלוי,
 - ❖ ואילו לפי **ת"ק** ו**בן עזאי** אין נחשב כמון שבגלוי וממילא לא משתחרר,דתנן: "עשרים וארבעה ראשי אברים שאדם כולם אין מטמאין משום מחיה. ואלו הם: ראשי אצבעות, ידים, ורגלים, וראשי אזנים, וראש החוטם, וראש הגוייה, וראשי דדים שבאשה. **רבי יהודה** - אף שבאיש" ותני עלה - ככולם עבד יוצא בהם לחירות. **רבי** -

אף הסירוס דביצים (כולל לשון). **בן עזאי** - אף הלשון (לא כולל סירוס הביצים). [ותנא שמעה לדרבי וקבעה ושמעה לדבן עזאי ותני ומשנה לא זזה ממקומה].

• **עולא** - הכל מודים ב'לשון' לענין טומאה: הגלוי הוא אצל השרץ, דכתיב "אֲשֶׁר יֵגַע בוֹ" אמר רחמנא, והאי נמי בר נגיעה הוא. **לענין טבילה**: כטמון דמי שנאמר "וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמִים" אמר רחמנא, מה בשרו מאבראי אף כל מאבראי. לא נחלקו אלא **לענין הזאה**:

❖ **רבי** - מדמי לה לטומאה (אך צריך שיהיה מקום שראוי לבוא בו מים אף שבפועל לא מגיע).

❖ **רבנן** - מדמו לה לטבילה.

ותרוייהו בהאי קרא קמיפלגי "וְהִזָּה הַטָּהַר עַל הַטָּמֵא בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחָטְאוּ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּמִים וְטָהַר בְּעֶרְבֹ: **רבי** - "וְהִזָּה הַטָּהַר עַל הַטָּמֵא בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחָטְאוּ". **רבנן** - "וְחָטְאוּ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּמִים".

• מחלוקת תנאים האם סירוס ביצים הוי מום שבגלוי או לאו: ומעוך וכתות ונתוק וכתות כולן אף בביצים דברי **רבי יהודה**. **רבי אליעזר בן יעקב** - כולם בגיד. **רבי יוסי** - מעוך וכתות אף בביצים, נתוק וכתות בגיד כן, בביצים לא.

• **משנה** "בהמה גסה נקנית במסירה... נקנית במשיכה".

• **רב סבר** - בהמה גסה נקנית במשיכה דאמר כי האי תנא דתניא "וחכ"א זו וזו (גסה ודקה) נקנית במשיכה. **רבי שמעון** - זו וזו בהגבהה".

• פיל לרבי שמעון כמה יקנה?

❖ **אביי** - בחליפין. אי נמי - בשוכר את מקומו.

❖ **רבי זירא** - מביא ארבעה כלים ומניחן תחת רגליו, ועסקינן בסימטא. אי נמי - בחבילי זמורות.

דף כו

• משנה "נכסים שיש להם אחריות... לישבע עליהן.

• "בכסף" מנלן? נאמר "שְׁדוֹת בְּכֶסֶף יִקְנוּ וְכֹתוּב בְּפֶסֶף וְחֵתוּם" (וכתיב "יִקְנוּ" מעיקרא, ולכן כסף קני, ושטר והמובא בפסוקן ראייה בעלמא הוא). **רב** - לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה ואי פריש פריש.

• "ובשטר" מנלן? שנאמר "וְאֶקַח אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה". **שמואל** - לא שנו אלא בשטר מתנה אבל במכר לא קנה עד שיתן לו דמים.

• "ובחזקה" מנלן?

❖ **חזקיה** - "וּשְׁבוּ בְעָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּפְשָׁתֶם" במה תפשתם? בישיבה.

❖ **דבי ר' ישמעאל** - "וַיִּרְשָׁתֶם אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּתֶּם בָּהּ" במה ירשתם בישיבה.

- "ושאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה" מנלן? דכתיב "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך" דבר הנקנה מיד ליד. וולר' **יוחנן דאמר** - דבר תורה מעות קונות, תנא תקנתא דרבנן קתני.
- "נכסים שאין להם אחריות נקנים עם..." מנהני מילי? דאמר קרא "**וַיִּתֵּן לָהֶם אֲבֵיהֶם מַתָּנוֹת רַבּוֹת לְכֶסֶף וְלָזָהָב וְלַמְגָדָנוֹת עִם עָרֵי מְצֻרוֹת בִּיהוּדָה**".
- בעיה - בעינן צבורים או לא?
- נסיונות לפשט ("ר' **עקיבא** אומר קרקע", "אמר ר' **אלעזר** מעשה במדוני" "דאמר רב **יהודה** אמר רב מעשה באדם אחר" "מעשה ברבן **גמליאל זוקנים** שהיו באים", "נתון לו ליהושע ומקומו מושכר", "דאמר **רבא בר יצחק** אמר רב שני שטרות") ולא נפשט בנסינות אלו, ובסוף נפשט מהא דאמר **רב הונא**

דף כז

- שלשה שטרות הן תרי הא דאמרן (שני שטרות הן "זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר" - חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה. "ע"מ שתכתבו לו את השטר" - חוזר בין בשטר בין בשדה) אידך - אם קדם מוכר וכתב לו את השטר, כאותה ששינוי 'כותבים שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו, כיון שהחזיק עמו בקרקע - נקנה שטר בכל מקום שהוא' ועלה קתני 'זו היא ששינוי נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה' ש"מ לא בעינן צבורים בה ש"מ.
- בעיה - מי בעינן אגב או לא? למסקנה - הלכתא, צבורים לא בעינן 'אגב' ו'קני' בעינן.
- בעיה - שדה במכר ומטלטלין במתנה מהו? נפשט מה'עישור שאני עתיד למור נתון ליהושע ומקומו מושכר ל' שמועיל קנין אגב כזה.
- בעיה - שדה לאחד ומטלטלין לאחר מהו? ולא נפשט.
- **רבא** - לא שנו אלא שנתן דמי כולן אבל לא נתן דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו.
- תניא כוותיה ד**רבא**: "יפה כח הכסף מכח השטר, וכח השטר מכח הכסף" יפה כח הכסף - שהכסף פודין בו הקדשות ומעשר שני, מה שאין כן בשטר. ויפה כח השטר - שהשטר מוציא בבת ישראל, מה שאין כן בכסף. ויפה כח שניהם מכח חזקה, וכח חזקה מכח שניהם, יפה כח שניהם - ששניהם קונים בעבר עברי מה שאין כן בחזקה. יפה כח חזקה - שחזקה מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהם קנאם כולם. במה

דברים אמורים? שנתן לו דמי כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו".

- **שמואל** - מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן - קנה את כולן.
- "וזוקקים את הנכסים...": **עולא** - מנין לגלגול שבועה מן התורה? שנאמר 'וְאָמַרְהָ הָאִשָּׁה אֶמֶן אֶמֶן' ותנן 'על מה היא אומרת 'אמן אמן'? 'אמן' על האלה 'אמן' על השבועה, 'אמן' אם מאיש זה 'אמן' אם מאיש אחר, 'אמן' שלא סטיתי ארוסה ונשואה ושומרת יבם וכנוסה' האי ארוסה היכי דמי? למסקנה מדובר ע"י גלגול.

דף כח

- אשכחן איסורא (סוטה) ממונא מנלן? **דבי רבי ישמעאל** - ק"ו ומה סוטה שלא ניתנה להתבע בעד אחד - מגלגלין, ממון שניתן להתבע בעד אחד אינו דין שמגלגלין. אשכחן בודאי ספק מנלן? **רשב"י** - נאמרה 'שבועה' בחוץ ונאמרה 'שבועה' בפנים - מה שבועה האמורה בפנים עשה בה ספק כודאי אף שבועה האמורה בחוץ עשה בה ספק כודאי. עד היכן גלגול שבועה?
- ❖ **רב** - דא"ל 'הישבע לי שאין עבדי אתה'.
- ❖ **רבא** - 'הישבע לי שלא נמכרת לי בעבד עברי' (ורבא לטעמיה דאמר - עבד עברי גופו קנוי, והחידוש מקרקע שכבר נשנה, דמהו דתימא קרקע הוא דעברי אינשי דמזבני בצניעא אם איתא דזבין לית ליה קלא, האי אם איתא דזבין קלא אית ליה קמ"ל).
- תניא: "הקורא לחבירו 'עבד' - יהא בנידוי. 'ממזר' - סופג את הארבעים. 'רשע' - יורד עמו לחייו".
- **משנה** "כל הנעשה דמים... זה בחליפיו".
- הווא אמינא שחליפין מאי ניהו? מטבע ונדחה. ומבאר **רב יהודה** - שהמשנה הכי קאמר 'כל הנישום דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב בחליפין' (דיקא נמי דקתני "כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור").
- ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דמטבע נעשה חליפין מאי כיצד? ה"ק 'פירות נמי עבדי חליפין, כיצד - החליף בשר שור בפרה, או בשר חמור בשור כיון שזכה זה נתחייב בחליפין'. ולפי **רב נחמן** דאמר - פירות לא עבדי חליפין, ה"ק במשנה, 'יש דמים שהן כחליפין, כיצד - החליף דמי שור בפרה, או דמי חמור בשור' (והטעם דסבר כר' **יוחנן** דאמר - דבר תורה מעות קונות, ומה טעם אמרו משיכה קונה? גזירה שמא יאמר לו 'נשרפו חיטיך בעלייה' ומילתא דשכיח גזרו בה **רבנן** מילתא דלא שכיח לא גזרו בה

רבנן. ולר"ל דאמר - משיכה מפורשת מן התורה סבר כרב ששת דאמר - פירות עבדי חליפין ומתרץ (פיו).

דף כט

- **משנה** "רשות הגבוהה... להדיוט".
- ת"ר: כיצד רשות הגבוהה בכסף? גיזבר שנתן מעות בבהמה, אפי' בהמה בסוף העולם - קנה. ובהדיוט - לא קנה עד שימשוך. כיצד אמירתו לגבוהה כמסירתו להדיוט? האומר 'שור זה עולה' 'בית זה הקדש' אפי' בסוף העולם - קנה, בהדיוט - לא קנה עד שימשוך ויחזיק.
- **משכו במנה ולא הספיק לפדותו עד שעמד במאתים** - נותן מאתיים, והטעם - 'ונתן הכסף וקם לו'. **משכו במאתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה**, ונתן מאתיים, והטעם - לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש. **פדאו במאתים ולא הספיק למושכו עד שעמד במנה** - נותן מאתיים, והטעם - 'ונתן הכסף וקם לו'. **פדאו במנה ולא הספיק למושכו עד שעמד במאתים** - מה שפדה פדוי, ואין נותן אלא מנה (אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי).
- **משנה** "כל מצות הבן על... ובל תטמא למתים".
- "כל מצות הבן על האב" - ה"ק כל מצות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו - אנשים חייבין, ונשים פטורות, דת"ר: האב חייב בבנו למולו, ולפדותו, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות. וי"א אף להשיטו במים. **רבי יהודה** - כל שאינו מלמד את בנו אומנות כאילו מלמדו ליסטות.
- "למולו": מנלן? דכתיב **וַיִּמַּל אֲבֹרָהֶם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ**. והיכא דלא מהליה אבוה, מיחייב בי דינא למימהליה דכתיב **הַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר**. והיכא דלא מהליה בי דינא, מיחייב איהו למימהל נפשיה דכתיב **וַיַּעַרְל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יְמוּל אֶת בְּשָׂרוֹ עַרְלָתוֹ וְנִכְרְתָהּ**. איהי מנלן דלא מיחייבא דכתיב **כִּפְאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹקִים** - אותו ולא אותה. (אשכחן מיד, לדורות מנלן? **תנא דבי ר' ישמעאל** - כל מקום שנאמר 'צו' אינו אלא זירוז מיד ולדורות, זירוז דכתיב **וַיִּצְוֵ אֶת יְהוֹשֻׁעַ וַחֲזַקְהוּ וְאַמְצֵהוּ**. מיד ולדורות דכתיב **מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ד' וְהָלָא לְדֹרֹתֵיכֶם**).
- "לפדותו": מנלן? דכתיב **כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תַּפְדֶּה**. והיכא דלא פרקיה אבוה, מיחייב איהו למפרקיה דכתיב **פְּדֵה תַּפְדֶּה**. ואיהי מנלן דלא מיפקדה? דכתיב **תִּפְדֶּה תַּפְדֶּה** - כל שמצווה לפדות את עצמו מצווה לפדות את אחרים, וכל שאינו מצווה לפדות את עצמו אינו מצווה לפדות אחרים. ואיהי מנלן דלא מיחייבא למיפרק נפשה? דכתיב **תַּפְדֶּה**

‘תִּפְדָּה’ – כל שאחרים מצווים לפדותו מצווה לפדות את עצמו, וכל שאין אחרים מצווים לפדותו אין מצווה לפדות את עצמו. ומנין שאין אחרים מצווין לפדותה? דאמר קרא “כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִּפְדֶּה” – בניך ולא בנותיך.

• תנו רבנן: “הוא לפדות ובנו לפדות, הוא קודם לבנו. **רבי יהודה** – בנו קודמו שזה מצותו על אביו וזה מצות בנו עליו”

רבי ירמיה – הכל מודין כל היכא דליכא אלא חמש סלעים, הוא קודם לבנו והטעם – מצוה דגופיה עדיפא. כי פליגי היכא דאיכא חמש משועבדים וחמש בני חורין:

❖ **ר’ יהודה** – מלוה דכתיב בתורה ככתובה בשטר דמיא, בהני חמש פריק לבריה ואזיל כהן וטריף ליה לחמש משועבדים לדידיה.

❖ **רבנן** – מלוה דכתיב באורייתא לאו ככתובה בשטר דמיא, והילכך מצוה דגופיה עדיף.

• ת”ר: לפדות את בנו ולעלות לרגל – פודה את בנו ואחר כך עולה לרגל. **ר’ יהודה** – עולה לרגל ואח”כ פודה את בנו, שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת. והטעם של **רבנן** – דאמר קרא “כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִּפְדֶּה” והדר “וְלֹא יָרְאוּ פְּנֵי רִיקָם”.

• ת”ר: מנין שאם היו לו חמשה בנים מחמש נשים שחייב לפדות כולן? ת”ל “כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִּפְדֶּה” דמהו דתימא נילף ‘בכור’ ‘בכור’ מנחלה, מה להלן ראשית אוננו אף כאן ראשית אוננו קמ”ל.

• “ללמדו תורה”: מנלן? דכתיב “וְלִמְדָתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם”. והיכא דלא אגמריה אבוא, מיחייב איהו למיגמר נפשיה דכתיב “וְלִמְדָתֶם”. איהי מנלן דלא מיחייבא? דכתיב ‘ולמדנתם’ ו‘למדנתם’ – כל שמצווה ללמוד מצווה ללמד, וכל שאינו מצווה ללמוד אינו מצווה ללמד. ואיהי מנלן דלא מיחייבה למילף נפשה? דכתיב ‘ולמדנתם’ ו‘למדנתם’ – כל שאחרים מצווין ללמוד מצווה ללמד את עצמו, וכל שאין אחרים מצווין ללמוד אין מצווה ללמד את עצמו. ומנין שאין אחרים מצווין ללמדה? דאמר קרא “וְלִמְדָתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם” – ולא בנותיכם.

• ת”ר: הוא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם לבנו. **ר’ יהודה** – אם בנו זריו וממולח ותלמודו מתקיים בידו בנו קודמו.

• מעשה **ברב יעקב בריה דרב אחא בר יעקב** שדריה אבוא לקמיה **דאבוי**, כי אתא חזייה דלא הוה מיחדדין שמעתיה, א”ל ‘אנא עדיפא מינך תוב את דאיזיל אנא’, שמע **אבוי** דקא הוה אתי, הוה ההוא מזיק בי רבנן **דאבוי** דכי הוו עיילי בתרין אפי’ ביממא הוו מיתזקי, אמר להו ‘לא ליתיב ליה אינש אושפיזא אפשר דמתרחיש ניסא’ הלך וישן בההוא בי רבנן, אידמי ליה כתינינא דשבעה רישוותיה, כל כריעה דכרע נתר חר רישיה. אמר להו למחר ‘אי לא איתרחיש ניסא סכינתין’.

- ת"ר: ללמוד תורה ולישא אשה - ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה, ואם א"א לו בלא אשה - ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה.
- **שמואל** - הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה (לבני בבל).
- **ר' יוחנן** - ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה, אלא ילמד ואח"כ נושא אשה (לבני א"י).
- **רב הונא** - בן עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו בהרהור עבירה. **רבא** - עד כ' שנה יושב ד' ומצפה לאדם מתי ישא אשה, כיון שהגיע כ' ולא נשא אומר תיפח עצמותיו.
- **רב חסדא** - האי דעדיפנא מחבראי דנסיבנא כשיתסר, ואי הוה נסיבנא כארביסר הוה אמינא לשטן גירא בעיניך.

דף ל

- **רבא** - אמר לר' נתן בר אמי 'אדידך על צוארי דבריך': משיתסר ועד עשרים ורתתי. ואמרי לה מתמני סרי עד עשרים וארבעה. (כתנאי, "חֲנֹךְ לְנֶעֶר עַל פִּי בְרָכוֹ" ר' יהודה ורבי נחמיה,
- ❖ **חד אמר** - משיתסר ועד עשרים ורתתי.
- ❖ **וחד אמר** - מתמני סרי ועד עשרים וארבעה).
- עד היכן חייב אדם ללמד את בנו תורה? **שמואל** - כגון **זבולון בן דן** ולא **זבולון בן דן**: **זבולון בן דן** - שלמדו אבי אביו. ולא **זבולון בן דן** דאילו התם לימדו מקרא משנה ותלמוד הלכות ואגדות, ואילו הכא מקרא לבד.
- תניא - למדו מקרא, אין מלמדו משנה.
- מחלוקת:
- ❖ תניא ראשונה - "וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם" ולא בני בניכם, ומה אני מקיים "וְהוֹדַעְתֶּם לְבְנֵיךָ וְלִבְנֵי בְנֵיךָ" - לומר לך שכל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות.
- ❖ תניא שניה - "וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם" אין לי אלא בניכם, בני בניכם מניין? ת"ל "וְהוֹדַעְתֶּם לְבְנֵיךָ וְלִבְנֵי בְנֵיךָ", א"כ מה ת"ל "בְּנֵיכֶם" בניכם ולא בנותיכם.
- **ריב"ל** - כל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני שנאמר "וְהוֹדַעְתֶּם לְבְנֵיךָ וְלִבְנֵי בְנֵיךָ" וסמך ליה "יום אשר עמדת לפני ד' אלקיך בחרב".
- **ר' יהושע בן חנניא** - "וְשִׁנַּנְתֶּם לְבְנֵיךָ" אל תקרי "וְשִׁנַּנְתֶּם" אלא 'ושלשתם' - לעולם ישלש אדם ימיו שלישי במקרא שלישי במשנה שלישי בתלמוד.

- נקראו ראשונים סופרים, שהיו סופרים כל האותיות שבתורה, שהיו אומרים וא"ו ד'גחון' חציין של אותיות של ס"ת. 'דרש' 'דרש' חציין של תיבות. 'והתגלח' של פסוקים. "יְכַרְסֶמְנָה חִזִּיר מִיַּעַר" עי"ן דיער חציין של תהלים. "וְהוּא רְחוּם יְכַפֵּר עֲוֹן" חציין דפסוקים. (בעיה - וא"ו דגחון מהאי גיסא או מהאי גיסא וכן 'והתגלח' מהאי גיסא או מהאי גיסא ולא נפשט שאין אנהו בקיאים).
- תנו רבנן: חמשת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה פסוקים הוו פסוקי ס"ת, יתר עליו תהלים שמונה, חסר ממנו דברי הימים שמונה.
- תנו רבנן: "וְשִׁנְנָתָם" שיהו דברי תורה מחורדים בפין, שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד שנאמר "אָמַר לְחֶכְמָה אַחֲתִי אֶת...". ואומר "קָשְׁרָם עַל אֲצָבְעֶיךָ כְּתָבָם עַל לִוַח לִבְךָ" ואומר "כְּחֻצִים בְּיַד גְּבוּר כֵּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים" ואומר "חֻצֵי גְבוּר שְׁנוּנִים" ואומר "חֻצֵיךָ שְׁנוּנִים עִמָּם תַּחֲתֶיךָ יִפְלוּ" ואומר "אֲשֶׁרִי הִגְבַּר אֲשֶׁר מְלֵא אֶת אֲשָׁפְתוֹ מֶהֱם לֹא יִבְשׁוּ כִּי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבֵים בְּשָׁעַר".
- "אֶת אוֹיְבֵים בְּשָׁעַר" - אפי' האב וכנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה שנאמר "אֶת וְהַב בְּסוּפָה" אל תקרי "בְּסוּפָה" אלא 'בסופה'.
- ת"ר: "וְשִׁמְתָם" סם תם, נמשלה תורה כסם חיים - משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו, ואמר לו 'בני כל זמן שהרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא, ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי', כך הקב"ה אמר להם לישראל 'בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו שנאמר "הֲלוֹא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת" ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו שנאמר "לִפְתָּח חֲטָאת רִבְּץ" ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו בכך שנאמר "וְאֵלֶיךָ תִּשׁוּקָתוֹ" ואם אתה רוצה אתה מושל בו שנאמר "וְאֵתָהּ תִּמְשָׁל בּוֹ". ת"ר: קשה יצר הרע שאפילו יוצרו קראו רע, שנאמר "כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעוּרָיו".
- אמרות חכמים בענין יצר הרע:
 - **רב יצחק** - יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר "רַק רַע כֹּל הַיּוֹם".
 - **ר"ש בן לוי** - יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר "צוּפָה רָשָׁע לְצַדִּיק וּמִבְקָשׁ לְהַמִּיתוֹ" ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר "ד' לֹא יַעֲזֹבנוּ בְּיָדוֹ".
 - **דבי ר' ישמעאל** - בני אם פגע בכך מנוול זה, משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ שנאמר "הֲלוֹא כֹה דְּבָרֵי קָאָשׁ נָאֵם ד' וּכְפֹטִישׁ יִפְצֹץ סֶלַע" אם אבן הוא נימוח שנאמר "הוֹי כָּל צִמָּא לְכוּ לְמַיִם" ואומר "אֲבָנִים שִׁחְקוּ מַיִם".

● **"להשיאו אשה":** מנלן? דכתיב "קחו נשים והולידו בנים וקחו וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים" (בתו לאיש ה"ד? ניתן לה מידי ולבשייה ונכסייה, כי היכי דקפצו עלה אינשי).

"ללמדו אומנות": מנלן? דאמר קרא "רְאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּתָּ" - אם אשה ממש היא, כשם שחייב להשיאו אשה כך חייב ללמדו אומנות. אם תורה היא, כשם שחייב ללמדו תורה כך חייב ללמדו אומנות.

"ויש אומרים אף להשיטו בנהר": והטעם - חיותיה הוא.

"רבי יהודה אומר כל שאינו מלמדו אומנות כאילו מלמדו ליסדות": מאי בינייהו בין ת"ק לר"י? דאגמריה עיסקא:

❖ דלפי ת"ק - הרי למד חיים.

❖ ולפי ר"י - לא למד.

● **"כל מצות האב על הבן...":** מאי כל מצות האב על הבן? למסקנה, הכי קאמר: 'כל מצות האב המוטלת על הבן לעשות לאביו אחד אנשים ואחד נשים', דת"ר "איש" אין לי אלא איש, אשה מניין? כשהוא אומר "תיראו" הרי כאן שנים א"כ מה ת"ל? "איש" איש סיפק בידו לעשות, אשה אין סיפק בידה לעשות מפני שרשות אחרים עליה (נתגרשה - שניהם שוים).

● **ת"ר:** נאמר "כִּבְד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ" ונאמר "כִּבְד אֶת ד' מְהוֹנֵךְ" הוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום. נאמר "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ" ונאמר "אֶת ד' אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֶתוֹ תַעֲבֹד" הוה הכתוב מוראת אב ואם למוראת המקום. נאמר "וּמְקַלָּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת" ונאמר "אִישׁ אִישׁ כִּי יִקְלָל אֱלֹהֵי וְנִשְׂא חֲטָאוֹ" הוה הכתוב ברכת אב ואם לברכת המקום. אבל בהכאה ודאי אי אפשר, וכן בדין ששלשתן שותפין בו.

● **ת"ר:** שלשה שותפין הן באדם, הקב"ה ואביו ואמו, בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקב"ה 'מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני'.

דף לא

● **תניא, רבי -** גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שכן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים, לפיכך הקדים הקב"ה כיבוד אב לכיבוד אם. וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהבן מתיירא מאביו יותר מאמו מפני שמלמדו תורה, לפיכך הקדים הקב"ה מורא האם למורא האב.

● **תני תנא קמיה דרב נחמן -** בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו, אמר הקב"ה "יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם, שאלמלי דרתי ביניהם ציערוני". **ר' יצחק -** כל העובר עבירה

בסתר, כאילו דוחק רגלי שכינה שנאמר "כה אָמַר ד' הַשְּׁמַיִם כְּסָאֵי וְהָאָרֶץ הָרֵם רַגְלָי".
רבי יהושע בן לוי – אסור לאדם שיהלך ארבע אמות בקומה זקופה שנאמר "מֵלֵא כָּל
הָאָרֶץ כְּבֹדוֹ". (רבי הונא בריה דרבי יהושע לא מסגי ארבע אמות בגילוי הראש, אמר
'שכינה למעלה מראשי').

• בעיה – אבא אומר 'השקיני מים' ואמא אומרת 'השקיני מים' איזה מהם קודם? הנח כבוד
אמך ועשה כבוד אביך, שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. נתגרשה מהו? כיבוד שניהם
שוים.

• **עולא רבה** – מאי דכתיב "יודוך ד' כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ כִּי שָׁמְעוּ אִמְרֵי פִיךָ" מאמר פיך לא
נאמר אלא אמרי פיך, בשעה שאמר הקב"ה 'אנכי' ו'לא יהיה לך' אמרו אומות העולם –
לכבוד עצמו הוא דורש, כיון שאמר "כְּבֹד אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ" חזרו והודו למאמרות
הראשונות. (רבא הביא פסוק אחר, "ראש דְּבַרְךָ אֵמֶת" ראש דברך ולא סוף דברך? אלא
מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת).

• בעיה – עד היכן כיבוד אב ואם? **עולא** – צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד
באשקלון, ודמא בן נתינה שמו, פעם אחת בקשו חכמים פרקמטיא בששים ריבוא שכר
והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו. ושוב שאלו את ר' אליעזר עד
היכן כיבוד אב ואם? אמר להם – צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון
ודמא בן נתינה שמו בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שכר (ורב כהנא
מתני בשמונים ריבוא) והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו, לשנה
האחרת נתן הקב"ה שכרו שנוולדה לו פרה אדומה בעדרו נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמר
להם 'יודע אני בכס שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי, אלא אין אני
מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא', ואמר **רבי חנינא** – ומה מי
שאינו מצווה ועושה, כך מצווה ועושה עאכו"כ, דא"ר ח – גדול מצווה ועושה ממי
שאינו מצווה ועושה.

• למסקנה אמר **רב יוסף** – מאן דאמר לי אין הלכה כר"י דאמר – סומא פטור מן המצות,
עבידנא יומא טבא לרבנן.

• **רב דימי** – פעם אחת היה לבוש דמא בן נתינא סירקון של זהב, והיה יושב בין גדולי
רומי ובאתה אמו וקרעתו ממנו וטפחה לו על ראשו וירקה לו בפניו ולא הכלימה.

• **אבימי בריה דרבי אבהו** – יש מאכיל לאביו פסיוני וטורדו מן העולם, ויש מטחינו
בריחים ומביאו לחיי העולם הבא.

• **רבי אבהו** – כגון **אבימי** ברי קיים מצות כיבוד, חמשה בני סמכי הוה ליה **לאבימי** בחיי
אביו, וכי הוה אתא **רבי אבהו** קרי אבכא רהיט ואזיל ופתח ליה ואמר 'אין אין' עד

דמטאי התם יומא חד, אמר ליה 'אשקיינ מיא' אדאייתי ליה נמנם גחין, קאי עליה עד דאיתער אסתיעא מילתיה ודרש **אבימי** "מְזֻמֹּר לְאֶסְףּ".

• **רב יעקב בר אבונה** שאל את **אבבי**, אנא דעד דאתינא מבי רב, אבא מדלי לי כסא ואמא מזגה לי היכי איעביד? א"ל מאמך קביל ומאבוך לא תקבל דכיון דבר תורה הוא חלשה דעתיה.

• **רבי טרפון** הוה ליה ההיא אמא דכל אימת דהות בעיא למיסק לפוריא גחין וסליק לה, וכל אימת דהות נחית נחתת עלויה, אתא וקא משתבח בי מדרשא אמרי ליה 'עדיין לא הגעת לחצי כיבוד כלום זרקה ארנקי בפניך לים ולא הכלמתה'. **רב יוסף** כי הוה שמע קל כרעא דאמיה אמר 'איקום מקמי שכינה דאתיא'.

• **רבי יוחנן** – אשרי מי שלא חמאן. **רבי יוחנן** כי עברתו אמו מת אביו, ילדתו מתה אמו.

• **רב אסי**, הוה ליה ההיא אמא זקינה, אמרה ליה 'בעינא תכשיטין' עבד לה, 'בעינא גברא' נייעין לך, 'בעינא גברא דשפיר כותך' שבקה ואזל לארעא דישאל, שמע דקא אזלה אבתריה, אתא לקמיה **דרבי יוחנן** אמר ליה 'מהו לצאת מארץ לחוצה לארץ?' א"ל 'אסור' 'לקראת אמא מהו?' א"ל איני יודע. אתרח פורתא, הדר אתא אמר ליה **אסי** נתרצית לצאת המקום יחזירך לשלום, אתא לקמיה **דרבי אלעזר** א"ל 'חס ושלום דלמא מירתח רתח' א"ל 'מאי אמר לך' אמר ליה 'המקום יחזירך לשלום' אמר ליה 'ואם איתא דרתח לא הוה מברך לך', אדהכי והכי שמע לארונא דקאתי אמר 'אי ידעי לא נפקי'.

• ת"ר: מכברו בחייו ומכברו במותו, בחייו כיצד? הנשמע בדבר אביו למקום לא יאמר 'שלחוני בשביל עצמי' 'מהרוני בשביל עצמי' 'פטרוני בשביל עצמי' אלא כולהו בשביל אבא. במותו כיצד? היה אומר דבר שמועה מפיו לא יאמר 'כך אמר אבא' אלא 'כך אמר אבא מרי הריני כפרת משכבו' (והני מילי תוך שנים עשר חדש, מכאן ואילך אומר 'זכרונו לברכה לחיי העולם הבא').

• ת"ר: חכם משנה שם אביו ושם רבו, תורגמן אינו משנה לא שם אביו ולא שם רבו (של החכם).

• ת"ר: איזהו מורא ואיזהו כיבוד, **מורא** – לא עומד במקומו, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו ולא מכריעו. **כיבוד** – מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא.

דף לב

• בעיה – משל מי?

❖ **רב יהודה** – משל בן.

❖ **רב נתן בר אושעיא** – משל אב.

והורו **רבנן** כמ"ד משל אב.

- **רב הונא** קרע שיראי באנפי **רבה** בריה אמר 'איזול איחזי אי רתח אי לא רתח'. ודלמא רתח וקעבר על "לפני ענך לא תתן מקשל" דמחיל ליה ליקריה, והא קעבר משום "לא תשחית" דעבד ליה בפומבייני, ודילמא משום הכי לא רתח, דעבד ליה בשעת ריתחיה למסקנה שונים 'הנסקלים בנשרפים **רבי שמעון** אומר ידונו בסקילה שהשריפה חמורה ו**חכמים** - ידונו בשריפה, שהסקילה חמורה' (דקאמרו ליה לר"ש דקאמרת שריפה חמורה, לא סקילה חמורה!).
- תניא, הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה אל יאמר לו 'אבא עברת על דברי תורה' אלא אומר לו 'מקרא כתוב בתורה כך'.

מחלוקת:

- ❖ **אלעזר בן מתתאי** - אבא אומר 'השקיני מים' ומצוה לעשות - מניח אני כבוד אבא ועושה את המצוה שאני ואבא חייבים במצוה.
- ❖ **איסי בן יהודה** - אם אפשר למצוה ליעשות ע"י אחרים תיעשה על ידי אחרים וילך הוא בכבוד אביו.
- **רב מתנה** - הלכה כאיסי בן יהודה.

מחלוקת:

- ❖ **רב חסדא** - האב שמחל על כבודו - כבודו מחול. הרב שמחל על כבודו - אין כבודו מחול.
- ❖ **רב יוסף** - אפי' הרב שמחל על כבודו מחול שנאמר 'וד' הלך לפניהם יומם'.

(הוסיף **רבא** - אפילו שרב שמחל על כבודו, כבודו מחול, הידור מיהא יש לעשות).

רב אשי - אפילו למ"ד נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר 'שום תשים עליך מלך' - שתהא אימתו עליך.

- מעשה **ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק** שהיו מסובין בבית משתה בנו של **רבן גמליאל**, והיה **רבן גמליאל** עומד ומשקה עליהם, נתן הכוס לר' **אליעזר** ולא נטלו, נתנו לר' **יהושע** וקיבלו. אמר לו **רבי אליעזר** 'מה זה **יהושע** אנו ורבי **רבן גמליאל** עומד ומשקה עלינו?' אמר ליה 'מצינו גדול ממנו ששמש, אברהם גדול הדור היה וכתוב בו 'והוא עמד עליהם' ושמא תאמרו כמלאכי השרת נדמו לו, לא נדמו לו אלא לערביים, ואנו לא יהא **רבן גמליאל** ברבי עומד ומשקה עלינו' אמר להם **רבי צדוק** 'עד מתי אתם מניחים כבודו של מקום ואתם עוסקים בכבוד הבריות, הקב"ה משיב רוחות ומעלה נשיאים ומוריד מטר ומצמיח אדמה ועורך שולחן לפני כל אחד ואחד ואנו לא יהא **רבן גמליאל** ברבי עומד ומשקה עלינו'.

- ת"ר: "מִפְּנֵי שִׂיבָה תִּקּוּם" יכול אפילו מפני זקן אשמאי? ת"ל "זָקֵן" ואין זקן אלא חכם שנאמר "אֶסְפֶּה לִּי שְׁבָעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל". **רבי יוסי הגלילי** – אין זקן אלא מי שקנה חכמה שנאמר "ד' קִנְיֵי רָאשִׁית דְּרַבּוֹ" יכול יעמוד מפניו ממקום רחוק? ת"ל "תִּקּוּם וְהִדְרָתָּ" לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור, יכול יהדרנו בממון? ת"ל "תִּקּוּם וְהִדְרָתָּ" מה קימה שאין בה חסרון כּיס אף הידור שאין בו חסרון כּיס, יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ? ת"ל "תִּקּוּם וְהִדְרָתָּ" לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור, יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו ת"ל 'תִּקּוּם וִירָאתָ' דבר המסור ללב נאמר בו "וִירָאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ". **רבי שמעון בן אלעזר** – מנין לזקן שלא יטריח ת"ל 'זָקֵן וִירָאתָ'. **איסי בן יהודה** – "מִפְּנֵי שִׂיבָה תִּקּוּם" אפילו כל שיבה במשמע. (נפק"מ בין **רבי יוסי הגלילי** ל**תנא קמא** זה ביניק וחכים, דת"ק סבר – יניק וחכים לא. **רבי יוסי הגלילי** סבר – אפילו יניק וחכים).

דף לג

- הסבר חלק מהת"ר:
 "יכול יהדרנו בממון ת"ל 'תִּקּוּם וְהִדְרָתָּ', מה קימה שאין בה חסרון כּיס אף הידור שאין בו חסרון כּיס? ולמסקנה – אקיש קימה להידור, מה הידור שאין בו ביטול אף קימה שאין בה ביטול, ואקיש נמי הידור לקימה מה קימה שאין בה חסרון כּיס אף הידור שאין בו חסרון כּיס – מכאן אמרו אין בעלי אומניות רשאים לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתם (מפני מביאי הביכורים עומדים, מפני תלמידי חכמים אין עומדים).
 "יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ? ת"ל "תִּקּוּם וְהִדְרָתָּ": זה בבתי בראי, אך בבתי גואי יש לעמוד.
 "יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו": יש לפרש כך – יכול יעצים עיניו מקמי דלימטיה זמן חיובא דכי מטא זמן חיובא הא לא חזי ליה דקאים מקמיה ת"ל 'תִּקּוּם וִירָאתָ'.
 "מנין לזקן שלא יטריח ת"ל 'זָקֵן וִירָאתָ': **אביי** – נקטינן דאי מקיף חיי.
 "**איסי בן יהודה** – מפני שיבה תקום ואפילו כל שיבה במשמע": **ר' יוחנן** – הלכה כ**איסי בן יהודה**. (**ר' יוחנן** הוה קאי מקמי סבי דארמאי אמר 'כמה הרפתקי עדו עלייהו דהני'. **רבא** מיקם לא קאי הידור עבר להו. **אביי** יהיב ידא לסבי. **רבא** משדר שלוחיה. **רב נחמן** משדר גוזאי אמר 'אי לאו תורה כמה נחמן בר אבא איכא בשוקא').
- תנא, איווהי קימה שיש בה הידור? הוי אומר זה ד' אמות. **אביי** – לא אמרן אלא ברבו שאינו מובהק, אבל ברבו המובהק מלא עיניו.

- ר' ינאי - אין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית, כדי שלא יהיה כבודו מרובה מכבוד שמים (וכל כמה שאפשר ישתדל שלא להטריח).
- ר' אלעזר - כל ת"ח שאין עומד מפני רבו נקרא רשע, ואינו מאריך ימים ותלמודו משתכח שנאמר "וְטוֹב לֹא יִהְיֶה לְרָשָׁע וְלֹא יֵאָרִיךְ יָמִים כַּצֵּל אֲשֶׁר אֵינָנו יֵרָא מִלְפָּנֵי אֱלֹקִים" מורא זו איני יודע מהו? כשהוא אומר "וְיֵרָאֶת מֵאֱלֹקֶיךָ" הרי מורא זו קימה, ויליף 'פני' 'פני'.
- בעיה - בנו והוא רבו מהו לעמוד מפני אביו? ולא נפשט. בעיה - בנו והוא רבו מהו שיעמוד אביו מפניו? וגם לא נפשט.
- בעיה - רכוב כמהלך דמי או לא? ופשט אביי שרכוב כמהלך דמי מזה ששנינו "טמא יושב תחת האילן וטהור עומד - טמא. טמא עומד תחת האילן וטהור יושב - טהור, ואם ישב הטמא הטהור - טמא, וכן באבן המנוגעת".
- בעיה - מהו לעמוד מפני ספר תורה? יש לעמוד מקל וחומר - מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שכן!.
- ר' אלעזר - אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה (ולייט עלה אביי).
- "וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד בָּאוּ הָאֱהָלָה":
ר' אמי ור' יצחק נפחא, חד אמר לגנאי וחד אמר לשבח:
❖ חד אמר - לגנאי כדאיתא.
❖ חד אמר - לשבח כמו ששנה חזקיה - חכם עובר עומד מלפניו ד' אמות וכיון שעבר ד' אמות יושב. אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו וכיון שעבר ד' אמות יושב. נשיא עובר עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו שנאמר "וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד בָּאוּ הָאֱהָלָה".

דף לד

- ת"ר: איזוהי מצות עשה שהזמן גרמא? סוכה, ולולב, שופר, וציצית ותפילין. ואיזוהי מצות עשה שלא הזמן גרמא? מזוזה, מעקה, אבידה ושילוח הקן.
- רבי יוחנן - אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו 'חויך' דתנן 'בכל מערבין ומשתתפין חויך מן המים ומלח' ותו ליכא? והאיכא כמהין ופטירות, אלא אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חויך.
- "ומצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות": מנלן? גמר מתפילין, מה תפילין נשים פטורות אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. ותפילין גמר לה מתלמוד תורה מה תלמוד תורה נשים פטורות אף תפילין נשים פטורות.

- נסיונות להקשות על כלל זה, ממצוות סוכה, ראה, שנשים פטורות מטעם חיצוני אך לולא זה היו חייבות הנשים אע"ג שהן מצוות עשה שהזמן גרמא ונדחים.
- אין לומדים למצוות עשה שהזמן גרמא לחייב נשים ממצוות שמחה, שכן אמר אב"י - אשה בעלה משמחה (ובאלמנה מדובר בשרויה אצלו) וכן לא לומדים ממצה והקהל משום דהוי שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאין כאחד אין מלמדים.
- "מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות": מנלן? גמר ממורא, מה מורא נשים חייבות אף כל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות.

דף לה

- אין לומדים למצוות עשה שלא הזמן גרמא לפטור נשים מתלמוד תורה ופריה ורביה, משום דהוי שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים (ולרבי יוחנן בן ברוקא דאמר - על שניהם הוא אומר "וַיִּבְרַךְ אֹתָם אֱלֹקִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹקִים פְּרוּ וּרְבוּ", אין לומדים משום דהוה ת"ת ופדיון הבן שני כתובים הבאים כאחד וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין).
- כל המקורות שהבאנו עכשיו בין לפטור נשים במצוות עשה שהזמן גרמא, ובין לחיוב נשים במצוות עשה שלא הזמן גרמא זה רק למ"ד שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין, אך למ"ד מלמדין - לומדים מהפסוק "וַהֲרִיחַ לָךְ לְאֹת עַל יָדְךָ וּלְזָכְרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ד' בְּפִיךָ" הוקשה כל התורה כולה לתפילין, מה תפילין מ"ע שהזמן גרמא ונשים פטורות, אף כל מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות. ומדמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, מכלל דמ"ע שלא הזמן גרמא נשים חייבות. (ולפי ר"מ שתפילין לא הוי מ"ע שהזמן גרמא, לא קשה שכן סובר, דשני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין ולומד 'במה מצינו' ממצוות ראייה. ולפי ר' יהודה דאמר שני כתובים הבאים כאחד מלמדין ותפילין מ"ע שלא הזמן גרמא, גם לא קשה משום דהואי מצה שמחה והקהל שלשה כתובים הבאים כאחד ושלשה כתובים הבאים כאחד אין מלמדין, וגם לומד 'במה מצינו' ממצוות ראייה).
- "וכל מצות לא תעשה...": מנהני מילי? דבי ר' ישמעאל - "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם" השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה.
- דבי רבי אליעזר - "אשר תשים לפניהם" השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה.
- דבי חזקיה - "והמית איש או אשה" השוה הכתוב אשה לאיש לכל מיתות שבתורה. וצריכא דאי אשמעינן הך קמייא (עונשים) משום כפרה חס רחמנא עלה אבל דינין אימא איש דבר משא ומתן אין אשה לא. ואי אשמעינן הא (דינין) משום דחיותה היא

אבל כופר אימא איש דבר מצוות כן אשה לא. ואי אשמעינן הא (מיתה) משום דאיכא איבוד נשמה חס רחמנא עליה, אבל הנך תרתי אימא לא, צריכא.

• "חוץ מבל תקיף ובל תשחית ובל תטמא למתים": מנלן? 'בל תטמא' דכתיב "אמר אל הפקנים בני אהרן" - בני אהרן ולא בנות אהרן. 'בל תקיף' ו'בל תשחית' דכתיב "לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך" - כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה, והני נשי הואיל ולא איתנהו בהשחתה ליתנהו בהקפה. ומנלן דלא איתנהו בהשחתה?
א. דהא לא אית להו זקן.

ב. נאמר "לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך" מדשני קרא בדיבוריה, דא"כ ניכתוב רחמנא 'פאת זקנכם' מאי "זקנך" - זקנך ולא זקן אשתך.

• תניא - זקן אשה והסריס שהעלו שער הרי הן כזקן לכל דבריהם, למאי הלכתא? להשחתה לא מצית אמרת, דיליף 'פאת' 'פאת' מבני אהרן, מה להלן נשים פטורות אף כאן נשים פטורות. [ואי לאו ג"ש (ונלמד מק"ו), שהרי הפרשה דיברה על הכל] הוה אמינא הפסק הענין והלימוד מהג"ש שמובא בברייתא: "לא יגלחו" יכול גילחו במספריים יהיה חייב? ת"ל "ולא תשחית" יכול לקטו במלקט ובריהטני יהא חייב? ת"ל "לא יגלחו" הא כיצד גילוח שיש בה השחתה הוי אומר זה תער. א"כ ניכתוב קרא 'את שבוקנך' מאי "פאת זקנך"? ש"מ תרתין. אלא למסקנה לטומאת נגעים, דסד"א לצדדים קתני "ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן" - הדר אתאן לאיש, קמ"ל.

דף לו

• איסי - אף 'בל יקרחה' נשים פטורות, ומה טעמו:

❖ **סתמא דגמרא** - "בנים אתם לד' אלקיכם לא תתגדרו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת, כי עם קדוש אתה לד' אלקיך" - בנים ולא בנות, לקרחה אתה אומר לקרחה או אינו אלא לגדידה? כשהוא אומר "כי עם קדוש אתה לד' אלקיך" הרי גדידה אמור, הא מה אני מקיים בנים ולא בנות? לקרחה (ומרבים את הגדידה בנשים ולא בקרחה, שכן גדידה ישנה במקום השער ושלא במקום שער, ואילו קרחה אינה אלא במקום שער) וקסבר איסי שריטה וגדידה אחת היא.

❖ **אביי** - גמר 'קרחה' 'קרחה' מבני אהרן, מה להלן נשים פטורות אף כאן נשים פטורות, [ואי לאו ג"ש (ונלמד מק"ו), שהרי הפרשה דיברה על הכל] הוה אמינא הפסק הענין והלימוד מהג"ש שמובא בברייתא: "לא יקרחו" יכול אפילו קרחה ארבע וחמש קרחות לא יהא חייב אלא אחת? ת"ל "קרחה" לחייב

על כל אחת ואחת, "בראשם" מה ת"ל? לפי שנאמר "לא תתגדרו ולא תשימו קרחה בין עיניכם לַמֶּת" יכול לא יהא חייב אלא על בין העינים, מנין לרבות כל הראש? תלמוד לומר "בראשם" לחייב על הראש כבין העינים, ואין לי אלא כהנים שריבה בהם הכתוב מצות יתירות, ישראל מנלן? נאמר כאן "קרחה" ונאמר להלן "קרחה" מה כאן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים אף להלן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים, ומה להלן על מת אף כאן על מת. א"כ נכתוב קרא 'קרח' מאי 'קרחה'? שמעת מינה תרתין (ואבוי לא אמר כרבא לקמן דגמר מלימוד זה, מה להלן מקום שעושים קרחה בגובהה של ראש, אף כאן מקום הנחה בגובה הראש).

❖ **רבא** – יליף 'בין עיניכם' מתפילין, מה להלן נשים פטורות אף כאן נשים פטורות. (ו'קרח' 'קרחה' לא משמע ליה).

בין לאבוי ובין לרבא האי 'בנים אתם' דרשי ביה לכדתניא: 'בנים אתם לד' אלקיכם' בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרוים בנים אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרוים בנים דברי ר' יהודה. **רבי מאיר** – בין כך ובין כך אתם קרוים בנים שנאמר 'בנים סכלים המה' ואומר 'בנים לא אמן בס' ואומר 'זרע מרעים בנים משחיתים' ואומר 'והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי'. (מאי ואומר? וכי תימא סכלי הוא דמקרי בני, כי לית בהו הימנותיהו לא מיקרו בני קמ"ל 'בנים לא אמן בס', וכי תימא כי לית בהו הימנותא הוא דמיקרו בנים, כי פלחו לעבודת כוכבים לא מיקרו בנים קמ"ל 'זרע מרעים בנים משחיתים', וכ"ת בנים משחיתים הוא דמיקרו, בני מעלייא לא מיקרו קמ"ל 'והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי'.

• **משנה** "הסמיכות והתנפות וההגשות... מניפות".

• מקורות לדברי המשנה:

סמיכות – דכתיב 'דבר אל בני ישראל וסמך' – בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות. **תנפות** – דכבר אל בני ישראל והניף' – בני ישראל מניפין ואין בנות ישראל מניפות. **הגשות** – 'וזאת תורת המנחה הקרב אתה בני אהרן' – בני אהרן ולא בנות אהרן. **קמיצות** – 'והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ' – בני אהרן ולא בנות אהרן. **הקטרות** – 'והקטירו אתו בני אהרן' – בני אהרן ולא בנות אהרן. **המליקות** – 'וזמלק והקטיר' איתקש מליקה להקטרה. **הקבלות** – 'והקריבו בני אהרן' ואמר מר – 'והקריבו' – זו קבלת הדם. **הזאות** – מדובר בהזאה דבן עוף, דאתיא בק"ו מבן צאן, ומה בן צאן שלא קבע לו כהן לשחיתו קבע לו כהן להזאתו, בן עוף שקבע לו כהן למליקתו אינו דין שיקבע לו להזאתו.

- מניין למנחת סוטה שטעונה תנופה בבעלים? אתיא 'יד' 'יד' משלמים, כתיב הכא "וְלִקַּח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה" וכתוב התם "יָדָיו תְּבִיאֵינָה" - מה כאן כהן אף להלן כהן, מה להלן בעלים אף כאן בעלים הא כיצד? כהן מכניס ידו תחת יד בעלים ומניף. אשכחן סוטה נזירה מנלן? אתיא 'כף' 'כף' מסוטה.

דף לז

- **משנה** "כל מצוה שהיא... אומר אף החדש".
- מאי 'תלויה' ומאי 'שאינה תלויה'? ה"ק: כל מצוה שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל, חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ. מנה"מ? דת"ר: "אַלֶּה הַחֻקִּים" אלו המדרשות. "וְהַמְשַׁפְּטִים" אלו הדינים. "אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן" זו משנה. "לְעִשׂוֹת" זו מעשה. "בְּאֶרֶץ" יכול כל המצות כולן לא יהיו נוהגים אלא בארץ? ת"ל "כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל הָאֲדָמָה" אי כל הימים יכול יהיו נוהגים בין בארץ בין בח"ל? ת"ל "בְּאֶרֶץ", אחר שריבה הכתוב ומיעט צא ולמד ממה שאמור בענין "אֲבַד תֶּאֱבְדוּן אֶת כָּל הַמְקוֹמוֹת אֲשֶׁר עֲבַדוּ שָׁם..." מה עבודת כוכבים מיוחדת שהיא חובת הגוף ונוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ אף כל שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל.
- "חוץ מן הערלה והכלאים ר"א אף החדש": בעיה - ר"א לקולא פליג או לחומרא פליג? ופשטנו לחומרא פליג וה"ק: "ת"ק חוץ מן הערלה ומן הכלאים דהלכתא גמירי לה אע"ג דאיכא למימר חובת קרקע היא, אבל חדש בארץ כן בח"ל לא, והטעם 'מושב' לאחר ירושה ושיבה משמע. ואתא ר"א למימר אף חדש נוהג בין בארץ בין בח"ל, והטעם 'מושב' בכל מקום שאתם יושבים (התנא שחולק על ר"א זה ר' ישמעאל).
- תניא, ללמדך שכל מקום שנאמר בו 'מושב' אינו אלא לאחר ירושה ושיבה דברי רבי ישמעאל. אמר לו ר"ע הרי שבת שנאמר בו 'מושבות' ונוהגת בין בארץ בין בח"ל? א"ל שבת ק"ו אתיא מה מצות קלות נוהגות בין בארץ בין בח"ל שבת חמירא לא כ"ש.
- בר' ישמעאל המובא בכריתא לעיל ה"ק: 'ללמד שכל מקום שנאמר ביאה ומושב אינו אלא לאחר ירושה ושיבה דברי ר' ישמעאל' (וחדא ועוד קאמר לר"ע: חדא דאנא ביאה ומושב קאמינא, ועוד דקא אמרת הרי שבת שנאמר בו מושבות שבת ק"ו היא).
- במאי נחלקו, בקירבו נסכים במדבר קא מיפליג:
 - ❖ ר' ישמעאל - לא קירבו נסכים במדבר.
 - ❖ ר"ע - קירבו נסכים במדבר.

- **אביי** - האי תנא דבי ר' ישמעאל (המוכא בכרייתא לעיל) מפיך מאידך תנא דבי ר' ישמעאל דאמר - הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם, ופרט לך הכתוב באחד מהן לאחר ירושה וישיבה, אף כל לאחר ירושה וישיבה. וואידך סבר לא לומדים, משום דהוה מלך וביכורים שני כתובים הבאים כאחד וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין. ואידך סבר שכן לומדים ומשום שני כתובים הבאים כאחד אין לומדים, לא אמרינן שכן צריכי, דאי כתב רחמנא מלך ולא כתב ביכורים הוה אמינא ביכורים דקא מיתהני לאלתר. ואי כתב ביכורים ולא כתב מלך הוה אמינא מלך דדרכו לכבש לאלתר. (ואידך נכתוב רחמנא מלך ולא בעי ביכורים ואנא אמינא, ומה מלך דלכבש לאחר ירושה וישיבה ביכורים לא כל שכן. ואידך אי כתב הכי הוה אמינא מידי דהוה אחלה קמ"ל).
- והשתא דאמרת חובת הגוף נוהגת בין בא"י בין בח"ל מושב דכתב רחמנא גבי דברים מסוימים למה לי?
שבת - נצרך דס"ד אמינא הואיל ובענינא דמועדות כתיבא, תיבעי קידוש כי מועדות קמ"ל.
חלב ודם - נצרך דסד"א הואיל ובענינא דקרבתות כתיבי, בזמן דאיכא קרבן ניתסר חלב ודם בזמן דליכא קרבן לא קמ"ל.
מצה ומרור - נצרך דסד"א הואיל וכתביב "על מצות ומררים ויִאֲכְלֶהוּ", בזמן דאיכא פסח כן בזמן דליכא פסח לא קמ"ל.
תפילין ופטר חמור - נצרך לכדתנא דבי ר' ישמעאל - עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ.

דף לח

- מחלוקת:
 ❖ למ"ד 'מושב' - כל מקום שאתם יושבים משמע, היינו דכתיב "וַיֹּאכְלוּ מֵעֵבֹר הָאָרֶץ מִמִּחְרַת הַפֶּסַח" דממחרת הפסח אכול, אך מעיקרא לא אכול שכן נהג העומר ולכן הקריבו אז את העומר ורק אחרי זה אכלו.
 ❖ למ"ד 'מושב' - לאחר ירושה וישיבה משמע, לא אכלו לאלתר למרות שלא נהג עדיין חדש, שכן לא הוה צריכי דכתיב "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת הַמֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד בְּאֵם אֵל אֶרֶץ נוֹשְׁבַת אֶת הַמֶּן אָכְלוּ עַד בְּאֵם אֵל קִצָּה אֶרֶץ כְּנָעַן" - אי אפשר לומר "עַד בְּאֵם אֵל אֶרֶץ נוֹשְׁבַת" שכבר נאמר "אֵל קִצָּה אֶרֶץ כְּנָעַן", וא"א לומר "אֵל קִצָּה אֶרֶץ כְּנָעַן" שהרי כבר נאמר "עַד בְּאֵם אֵל

אַרְץ נוֹשֶׁבֶת" הא כיצד? שבבעה באדר מת משה ופסק מן מלירד והיו מסתפקין ממזן שבכליהם עד ששה עשר בניסן.

• תניא: "ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה" וכי ארבעים שנה אכלו והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו? אלא לומר לך עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן.
• תניא: כשבועה באדר מת משה וכשבועה באדר נולד, מנין שבשבעה באדר מת? שנאמר "וימת שם משה עבד ד'" וכתוב "ויבכו בני ישראל את משה בערב מואב שלשים יום" וכתוב "ויהי אחרי מות משה עבד ד'" וכתוב "משה עבדי מת ועתה קום עבד" וכתוב "עברו בקרב המחנה וצו את העם לאמר הכינו לכם צידה כי בעוד שלשת ימים אתם עברים את הירדן" וכתוב "והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון" - צא מהן שלשים ושלשה ימים למפרע הא למדת, שבשבעה באדר מת משה. ומנין שבשבעה באדר נולד משה? שנאמר "ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא" שאין ת"ל "היום" מה ת"ל "היום"? מלמד שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש שנאמר "את מספר ימיה אמלא".

• תניא: ר"ש בן יוחי - שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, ונוהגות בין בארץ בין בחוצה לארץ והוא הדין שינהגו, ומה חדש שאין איסורו איסור עולם ואין איסורו איסור הנאה ויש היתר לאיסורו נוהג בין בארץ בין בח"ל, כלאים שאיסורן איסור עולם ואיסורן איסור הנאה ואין היתר לאיסורן אינו דין שינהגו בין בארץ בין בח"ל והוא הדין לערלה בשתים. רבי אלעזר ברבי שמעון - כל מצוה שנצטוו ישראל קודם כניסתן לארץ, נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ. לאחר כניסתן לארץ, אינה נוהגת אלא בארץ חוץ מן השמטת כספים ושילוח עבדים שאע"פ שנצטוו עליהם לאחר כניסתן לארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ.

• ולמרות שהשמטת כספים חובת הגוף היא, לא נצרכא אלא לכדתניא, דתניא: רבי - "וזה דבר השמטה שמוט" בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים, בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים (ואין לומר כך: במקום שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים, ובמקום שאין אתה משמט קרקע אין אתה משמט כספים, שכן ת"ל "כי קרא שמטה לד" מכל מקום).

ולמרות שגם שילוח עבדים חובת הגוף היא, סד"א הואיל וכתוב "וּקְנַאתְם דְּדוֹר בְּאַרְץ" בארץ כן בחוצה לארץ לא, תלמוד לומר "יובל הוא" מכל מקום, ואם כן מה תלמוד לומר "בְּאַרְץ" בזמן שהדרור נוהג בארץ - נוהג בחוצה לארץ. אין דרור נוהג בארץ - אינו נוהג בחוצה לארץ.

• תנן התם: החדש אסור מן התורה בכל מקום. ערלה הלכה. והכלאים מדברי סופרים. מאי הלכה?

❖ **שמואל** - הלכתא מדינה.

❖ **רבי יוחנן** - הלכה למשה מסיני.

- לפי ר' יוחנן: תנן "ספק ערלה בארץ אסור, בסוריא מותר, בחוצה לארץ יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט". ואילו גבי כלאים תנן "כרם הנטוע ירק וירק נמכר חוצה לו בארץ אסור, בסוריא מותר, בחוצה לארץ יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד".
ולפי **שמואל**: שונים בשתי המשניות או 'זה וזה יורד ולוקח' או 'זה וזה יורד ולוקט' (מר **בריה דרבנא** מתני ליה לקולא - זה וזה יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד).

דף לט

- מעשה, **רב אויא ורבה בר רב חנן** מספקו ספוקי להרדי, אמרי חריפי דפומבדיתא - אין ערלה בחוצה לארץ. שלחה **רב יהודה** לקמיה **דרבי יוחנן**, שלח ליה - 'סתום ספיקא, ואבד ודאה והכרוז על פירותיהן שטעונים גניזה, וכל האומר אין ערלה בח"ל לא יהא לו נין ונכד "משליך חבל בגזרל בקהל ד"'. ואינהו כמאן סברוה? כר' אליעזר הגדול דאמר - אין ערלה בח"ל (ותנן "**רבי אליעזר** אומר - החדש").
- **ר' אסי** - הלכה למשה מסיני בערלה כך: ספק - מותר. ודאי - אסור.
- בחו"ל: כלאי הכרם - אסורים מדרבנן. הרכבת אילן - אסורים מן התורה (ולוקין על זה) כד**שמואל** דאמר - "את חקתי תשמרו" חוקים שחקקתי לך כבר, "בְּהַמִּתֵּךְ לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע" מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה, ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בח"ל אף שדך נוהג בין בארץ בין בח"ל. (והא דכתיב "שָׂדֶךְ"? ההוא למעוטי זרעים שבח"ל).
- מעשה, **ברב חנן ורב ענן** שהיו הולכים בדרך ראו לההוא גברא דקא זרע זרעים בהדי הדדי א"ל 'ניתי מר נשמתי' א"ל 'לא חווריתו'. ועוד מעשה שראו לההוא גברא דקא זרע חטי ושערי בי גופני א"ל 'ניתי מר נשמתי' א"ל 'לא צהריתו, לא קיימא לן **כרבי יאשיה** דאמר - עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד.
- **כלאי הכרם** - דבארץ אסורים בהנאה, בח"ל נמי גזרו בהו **רבנן**. **כלאי זרעים** - דבארץ לא אסירי בהנאה, בח"ל נמי לא גזרו בהו **רבנן**.
- **משנה** "כל העושה... את הארץ".
- שואלת הגמרא, שנינו "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא אלו הן: כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והכנסת אורחים, והבאת שלום בין

אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם" וא"כ סתירה עם המשנה שאמרה שכל מצווה פירוטתה בעולם הזה וקרן לעוה"ב?

רב יהודה ורב שמעיה (מה שיוצא משניהם ביחד) - הכי אמרינן במשנה 'כל העושה מצווה אחת יתירה על זכותיו מטיבם לו ודומה כמי שמקיים כל התורה כולה' ואילו במצוות השנויות במשנה בפאה, מעלתם היא שאף אם היו המצוות שקולות והיא ביניהן, מכרעת לזכות.

ועוד שואלת הגמרא, וכל העושה מצווה אחת יתירה על זכותיו מטיבין לו והרי שנינו "כל שזכותיו מרובין מעונותיו מריעין לו ודומה כמי ששרף כל התורה כולה ולא שייר ממנה אפילו אות אחת, וכל שעונותיו מרובין מזכותיו מטיבין לו ודומה כמי שקיים כל התורה כולה ולא חיסר אות אחת ממנה"

❖ **אביי** - מתניתין דעבדין ליה יום טב ויום ביש.

❖ **רבא** - המשנה כפשוטה ומה ששנינו זה דעת **רבי יעקב** דאמר - שכר מצווה בהאי עלמא ליכא,

דתינא: **רבי יעקב** - אין לך כל מצווה ומצווה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלויה בה, בכיבוד אב ואם כתיב "למען יצרכו ימיך ולמען ייטב לך". בשילוח הקן כתיב "למען ייטב לך והארכת ימים" הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים ובחזירתו נפל ומת היכן טובת ימיו של זה? והיכן אריכות ימיו של זה? אלא "למען ייטב לך" לעולם שכולו טוב. ו"למען יצרכו ימיך" לעולם שכולו ארוך. (ולמסקנה שמעשה זה ראה ר' יעקב, והרהר בזמן המצווה בעבודת כוכבים ושאז אמרינן מחשבה רעה מצרפה למעשה שנאמר "למען תפיש את בית ישראל בלבם") והואיל ושכר מצווה בהאי עלמא ליכא, לכן זה לא הגן עליו מלחשוב הרהור זה, ומה ששנה **רבי אלעזר** - ששלוחי מצווה אינן נזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן, הכא שאני שכן סולם רעוע הוה דקביע היזיקא, וכל היכא דקביע היזיקא לא סמכינן אניסא דכתיב "ויאמר שמואל איך אלה ושמע שאול והרגני".

רב יוסף - אילמלי דרשיה אחר להאי קרא **כרבי יעקב בר ברתיה** לא חטא. ואחר מאי הוא? איכא דאמרי כי האי גונא חזא. ואיכא דאמרי לישנא דחוצפית המתורגמן חזא, דהוה גריר ליה חזיר אמר 'פה שהפיק מרגליות ילחך עפר' נפק חטא.

מה ששנינו "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצווה" מדובר כגון שבא דבר עבירה לידו וניצל הימנה, כי הא **דרבי חנינא בר פפי** תבעתיה ההיא מטרונתא אמר מלתא ומלי נפשיה שיחנא וכיבא, עבדה היא מילתא ואיטסי, ערק טשא בההוא כי בני דכי הוו עיילין בתרין אפילו ביממא הוו מיתוקי, למחר אמרו ליה רבנן 'מאן נטרך' אמר להו 'שני נושאי קיסר שמרוני כל הלילה' אמרו ליה 'שמא דבר ערוה בא לידך וניצלת הימנו דתנינא, כל הבא דבר ערוה לידו וניצל הימנו עושין לו נס'.

- ”גַּבְרֵי כַח עֲשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַע בְּקוֹל דְּבָרוֹ“: כגון **רבי צדוק** וחביריו, **ר' צדוק** תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר לה 'חלש לי ליבאי ולא מצינא איכא מידי למיכל' אמרה ליה 'איכא דבר טמא' אמר לה 'מאי נפקא מינה דעביד הא אכול הא', שגרת תנורא קא מנחא ליה סליק ויתייב בגויה אמרה ליה 'מאי האי' אמר לה 'דעביד הא נפיל בהא' אמרה ליה 'אי ידעי כולי האי לא צערתיך'. ועוד מעשה **ברב כהנא** הוה קמזבין דיקולי, תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר לה 'איזיל איקשיט נפשאי' סליק וקנפיל מאיגרא לארעא, אתא אליהו קבליה אמר ליה 'אטרחתן ארבע מאה פרסי' א"ל 'מי גרם לי לאו עניותא' יהב ליה שיפא דינירי.
- תנן: "אלו דברים שאדם עושה אותן ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא אלו הן: כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והבאת שלום שבין אדם לחבירו, ותלמוד תורה כנגד כולם" ומניין? **כיבוד אב ואם** כתיב "למען יאריך ימים וילמען ייטב לך". **גמילות חסדים** כתיב "דרך צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד". **הבאת שלום** כתיב "בקש שלום ורדפהו" ואתיא 'רדיפה' 'רדיפה' כתיב הכא "בקש שלום ורדפהו" וכתיב התם "דרך צדקה וחסד". **תלמוד תורה** כתיב "כי הוא חייך וארך ימך". **ורב אידי** למה שילוח הקן לא נשנה גם, ששנינו רק לפי מה שנאמר "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו" וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב? אלא טוב לשמים ולבריות זהו צדיק טוב ואת זה שנינו. טוב לשמים ורע לבריות זהו צדיק שאינו טוב, וזה שילוח הקן ואותו לא שנינו. כיצא בדבר אתה אומר "אוי לרשע רע פי גמול ידיו יעשה לו" וכי יש רשע רע ויש שאינו רע? אלא רע לשמים ורע לבריות הוא רשע רע. רע לשמים ואינו רע לבריות זהו רשע שאינו רע.
- הזכות** - יש לה קרן ויש לה פירות שנאמר "אמרו צדיק כי טוב". **עבירה** - יש לה קרן ואין לה פירות שנאמר "אוי לרשע רע", ואלא מה אני מקיים "ויאכלו מפרי דרכם וממעצתיהם ישבעו"? **עבירה שעושה פירות** - יש לה פירות, **ושאין עושה פירות** - אין לה פירות.
- מחשבה טובה** - מצרפה למעשה שנאמר "אז נדברו יראי ד' איש אל רעהו ויקשב ד' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ד' ולחשבי שמו" מאי "ולחשבי שמו"? אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה. **מחשבה רעה** - אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה שנאמר "און אם ראיתי בלבי לא ישמע ד' ואלא מה אני מקים" **הנה אנכי מביא רעה אל העם הזה פרי מחשבותם**? **מחשבה שעושה פרי** - **הקב"ה מצרפה למעשה. מחשבה שאין בה פרי** - אין הקב"ה מצרפה למעשה. ומה

שכתוב "למען תפּש את בית ישׂרָאֵל בְּלִבְכֶם" ההוא בעבודת כוכבים הוא דכתיב, דאמר לו - חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כמורה בכל התורה כולה. (עולא תירץ את קושיית פרי מחשבותם' - כדרב הונא דאמר - כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר).

- **רבי חנינא** - נוח לו לאדם שיעבור עבירה בסתר ואל יחלל שם שמים בפרהסיא שנאמר "וְאַתֶּם בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲד-נִי ד' אִישׁ גְּלוּלָיו לְכוּ עֲבְדוּ וְאַחַר אִם אֵינְכֶם שְׂמֵעִים אֵלַי וְאַתְּ שֵׁם קָדְשִׁי לֹא תִחַלְלוּ".
- **רבי אלעאי הזקן** - אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו, ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתכסה שחורים ויעשה כמו שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא (ומדובר שלא יכול לכופף יצרו).
- תניא, כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם. מה היא?
 - ❖ **רבה** - זה המסתכל בקשת.
 - ❖ **רב יוסף** - זה העובר עבירה בסתר (ומצי כייף ליצריה).
- תנן התם: אין מקיפין בחילול השם אחד שוגג ואחד מזיד. מאי אין מקיפין?
 - ❖ **מר זוטרא** - שאין עושים כחנווני.
 - ❖ **מר בריה דרבנא** - לומר שאם היתה שקולה מכרעת.
- ת"ר: לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה שנאמר "וְחוּטָא אָחַד יֶאֱבֵד טוּכָה הֲרַבָּה" בשביל חטא יחיד שחטא אובד ממנו טובות הרבה. ר' אלעזר בר' שמעון - לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה שנאמר "וְחוּטָא אָחַד יֶאֱבֵד טוּכָה הֲרַבָּה" בשביל חטא יחיד שעשה זה אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה. ר"ש בן יוחי - אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה איבד את הראשונות (מדובר בתוהא על הראשונות) שנאמר "צִדְקַת הַצְּדִיק לֹא תִצְלִינּוּ בְיוֹם פְּשָׁעוֹ", ואפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירים לו שוב רשעו שנאמר "וְרִשְׁעַת הָרֶשַׁע לֹא יִפְּשֶׁל בָּהּ בְיוֹם שׁוּבוֹ מִרְשָׁעוֹ".
- **משנה** "כל שישנו במקרא ובמשנה... אינו מן היישוב".
- **רבי אלעזר ברבי צדוק** - למה צדיקים נמשלים בעולם הזה? לאילן שכולו עומד במקום טהרה ונופו נוטה למקום טומאה, נקצץ נופו כולו עומד במקום טהרה - כך הקב"ה מביא יסורים על צדיקים בעולם הזה כדי שיירשו העולם הבא שנאמר "וְהָיָה רְאִשִׁיתָּךְ מִצֶּעַר וְאַחֲרֵיתָּךְ יִשְׁגָּה מְאֹד". ולמה רשעים דומים בעולם הזה? לאילן שכולו

עומד במקום טומאה ונופו נוטה למקום טהרה, נקצץ נופו כולו עומד במקום טומאה - כך הקב"ה משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה כדי לטורדן ולהורישן למדריגה התחתונה שנאמר "יש דרך ישר לפני איש וְאַחֲרֵי־תָהּ דֶרֶךְ כַּי מוֹת".

תלמוד גדול או מעשה גדול?

❖ **רבי טרפון** - מעשה גדול.

❖ **ר"ע** - תלמוד גדול.

❖ **נענו כולם ואמרו** - תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה.

• **תניא: רבי יוסי** - גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה, לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע, לשמיטים ששים ואחת, ליובלות מאה ושלוש (וקסבר יוכל מתחילתו הוא משמט) וכשם שהלימוד קודם למעשה כך דינו קודם למעשה, כד**רב המנונא** דאמר - אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה שנאמר "פּוֹטֵר מִים רֵאשִׁית מְדוֹן", וכשם שדינו קודם למעשה כך שכרו קודם למעשה שנאמר "וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאָמִים יִידָשׁוּ: בְּעִבּוֹר יִשְׁמְרוּ חֻקֵּיו וְתוֹרֹתָיו יִנְצְרוּ".

• "כל שאינו לא במקרא ולא במשנה..." אמר ר' **יוחנן** - ופסול לעדות.

• ת"ר: האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב ויש אומרים פסול לעדות.

• **רב אידי בר אבין** - הלכה כיש אומרים.

• **בר קפרא** - רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותא, ולאדם טוב מטעימים אותו מפרי מעשיו, וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ - דור הנאה ממנו שנאמר "וּבְמוֹשֵׁב לְצִיִּים לֹא יִשָּׁב" - מושבו מושב לצים.

פרק האיש מקדש

דף מא

- **משנה** "האיש מקדש בו ובשלוחו... בו ובשלוחו".
- שואלת הגמרא, השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא?
 - ❖ איכא דאמרי ראשון: **רב יוסף** – מצוה בו יותר מבשלוחו, כי הא **דרב ספרא** מחריך רישא **רבא** מלח שיבוטא.
 - ❖ איכא דאמרי שני: בהא איסורא נמי אית בה, **כרב** דאמר – אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו, ורחמנא אמר 'וְאֵהְבֵתָ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ' וכי איתמר **דרב יוסף** אסיפא 'האשה מתקדשת בה ובשלוחה' דמצוה בה יותר מבשלוחה, כי הא **דרב ספרא** מחריך רישא **רבא** מלח שיבוטא, אבל בהא איסורא לית בה כדר"ל דאמר – טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו.
- "האיש מקדש את בתו כשהיא נערה": כשהיא נערה כן, כשהיא קטנה לא, מסייע ליה **לרב** דאמר – אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדל ותאמר 'בפלוגי אני רוצה'.
- שליחות מנלן?:
 - גיטין וקידושין: דתניא 'ושלח' מלמד שהוא עושה שליח. 'ושלחה' מלמד שהיא עושה שליח. 'ושלח' 'ושלחה' מלמד שהשליח עושה שליח. ובקידושין הוקש לגיטין, 'ויצאה' 'והיתה' – מקיש הויה ליציאה, מה יציאה משוי שליח אף הויה נמי משוי שליח.
 - קדשים: רבי יהושע בן קרחה** – מנין ששלוחו של אדם כמותו? שנאמר 'וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כַּל קֹהֵל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרֻבִים' וכי כל הקהל כולן שוחטין, והלא אינו שוחט אלא אחד? אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו.
 - תרומה: נלמד מבנין אב משני הדברים הקודמים, ואין מה לפרוך.
 - וא"כ דרשת 'אתם' 'גם אתם' למה ליי? מיבעי ליה לכד**רבי ינאי** דאמר – "גם אתם" מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית. ולפי ר' **שמעון** דתנן: "תרומת עובד כוכבים מדמעת וחייבין עליה חומש. ור"ש פוטר" 'אתם' 'גם אתם' נצרך דסד"א הואיל ואמר מר – אתם ולא אריסין, אתם ולא שותפין, אתם ולא אפוטרופוס, אתם ולא התורם את שאינו שלו. אימא אתם ולא שלוחכם נמי? קמ"ל.

- לפי רבי יונתן מנין שיש שליחות בקדשים? פסוק אחד אומר (וממנו למדים, שכל ישראל יוצאים בפסח אחד) "וְשִׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עַד־תֵּשֶׁבֶת בֵּין הָעֲרָבִים" ופסוק שני "וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁהָ לְבִית אָבִת שֶׁהָ לְבִית" ובשני הפסוקים רואים שאחד נעשה שליח לאחרים בקדשים ואין לומר שמדובר בשותפין ולכן מועיל, שכן שני פסוקים למה לי? אם אינו ענין להיכא דשייך תניהו ענין להיכא דלא שייך. (ו"איש לפי אכלו" למד שקטן לא זוכה. וסבר לה כמ"ד אין שוחטין את הפסח על היחיד).
- רב - מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן שבית דין מעמידין להם אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות? ת"ל "וְנָשִׂיא אַחַד נָשִׂיא אַחַד מִמֶּטָה תִּקְחוּ" (ולמדנו מזה שגם זכין לאדם שלא בפניו, למרות שיש אפשרות שיצא חובה).
מחלוקת:
- ❖ **שמואל** - יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם בית דין מעמידים להם אפוטרופוס ובוררים להם חלק יפה, ואם הגדילו - יכולים למחות.
- ❖ **רב נחמן** - אם הגדילו - אינם יכולים למחות, דא"כ מה כח בית דין יפה.
- **רב נחמן** - האחין שחלקו - הרי הן כלקוחות, פחות משתות - נקנה מקח. יתר על שתות - בטל מקח. שתות - קנה ומחזיר אונאה.
- **רבא** הא דאמרן 'פחות משתות נקנה מקח' לא אמרן אלא דלא שויה שליח אבל שויה שליח אמר 'לתקוני שדרתיך ולא לעוותי'. והא דאמרן 'יתר משתות בטל מקח' לא אמרן אלא דלא אמר 'ניפליגן בשומא דבי דינא' אבל אמר 'נפלוג בשומא דבי דינא' מוכרן קיים דתנן: "שום הדיינים שפיתחו שתות או הותירו שתות מוכרן בטל, רשב"ג אומר מוכרן קיים". והא דאמרן 'שתות קנה ומחזיר אונאה' לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי אין אונאה לקרקעות, ובמקרקעי לא אמרן אלא דפלוג בעילויה אבל פלוג במשחתי לא, כדרבה דאמר - כל דבר שבמדה ושכמשקל ושכמנין אפילו פחות מכדי אונאה - חזר.
- אין שליח לדבר עבירה, דאמרינן 'דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעים?' ומה שמצינו במעילה שיש שליחות לדבר עבירה ("שליח שלא עשה שליחותו - שליח מעל. עשה שליחותו - בעל הבית מעל") שונה, שכן ילפא 'חטא' 'חטא' מתרומה, מה תרומה משוי שליח אף מעילה משוי שליח.
- ואין ללמוד ממעילה לשאר התורה משום דהוי מעילה ושליחות יד שני כתובים הבאים כאחד וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין. שליחות יד מאי היא? דתניא: "על כל דבר פשע" בש"א לחייב על המחשבה כמעשה. ובה"א אינו חייב עד שישלח בו יד שנאמר "אם לא שִׁלַח יָדוֹ". אמרו ב"ש לב"ה והלא נאמר "על כל דבר פשע" אמרו להם

ב"ה לב"ש והלא נאמר "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו". אמרו ב"ש לב"ה א"כ "על כל דבר פשע" למה לי? שיכול אין לי אלא הוא אמר לעבדו ולשלוחו מנין ת"ל "על כל דבר פשע".

דף מג

- ולב"ש דמוקמי ליה להאי קרא במחשבה כמעשה, בכל זאת אין לומדים ממעילה, משום דהוה מעילה טביחה ומכירה שני כתובים הבאים כאחד וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין.
- 'טביחה ומכירה' מנין?
 - ❖ **סתמא דגמרא** - "ויטבחו או מכרו" - מה מכירה ע"י אחר אף טביחה על ידי אחר.
 - ❖ **דבי ר' ישמעאל** - "או" לרבות את השליח.
 - ❖ **דבי חזקיה** - "תחת" לרבות את השליח.
- למ"ד שני כתובים הבאים כאחד מלמדין, מנין שאין שליח לדבר עבירה בשאר התורה? יליף משחוטי חוץ "דָם יִחַשֵׁב לְאִישׁ הָהוּא דָם שִׁפְךָ" הוא ולא שלוחו. ואין ללמוד משני הדברים האחרים שכן יש שליחות, דהדר כתב רחמנא "וַיִּכְרַת הָאִישׁ הָהוּא" אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לכל התורה כולה. (ולמ"ד שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים, הני 'ההוא' 'ההוא' מאי דריש בהו? חד למעוטי - שנים שאוחזים בסכין ושוחטים. וחד - הוא ולא אנוס, הוא ולא שוגג, הוא ולא מוטעה. ואידך מ'הוא' 'ההוא'. ואידך הוא ההוא לא דריש).
- תניא, האומר לשלוחו 'צא הרג את הנפש' - הוא חייב ושולחיו פטור. **שמאי הזקן** - משום **חגי הנביא** שולחיו חייב שנאמר "וְאֵתוּ הַרְגֵת בְּחָרֶב בְּנֵי עֲמוֹן".
מאי טעמיה דשמאי הזקן?
 - ❖ תירוץ ראשון - קסבר שני כתובים הבאים כאחד מלמדין, ו'הוא' 'ההוא' לא דריש.
 - ❖ תירוץ שני - לעולם דריש, ומאי חייב? חייב בדיני שמים בדינא רבה (ולת"ק חייב בדינא זוטא).
 - ❖ תירוץ שלישי - שאני התם דגלי רחמנא "וְאֵתוּ הַרְגֵת בְּחָרֶב בְּנֵי עֲמוֹן" (ואידך, הרי לך כחרב בני עמון, מה חרב בני עמון אין אתה נענש עליו אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו מאי טעמא? מורד במלכות הוה, דקאמר ליה "וְאֵתוּ הַרְגֵת בְּחָרֶב בְּנֵי עֲמוֹן").

- **רבא** – את"ל סבר שמאי שני כתובים הבאים כאחד מלמדין, ו'הוא' 'ההוא' לא דריש – מודה באומר לשלוחו 'צא בעול את העררה ואכול את החלב' שהוא חייב ושולחיו פטור שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב מחלוקת:
- ❖ **רב** – שליח נעשה עד, דאלומי קא מאלימנא למילתיה.
- ❖ **דבי רבי שילא** – אין שליח נעשה עד, כיון דאמר מר – שלוחו של אדם כמותו הוה ליה כגופיה.
- **ורב** סובר כי האי תנא – דתניא: **רבי נתן** – **בית שמאי** – שליח ועד אחד. **וב"ה** – שליח ושני עדים. והילכתא שליח נעשה עד.
- **רב נחמן** – אמר לשנים 'צאו וקדשו לי את האשה' הן הן שלוחיו הן הן עדיו. וכן בגירושין וכן בדיני ממונות. וצריכא דאי אשמעינן בקידושין, משום דלמיסרה קאתי אבל גירושין נישוח שמא עיניו נתן בה. ואי אשמעינן גירושין משום דאיתתא לבי תרי לא חזיא, אבל ממונא אימא הני מיפלג פלגי צריכי.
- לגבי עד נעשה שליח בממונות, סובר **רב נחמן** – המלוה את חברו בעדים א"צ לפרועו בעדים, ומגו דיכלי למימר 'אהדרינהו ללוה' יכולין למימר 'פרעניה למלוה'. והשתא דתקון רבנן שבועת היסת משתבעי הני עדים דיהיבנא ליה, ומשתבע מלוה דלא שקיל ליה, ופרע ליה ליה למלוה.
- תנן התם: נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה. אמר **רבי יהודה** – אין שתי ידים זוכות כאחד, אלא אביה מקבל את גיטה. וכל שאין יכולה לשמור את גיטה אין יכולה להתגרש.
- ❖ **ר"ל** – כמחלוקת לגירושין כך מחלוקת לקידושין.
- ❖ **רבי יוחנן** – מחלוקת לגירושין אבל לקידושין דברי הכל אביה ולא היא.

דף מד

- **רבי יוסי בר' חנינא** – והטעם דר' יוחנן אליבא דרבנן, קידושין דמדעתה, אביה ולא היא. גירושין דבעל כרחה, בין היא בין אביה. ומה ששינונו במאמר "קטנה מן האירוסין אין עושים בה מאמר אלא מדעת אביה. והנערה בין מדעת עצמה בין מדעת אביה, מה שאין כן בקידושין" מדובר שם במאמר דבעל כרחה **ורבי** היא דתניא: העושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה, **רבי** – קנה. **וחכ"א** – לא קנה. והטעם **דרבי** דגמר מביאה דיבמה,

מה ביאה דיבמה בעל כרחא אף הכא נמי בע"כ (דסבר מילי דיבמה מיבמה הוה ליה למילף). והטעם **דרבנן** דילפינן מקידושין, מה קידושין דמדעתה אף ה"נ דמדעתה (דסברי קידושין מקידושין הוה ליה למילף).

- ומסתברא **כרבי יוחנן** מדקתני סיפא "מה שאין כן בקידושין". ולפי ר"ל המשנה היא **כרבי יהודה** דאמר - אין שתי ידיים זוכות כאחת. (ואידי דתנא מאמר דרמי לקידושין, תנא נמי מה שאין כן בקידושין) ולפי **רבי יהודה** מאמר שונה שכן זקוקה ועומדת.
- המשנה שלנו, כולה כר' **שמעון** היא, ובשליחות סבר לה **כרבי יהודה**.
- בעיה - נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה? הספק הוא, מי אלימא כיד אביה לשויה איהי שליח או לא? ונפשט שהיא לא עושה שליח (אלא אם כן אין לה אב).
- קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה:

❖ **שמואל** - צריכה גט וצריכה מיאון. והטעם צריכה גט, שמא נתרצה האב בקידושין. וצריכה מיאון שמא לא נתרצה האב בקידושין ויאמרו אין קידושין תופסין באחותה. ור"ב - מה שצריכה גט שמא נתרצה האב זה דווקא אם לפני זה היה שידוך.

❖ **קרנא** - דברים בגו אם גט למה מיאון, אם מיאון למה גט.

❖ **עולא** - אפילו מיאון אינה צריכה והוא שלא נעשה לה מעשה יתומה בחיי האב. (מאן דמתני הא לא מתני את **רב נחמן**).

דף מה

- קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה ומת בעלה ונפלה לפני אחיו ליבום:
 - רב** - ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לזיקתו, כיצד? **עשה בה מאמר** - צריכה גט וצריכה חליצה וצריכה מיאון. **צריכה גט** שמא נתרצה האב בקידושי שני. **צריכה חליצה** שמא נתרצה האב בקידושי ראשון. **צריכה מיאון** שמא לא נתרצה האב לא בקידושי ראשון ולא בקידושי שני ויאמרו אין קידושין תופסין באחותה. **לא עשה בה מאמר** - אינה צריכה אלא חליצה בלבד. (דהכל יודעים אחות חלוצה **דרבנן**).
 - **רבינא** - אפילו למאן דאמר חיישינן שמא נתרצה האב, שמא נתרצה הבן לא אמרינן. (לא חציף איניש לשויי לאבוח שליח וכן לא חושש **רבינא** שמא הבן ארצויי ארצייה לפני אביו).
 - מעשה בההוא גברא דקדיש בכישא דירקא בשוקא - פסק **רבינא**, אפילו למאן דאמר חוששין שמא נתרצה האב הני מילי דרך כבוד אבל דרך בזיון לא. ביזן בזיון דירקא ובין בזיון דשוקא.

- מעשה, שהוא דאמר לקריבאי, והיא אמרה לקריבה, כפתיה עד דאמר לה 'תיהוי לקריבה' אדאכלי ושתי אתא קריביה באיגרא וקדשה:
 - ❖ **אביי** - כתיב "שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עֹלָה וְלֹא יִדְבְּרוּ כָזָב".
 - ❖ **רבא** - חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. איכא בינייהו דלא טרח.
- **נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים ועמדה ונישאת:**
 - ❖ **רב** - אוכלת בתרומה, עד שיכא אביה וימחה.
 - ❖ **רב אסי** - אינה אוכלת, שמא יבוא אביה וימחה ונמצאת זרה אוכלת בתרומה למפרע. (ומודה **רב**, שאם מתה - אינו יורשה דאוקי ממונא בחזקת מריה).
- **נתקדשה לדעת וניסת שלא לדעת ואביה כאן:**
 - ❖ **רב הונא** - אינה אוכלת, ואפי' לרב דאמר אוכלת התם הוא דלא איתיה לאב, אבל הכא דאיתיה לאב האי דאישתיק מירתח רתח.
 - ❖ **רב ירמיה בר אבא** - אוכלת, ואפי' לרב אסי דאמר אינה אוכלת התם הוא דשמא יבוא אביה וימחה, אבל הכא מדשתיק איתנוחי איתנחא ליה.
- **נתקדשה שלא לדעת אביה וניסת שלא לדעת ואביה כאן:**
 - ❖ **רב הונא** - אוכלת, והטעם - הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב.
 - ❖ **רב ירמיה בר אבא** - אינה אוכלת.
- **עולא פוסק** - נראין דברי ר' ירמיה בר אבא.

דף מו

- **קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה:**
 - ❖ **רב** - בין היא ובין אביה יכולין לעכב.
 - ❖ **רב אסי** - אביה ולא היא.
- **תנן:** "מהר זמְהַרְנָה לֹוּ לְאַשָּׁה" - שצריכה הימנו קידושין.
- **משנה** "האומר לאשה... שוה פרוטה".
- **מאן תנא** 'התקדשי' 'התקדשי'? **ר"ש** היא, דאמר - עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד.
- **"היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה":** על מה קא?
 - ❖ **רבי יוחנן** - הרי שלחן והרי בשר והרי סכין ואין לנו לאכול.

- ❖ **רב ושמואל** - לעולם ארישא ולא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא מנחת דאי איכא שוה פרוטה כן אי לא לא, אבל אוכלת הואיל ומיקרבא הנייתה אימא גמרה ומקניא נפשה קמ"ל.
- ❖ **רבי אמי** - לעולם אסיפא, ומאי עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה? עד שיהא באחרונה שוה פרוטה.
- (**רבא** - שמע מינה מדרבי אמי תלת: א. המקדש במלוה אינה מקודשת. ב. המקדש במלוה ופרוטה דעתה אפרוטה. ג. מעות בעלמא חוזרים המקדש אחרת: •
- ❖ **רב** - מעות חוזרים. והטעם - אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום פקדון. (וליימא לה לשום פקדון? סבר לא מקבלה).
- ❖ **שמואל** - מעות מתנה. והטעם - אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום מתנה. (וליימא לה לשום מתנה? סבר כסיפא לה מילתא).
- **ר' אלעאי** - מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה? שנאמר "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו" - אם אינו קדוש נשיאות חטא למה? מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה.
- **רבא** - לא שנו היכא דאוכלת ראשונה ראשונה דאין מצטרפת לפרוטה אלא היכא דאמר לה 'בזו ובזו ובזו' אבל אמר לה 'באלו' אפילו אוכלת נמי מקודשת דכי קא אכלה מדנפשה קאכלה.

דף מז

- תניא כותיה **דרבא**: 'התקדשי לי באלון ברמון ובאגוז' או שאמר לה 'התקדשי לי באלו' אם יש בכולן שוה פרוטה - מקודשת. ואם לאו - אינה מקודשת. 'בזו ובזו ובזו' אם יש בכולם שוה פרוטה - מקודשת. ואם לאו - אינה מקודשת. בזו נטלתו ואכלתו בזו נטלתו ואכלתו ועוד בזו ועוד באלו ובאגוז היכי דמי? דאמר לה 'באלו' (וסיפא פירושי קא מפרש 'התקדשי לי באלון ברמון באגוז כיצד כגון דאמר לה התקדשי לי באלו') וקתני סיפא בזו נטלתו ואכלתו אם יש באחת מהם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת, ואילו רישא לא קא מפליג בין אוכלת למנחת שמע מינה - כל היכא דאמר לה 'באלו' כי קא אכלה מנפשה קא אכלה.
- **לרב ושמואל** (של 'היתה אוכלת' של המשנה) הברייתא כדעת **רבי** היא דאמר - לא שנא כזית כזית ולא שנא כזית וכזית פרטא הוי.

- **רב** – המקדש במלוה אינה מקודשת, דמלוה להוצאה ניתנה.
- ניסיונות להעמיד מחלוקת תנאים בדעת **רב**: ניסיון ראשון – "המקדש במלוה אינה מקודשת ויש אומרים מקודשת" אך נדחה שכן הם נחלקו במקרה אחר, שאמר לה 'התקדשי לי במנה' ונמצא מנה חסר דינר, מר סבר כסיפא לה מילתא למיתבעיה. ומר סבר לא כסיפא לה מילתא למיתבעיה.
- למסקנה – "האומר לאשה 'התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך', והלכה ומצאתו שנגנב או שאבד אם נשתייר הימנו שוה פרוטה – מקודשת. ואם לאו – אינה מקודשת. ובמלוה אע"פ שנשתייר הימנה שוה פרוטה – אינה מקודשת. **ר' שמעון בן אלעזר** אומר משום **ר"מ** – מלוה הרי היא כפקדון". (האי פקדון היכי דמי? שקיבל עליו אחריות) במאי קמיפלגי?
- **רבנן** – במלוה ברשות בעלים לחזרה, והוא הדין לאונסין קמיפלגי. דמר סבר מלוה ברשות לזה קיימא והוא הדין לאונסים. ומר סבר מלוה ברשות בעלים קיימא והוא הדין לאונסים. רבה – לאונסים כולי עלמא לא פליגי דברשות לזה קיימי, אלא פליגי במלוה ברשות בעלים לחזרה איכא בינייהו.
- ניסיונות להעמיד מחלוקת תנאים בדעת **רב**: ניסיון שני – "התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים והירשה עליהם **ר"מ** – מקודשת. **וחכ"א** – אינה מקודשת" אך נדחה, לעולם שטר חוב הכוונה של אחרים, והכא במלוה בשטר ובמלוה על פה קא מיפלגי: **במלוה בשטר במאי פליגי?**
- **א.** בפלוגתא **דרבי ורבנן** קמיפלגי, דתניא: אותיות נקנות במסירה דברי **רבי**. **וחכ"א** – בין שכתב ולא מסר בין שמסר ולא כתב לא קנה, עד שיכתוב וימסור. מר אית ליה **דרבי** ומר לית ליה **דרבי**.
- **ב.** כ"ע לית להו **דרבי**, והכא **בדרב פפא** קמיפלגי, דאמר – האי מאן דזבין שטרא לחבריה צריך למיכתב ליה 'קני לך הוא וכל שעבודיה' מר אית ליה **דרב פפא**. ומר לית ליה **דרב פפא**.
- **ג.** כ"ע אית להו **דרב פפא** והכא **בדשמואל** קמיפלגי דאמר – המוכר שטר חוב לחבירו וחרז ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל. דמר אית ליה **דשמואל**. ומר לית ליה **דשמואל**.

דף מח

- **ד.** כ"ע אית להו **דשמואל** והכא באשה קמיפלגי, מר סבר אשה סמכה דעתה מימר אמרה 'לא שביק ליה לדירי ומחל ליה לאחריני'. ומר סבר אשה נמי לא סמכה דעתה. **במלוה על פה במאי פליגי?**

ברב דאמר - 'מנה לי בידך תנהו לפלוני' במעמד שלשתן קנה. מר סבר כי קאמר רב ה"מ בפקדון אבל מלוה לא. ומר סבר לא שנה מלוה ולא שנה פקדון.

- ניסיונות להעמיד מחלוקת תנאים בדעת **רב**: ניסיון שלישי - "התקדשי לי בשטר ר"מ - אינה מקודשת. ור' אלעזר - מקודשת. וחכ"א - שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה - מקודשת. ואם לאו - אינה מקודשת". אך נדחה:

❖ **רב נחמן בר יצחק** - כגון שקדשה בשטר שאין עליו עדים, ור"מ לטעמיה דאמר עדי חתימה כרתי. ור' אלעזר לטעמיה דאמר עדי מסירה כרתי. ורבנן מספקא להו אי כר"מ אי כרבי אלעזר הלכך שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה - מקודשת. ואם לאו - אינה מקודשת. **סתמא דגמרא** - כגון שכתבו שלא לשמה ובר"ל קמיפלגי דלמסקנה פשט שצריך הויה לשמה, מר אית ליה דר"ל. ומר לית ליה דר"ל.

❖ **סתמא דגמרא** - כ"ע אית להו דר"ל והכא במאי עסקינן, שכתבו לשמה ושלא מדעתה ובפלוגתא דרבא ורבינא ורב פפא ורב שרביא קמיפלגי, דאיתמר: כתבו לשמה ושלא מדעתה, **רבא ורבינא** - מקודשת. **רב פפא ורב שרביא** - אמרי אינה מקודשת.

- ניסיונות להעמיד מחלוקת תנאים בדעת **רב**: ניסיון רביעי - "עשה לי שירים נזמים וטבעות ואקדש אני לך" כיון שעשאן - מקודשת דברי **רבי מאיר**. וחכ"א - אינה מקודשת, עד שיגיע ממון לידה" אך נדחה:

א. כולי עלמא סברי המקדש במלוה אינה מקודשת, והכא בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף קמיפלגי, מר סבר אינה לשכירות אלא בסוף. ומר סבר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף.

ב. כ"ע ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, ומקדש במלוה אינה מקודשת, והכא באומן קונה בשבח כלי קמיפלגי, מר סבר אומן קונה בשבח כלי. ומר סבר אין אומן קונה בשבח כלי.

ג. כ"ע אין אומן קונה בשבח כלי, וישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, ומקדש במלוה אינה מקודשת, והכא במאי עסקינן כגון שהוסיף לה נופך משלו, דמר סבר מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה. ומר סבר דעתיה אמלוה.

- **משנה** "התקדשי לי... אם הטעה לשבח מקודשת".
- אמר 'התקדשי לי בכוס זה': אם זה ציהרא בתוך הכוס - קידשה בו ובמה שבתוכו. אם זה מים - קידשה בו ולא במה שבתוכו. אם זה יין בתוך הכוס - קידשה מה שבתוכו ולא בו.
- "אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת":
- במה מדובר:

- ❖ **אביי** - שאמר לשלוחו 'הלויני דינר של כסף ולך וקדש לי אשה פלונית' והלך והלוהו של זהב, מר סבר קפידא. ומר סבר מראה מקום הוא לו.
- ❖ **רבא ור' חייא בר אבין** - שאמרה היא לשלוחה 'צא וקבל לי קדושי מפלוני שאמר לי התקדשי לי בדינר של כסף' והלך ונתן לו דינר של זהב, מר סבר קפידא. ומר סבר מראה מקום היא לו. (ומאי 'נמצא' דקא צייר בבלייתא).

דף מט

- **אביי** - ר"ש ורשב"ג ור"א כולהו סבירא להו 'מראה מקום הוא לו':
ר"ש - הא דאמרן.
- רשב"ג** - דתנן: "גט פשוט עדיו מתוכו, מקושר עדיו מאחוריו. פשוט שכתבו עדיו מאחוריו ומקושר שכתבו עדיו מתוכו - שניהם פסולים. ר' חנינא בן גמליאל - מקושר שכתבו עדיו מתוכו - כשר שיכול לעשותו פשוט. רבן שמעון בן גמליאל - הכל כמנהג המדינה" וביאר **רב אשי** - באתרא דנהיגי בפשוט ועבד ליה מקושר א"נ באתרא דנהיגי במקושר ועבד ליה פשוט כולי עלמא לא פליגי דודאי קפידא, כי פליגי באתרא דנהיגי בין בפשוט בין במקושר ואמר ליה 'עביד לי פשוט' ואזל ועבד ליה מקושר, מר סבר קפידא. ומר סבר מראה מקום הוא לו.
- ר' אלעזר** - דתנן: "האשה שאמרה 'התקבל לי גיטי ממקום פלוני' וקבל לה גיטה ממקום אחר פסול. רבי אלעזר - מכשיר. אלמא קסבר מראה מקום היא לו.
- **עולא** - מחלוקת בשבח ממון, אבל בשבח יוחסין דברי הכל - אינה מקודשת, והטעם - "מסאנא דרב מכרעאי לא בעינא".
- קידש אותה:
'על מנת שאני קריינא':
- ❖ **ת"ק** - כיון שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת הרי זו מקודשת.
- ❖ **ר' יהודה** - עד שיקרא ויתרגם. (ומדובר בתרגום דידן).
- 'על מנת קרא אנא': עד דקרי אורייתא נביאי וכתובי בדיוקא.
- 'על מנת שאני שונה':
- ❖ **חזקיה** - הלכות.
- ❖ **ר' יוחנן** - מדרש תורה.
- 'על מנת תנא אנא': עד דתני הילכתא ספרא וסיפרי ותוספתא.
- 'ע"מ שאני תלמיד': איך אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא, אלא כל ששואלין אותו בכ"מ דבר אחד בלימודו ואומרו ואפילו במסכתא דכלה.

'על מנת שאני חכם': אין אומרים כחכמי יבנה כר' עקיבא וחביריו, אלא כל ששואלים אותו דבר חכמה בכל מקום ואומרה.

'על מנת שאני גבור': אין אומרים כאבנר בן נר וכיוצא בן צרויה, אלא כל שחביריו מתיראים ממנו מפני גבורתו.

'על מנת שאני עשיר': אין אומרים כרבי אלעזר בן חרסום וכרבי אלעזר בן עזריה, אלא כל שבני עירו מכבדים אותו מפני עושרו.

'על מנת שאני צדיק': אפילו רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו.

'על מנת שאני רשע': אפילו צדיק גמור מקודשת, שמא הרהר דבר עבודת כוכבים בדעתו.

עשרה קבים:

עשרה קבים חכמה ירדו לעולם: תשעה נטלה ארץ ישראל ואחד כל העולם כולו.

עשרה קבים יופי ירדו לעולם: תשעה נטלה ירושלים ואחד כל העולם כולו.

עשרה קבים עשירות ירדו לעולם: תשעה נטלו רומיים ואחד כל העולם כולו.

עשרה קבים עניות ירדו לעולם: תשעה נטלה בכל ואחד כל העולם כולו.

עשרה קבים גסות ירדו לעולם: תשעה נטלה עולם ואחד כל העולם כולו. (וגסות בכבל ירדה אך אשתרכובי הוא דאשתרכובי לעולם). [אָחוֹת לָנוּ קָטְנָה וְשָׂדִים אֵין לָהּ - זו עולם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד].

עשרה קבים גבורה ירדו לעולם: תשעה נטלו פרסיים ואחד כל העולם כולו.

עשרה קבים כנים ירדו לעולם: תשעה נטלה מדי ואחד כל העולם כולו.

עשרה קבים כשפים ירדו לעולם: תשעה נטלה מצרים ואחד כל העולם כולו.

עשרה קבים נגיעים ירדו לעולם: תשעה נטלו חזירים ואחד כל העולם כולו.

עשרה קבים זנות ירדו לעולם: תשעה נטלה ערביא ואחד כל העולם כולו.

עשרה קבים עזות ירדו לעולם: תשעה נטלה מישן ואחד כל העולם כולו.

עשרה קבים שיחה ירדו לעולם: תשעה נטלו נשים ואחד כל העולם כולו.

עשרה קבים שכרות ירדו לעולם: תשעה נטלו כושים ואחד כל העולם כולו.

עשרה קבים שינה ירדו לעולם: תשעה נטלו עבדים ואחד נטלו כל העולם כולו

משנה "ע"מ שאני כהן ונמצא לוי... וכן היא שהטעתו".

ההוא גברא דזבין לנכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל, ובעידנא דזבין לא אמר ולא מידי, אמר רבא - הוי דברים שבלב, ודברים שבלב אינם דברים. ומנא ליה לרבא?

- ❖ **סתמא דגמרא** - מהמשנה: "יקריב אתו" מלמד שכופין אותו, יכול בעל כרחו? תלמוד לומר "לְרִצְנוֹ" הא כיצד? כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני'. וכן אתה מוצא בגיטי נשים ושחרורי עבדים כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני'.
- ❖ **רב יוסף** - "המקדש את האשה ואמר 'כסבור הייתי שהיא כהנת' והרי היא לוייה, לוייה ונמצאת כהנת, ענייה והרי היא עשירה, עשירה והרי היא ענייה - מקודשת מפני שלא הטעתו".
- ❖ **אביי** - "בכולם אע"פ שאמרה 'בלבי היה להתקדש לו' אעפ"כ - אינה מקודשת".
- ❖ **רב חייא בר אבין** - "האומר לשלוחו 'הבא לי מן החלון או מן הדלוסקמא' והביא לו, אע"פ שאמר בעל הבית 'לא היה לי בלבי אלא על זה' כיון שהביא לו מזה בעל הבית מעל". (והיה יכול לומר 'נזכרתי' דתנן "נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח - שליח מעל" ולא אמר אלא מכאן מוכח שדברים בלב לא היו דברים). וכל התירושים נדחו חוץ מתירוץ האחרון.
- ההוא גברא דזבנינהו לניכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל, סליק ולא איתדר ליה:
 - ❖ איכא דאמרי - **רבא** - כל דסליק אדעתא למידר הוא והא לא איתדר ליה.
 - ❖ איכא דאמרי - **רבא** - אדעתא למיסק והא סליק ליה.
- ההוא גברא דזבנינהו לניכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל, לסוף לא סליק:
 - ❖ איכא דאמרי - **רב אשי** - אי בעי סליק. ואם נולד אונס בדרך ככל זאת לא הדר זביני.
 - ❖ איכא דאמרי - **רב אשי** - אי בעי לא סליק!! ואם נולד אונס בדרך הדר זביני.
- **משנה** "האומר לשלוחו... הרי זו מקודשת".
- ותנן נמי גבי גיטין ככה, וצריכא, דאי אשמעינן גבי קידושין במקום דלקורבה קאתי בהאי אתרא רחמו לי ולא ממלי מילי עלוי בהאי אתרא סנו לי ממלי מילי עלוי, אבל גבי גיטין דלרחוקה קאתי אימר לא איכפת ליה. ואי אשמעינן גבי גירושין בהאי אתרא ניחא ליה דניבזי בהאי אתרא לא ניחא ליה, אבל גבי קידושין אימא לא איכפת ליה צריכא.
- **משנה** "המקדש את האשה... פוסלין בנשים".
- ותנן נמי גבי כתובות כי האי גוונא, הכא קידושין איצטריכא ליה תנא כתובות אטו קידושין, התם כתובות איצטריכא ליה תנא קידושין אטו כתובות.

- **משנה** "המקדש שתי נשים... וכן קטן שקידש".
- וצריכא דאי אשמעינן שוה פרוטה אידי דקא נפיק ממונא מיניה טעי, אבל פחות משהו פרוטה אימא יודע שאין קידושין תופסין בפחות משהו פרוטה וכי קא משדר סבלונות אדעתא דקידושין קא משדר, ואי אשמעינן הני תרתי משום דבין פרוטה לפחות משהו פרוטה לא קים להו לאינשי אבל קטן שקידש הכל יודעין שאין קידושין קטן כלום אימא כי קא משדר סבלונות אדעתא דקידושין קא משדר קא משמע לן.
- **רב הונא ורבה** - חוששין לסבלונות ששולחים אחרי השידוך (לא היה קידושין).
- להלכה, לגבי סבלונות ששולחים (ולא היה קידושין): באתרא דמקדשי והדר מסבלי - חיישינן (והחידוש הוא שמדובר במקום, שהרוב מקדשי והדר מסבלי ומיעוטא מסבלי והדר מקדשי מהו דתימא ניחוש למיעוטא קא משמע לן). **מסבלי והדר מקדשי** - לא חיישינן.
- בעיה - הוחזק שטר כתובה בשוק מהו? להלכה נפסק, **באתרא דמקדשי והדר כתבי כתובה** (והחידוש הוא שמדובר במקום ולא שכיח ספרא, מהו דתימא ספרא הוא דאתרמי קא משמע לן) - **חיישינן. כתבי והדר מקדשי** - לא חיישינן.
- **משנה** "המקדש אשה ובתה... אין אחיות מקודשות".
- מנהני מילי? **רמי בר חמא** - "וְאִשָּׁה אֶל אַחֶתָּה לֹא תִקַּח לְצָרָר" וזה מדבר על שקידש בזה אחר זה, ומרבה אנו מוסיפים גם שבבת אחת אינו שכן אמר - כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו.
- **רבה** - כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו.

דף נא

- נסיונות להקשות על **רבה** ("המרבה במעשר פירותיו...") "יצאו שנים בעשירי..." "תודה שנשחטה על..." אך נדחו. (**ורבא** לדבריו **דרמי בר חמא** קאמר).
- קידושין שאין מסורין לביאה:
אביי - הוו קידושין.
- **רבא** - לא הוו קידושין, שנאמר "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָעֻלָּה" קידושין המסורין לביאה הוו קידושין, קידושין שאין מסורין לביאה לא הוו קידושין.
- נסיונות להקשות על שתי השיטות ("המקדש אשה ובתה..."), "מעשה בחמש נשים", "המקדש את בתו סתם", "מי שיש לו שתי כתי בנות", "מי שקידש אחת משתי אחיות", "שנים שקדשו שתי אחיות") אך נדחים.

• **אביי ורבא**, כ"א מתרץ לטעמיה את המשנה:

אביי - 'המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות, הא אחת מאשה ובתה מאשה ואחותה מקודשת, ואם אמר - הראויה לביאה תתקדש לי, אינה מקודשת. ומעשה נמי בחמש נשים ובהן שתי אחיות וליקט אחד כלכלה של תאנים ואמר - הראויה לי מכס תתקדש לי, ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות'.

רבא - 'המקדש אחת מאשה ובתה או אחת מאשה ואחותה, נעשה כמי שקידש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת, ואינן מקודשות. ומעשה נמי בחמש נשים ובהם שתי אחיות וליקט אחד כלכלה של תאנים ואמר - הרי כולכם ואחת משתי אחיות מקודשות לי בכלכלה זו ואמרו חכמים, אין אחיות מקודשות'.

דף נב

• תיובתא סופית ל**רבא**, מדתני **טביומי** - לזה חמשה בנים ולזה חמשה בנות ואמר 'אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני' - כל אחת ואחת צריכה חמשה גיטין. מת אחד מהם - כל אחת ואחת צריכה ארבעה גיטין וחליצה מאחד מהן.

• והילכתא כוותיה ד**אביי** ביע"ל קג"ם.

• "מעשה בחמש נשים...":

רב - ש"מ ממתניתין ארבע, ונקיט **רב** בדיה תלת:

א. המקדש בפירות שביעית מקודשת.

ב. קידשה בגזל אינה מקודשת, אפילו בגזל דידה (מדקתני 'שלהם היתה ושל שביעית היתה' - טעמא דשביעית דהפקר הוא, הא דשאר שני שבוע לא).

ג. אשה נעשית שליח לחבירתה, ואפילו במקום שנעשית לה צרה.

ד. (מה שלא נקיט **רב**) קידושין שאין מסורים לביאה. ו'לא שנה זאת **רב** כי מספקא אי **כאביי** אי **כרבא**].

• **ר' יוחנן** - גזל ולא נתייאשו הבעלים - שניהם אינם יכולים להקדיש, זה לפי שאיננו שלו וזה לפי שאיננו ברשותו.

• מה שאמר **רב** שקידשה בגזל דידה אינה מקודשת דווקא דלא שדיך, הא אם שדיך מקודשת.

• מעשה בההיא איתתא דהוה קא משיא כרעא במשיכלא דמיא, אתא ההוא גברא חטף זוזי מחבריה ושדא לה, אמר לה 'מיקדשת לי' אתא ההוא גברא לקמיה ד**רבא** אמר 'לית דחש להא דר' **שמעון** דאמר - סתם גזילה יאוש בעלים הוי'. ועוד מעשה בההוא אריסא דקדיש במוזא דשמכי, אתא לקמיה ד**רבא** אמר ליה 'מאן אחלך', והני מילי במוזא אבל

כישא מצי אמר ליה 'אנא שקלי כישא שקיל את כישא, כישא כי כישא'. ועוד מעשה בההוא סרסאי דקדיש בפרומא דשיכרא, אתא מריה דשיכרא אשכחיה, אמר ליה 'אמאי לא תיתיב מהאי חריפא' אתא לקמיה **דרבא** אמר 'לא אמרו כלך אצל יפות אלא לענין תרומה בלבד'.

● תניא: כיצד אמרו תורם שלא מדעת תרומתו תרומה? הרי שירד לתוך שדה חבירו וליקט ותורם שלא ברשות אם חושש משום גזל - אין תרומתו תרומה. ואם לאו - תרומתו תרומה. ומנין היה יודע אם חושש משום גזל אם לאו? הרי שבא בעל הבית ומצאו ואמר לו 'כלך אצל יפות' אם נמצאו יפות מהם - תרומתו תרומה. ואם לאו - אין תרומתו תרומה. היו הבעלים מלקטים ומוסיפים - בין כך ובין כך תרומתו תרומה.

● **משנה** "המקדש בחלקו בין קדשי קדשים... במזיד לא קידש".

● בהווא אמינא אומרת הגמרא, נימא מתניתין דלא **כרבי יוסי הגלילי** דתניא "ומעלה מעל בד" - לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' **יוסי הגלילי**. ולמסקנה אומרת הגמרא אפי' תימא ר' **יוסי הגלילי** כי קאמר ר' **יוסי הגלילי** מחיים אבל לאחר שחיטה לא, והטעם - כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו.

● תנו רבנן: לאחר פטירתו של ר' **מאיר** אמר להם **רבי יהודה** לתלמידיו 'אל יכנסו תלמידי **רבי מאיר** לכאן מפני שקנתרנים הם ולא ללמוד תורה הם באים אלא לקפחני בהלכות הם באים'. דחק **סומכוס** ונכנס אמר להם 'כך שנה לי ר' **מאיר** - המקדש בחלקו בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים לא קידש', כעס ר' **יהודה** עליהם אמר להם 'לא כך אמרתי לכם אל יכנסו מתלמידי ר"מ לכאן מפני שקנתרנים הם ולא ללמוד תורה הם באים אלא לקפחני בהלכות הם באים, וכי אשה בעזרה מנין?' אמר ר' **יוסי** - יאמרו **מאיר** שכב **יהודה** כעס **יוסי** שתק דברי תורה מה תהא עליה? וכי אין אדם עשוי לקבל קידושין לבתו בעזרה, ואין אשה עשויה לעשות לה שליח לקבל קידושיה בעזרה, ועוד דחקה ונכנסה מאי? תניא:

❖ ר' **יהודה** - מקודשת. שנאמר "זֶה יְהִי לְךָ מִקְדָּשׁ הַקְּדָשִׁים מִן הָאֵשׁ" - לך ולכל צרכיך.

❖ ר' **יוסי** - אינה מקודשת. שנאמר "זֶה יְהִי לְךָ מִקְדָּשׁ הַקְּדָשִׁים מִן הָאֵשׁ" כאש, מה אש לאכילה אף הוא נמי לאכילה.

- מחלוקת:
 - ❖ **ר' יוחנן** - נמנו וגמרו המקדש בחלקו בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים - לא קידש.
 - ❖ **רב** - עדיין היא מחלוקת.
- **אבוי** - כותיה דר' יוחנן מסתברא דתניא: "מנין שאין חולקים מנחות כנגד זבחים? ת"ל 'וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תֹּאפֶה בְּתַנּוּר... לְכָל בְּנֵי אֶהְרֵן תִּהְיֶה'. יכול לא יחלקו מנחות כנגד זבחים שלא קמו תחתיהם בדלות, אבל יחלקו מנחות כנגד עופות שהרי קמו תחתיהן בדלות? ת"ל 'וְכָל נֶעֱשָׂה בְּמִרְחֶשֶׁת... לְכָל בְּנֵי אֶהְרֵן תִּהְיֶה'. יכול לא יחלקו מנחות כנגד עופות שהללו מיני דמים והללו מיני קמחים, אבל יחלקו עופות כנגד זבחים שהללו והללו מיני דמים? ת"ל 'עַל מַחְבַּת'. יכול לא יחלקו עופות כנגד זבחים שהללו מעשיהם ביד והללו מעשיהם בכלי, אבל יחלקו מנחות כנגד מנחות שהללו והללו מעשיהם ביד? ת"ל 'וְכָל מִנְחָה כְּלוּלָה בְּשִׁמּוֹן וְחֶרֶבָה לְכָל בְּנֵי אֶהְרֵן'. יכול לא יחלקו מחבת כנגד מרחשת ומרחשת כנגד מחבת שזו מעשיהם רכים וזו מעשיהם קשים, אבל יחלקו מחבת כנגד מחבת ומרחשת כנגד מרחשת שהללו והללו מעשיהם קשים אי נמי מעשיהם רכים? ת"ל 'וְחֶרֶבָה לְכָל בְּנֵי אֶהְרֵן תִּהְיֶה'. יכול לא יחלקו בקדש הקדשים, אבל יחלקו בקדשים קלים? ת"ל 'אִישׁ כְּאִחִיו' וסמך ליה 'אם על תוֹדָה' - כשם שאין חולקין בקדשי קדשים כך אין חולקים בקדשים קלים. 'איש' איש חולק אפי' בעל מום ואין הקטן חולק ואפי' תם" וסתם ספרא מני ר' יהודה והוא קאמר דלית בה דין חלוקה כלל ש"מ.
- תניא למסקנה - הצנועים מושכין את ידיהם והגורגנים חולקים (חוטפים). [ובסיפא מובא:] ומעשה באחד שחטף חלקו וחלקו חברו והיו קוראין אותו 'בן חמצן' עד יום מותו. מאי קראה?
- ❖ **רבה בר רב שילא** - "אַלְקֵי פְּלִטְנֵי מִיַּד רְשָׁע מִפָּה מְעֻזַּל וְחֹמֶץ".
- ❖ **רבה** - "לְמַדְרוֹ הֵיטֵב דְּרָשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ".
- "מעשר שני בין בשוגג בין במזיד לא קידש דברי ר' מאיר. ר' יהודה - שוגג לא קידש מזיד קידש":
- מנא הני מילי? למסקנה - **רבין סבא** - "וְכָל מַעֲשֵׂר הָאֶרֶץ מִזְרַע הָאֶרֶץ מִפְּרֵי הָעֵץ לֶד' הוא קִדְשׁ לֶד'" אמר קרא "הוא" בהוייתו יהא.
- "ובהקדש במזיד קידש בשוגג לא קידש דברי ר"מ. ר"י - בשוגג קידש במזיד לא קידש":
- רבי יעקב** - שמעית מינה דר' יוחנן שני טעמים (יבוארו לקמן), בשגגת מעשר דר' יהודה ושגגת הקדש דר"מ דהדין בשניהם דאין האשה מקודשת:

א. לפי שאין אשה רוצה. ב. לפי שאין שניהם רוצים. ולא ידענא הי מינייהו.
ר' ירמיה מנסה לתרץ את **ר' יוחנן** - **מעשר** איהי לא ניחא לה משום טרחא דאורחא,
 איהו ניחא ליה דניקני איתתא ממילא, אלא **הקדש** תרוייהו לא ניחא להו דנתחיל הקדש
 על ידייהו. ודחה זאת **ר' יעקב** בטענה שאפשר לומר איפכא, **מעשר** איהי לא ניחא לה
 משום טירחא דאורחא, איהו לא ניחא ליה משום אונסא דאורחא, אלא **הקדש** איהי לא
 ניחא לה דנתחיל הקדש על ידה, אלא איהו מי לא ניחא ליה דניקני איתתא ממילא.

- בעיה - אשה אין מתקדשת מעות מהו שיצאו לחולין (אליבא דר"מ)? ונפשט, אשה אין מתקדשת, מעות היאך יצאו לחולין??
- בעיה - במכר מאי (אליבא דר"מ)? ונפשט, דאף במכר לא קנה.

דף נד

- **רב** - חזרנו על כל צדדים של **ר"מ** ולא מצינו: הקדש בשוגג אין מתחלל במזיד מתחלל (אלא הכל מתחלל), ומשנתינו, שבשוגג לא קידש וממילא לא מתחלל מדובר: בכתנות כהונה שלא בלו הואיל וניתנו ליהנות בהן לפי שלא ניתנה תורה למלאכי השרת.
- נסיונות להקשות על **רב** ("כתנות כהונה שבלו..."), "מועלים בחדתין ואין מועלים בעתיקים", "דתניא אמר **ר' ישמעאל בר רבי יצחק** אבני ירושלים".
- ישנה מחלוקת תנאים בדעת **ר' יהודה** האם סובר שחומת ירושלים מקדשא כהקדש שאם יטול מאבני החומה לבנות בביתו מעל, או לא מעל.
- בדעת **בר פדא**:
- ❖ **עולא** בשם **בר פדא** - אומר היה **ר"מ** - הקדש במזיד מתחלל בשוגג אין מתחלל, ולא אמרו בשוגג מתחלל אלא לענין קרבן בלבד.
- ❖ **רבין** בשם **בר פדא** - אומר היה **ר"מ** - הקדש במזיד מתחלל בשוגג אין מתחלל, ולא אמרו בשוגג מתחלל אלא לענין אכילה בלבד.
- **רב אדא בר אהבה** - הלכה כר"מ במעשר הואיל ותנן בבחירתא כוותיה (עדויות). והלכה כר' יהודה בהקדש הואיל וסתם לן תנא כותיה. דתנן "שילח ביד פיקח ונזכר עד שלא הגיע אצל חנווני - חנווני מעל לכשיוציא".

דף נה

- תנן התם: 'בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר וכמדתה לכל רוח - זכרים עולות נקבות זכחי שלמים'
- ❖ **ר' אושעיא** - במשנה מדובר בבא לחוב בדמיהן עסקינן והכי קאמר, חיישינן שמא עולות ורבי מאיר היא דאמר הקדש במזיד מתחלל.
- ❖ **רבי יוחנן** - ממתין לה עד שתומם, ומייתי שתי בהמות ומתנה.
- מחלוקת לגבי קדושת הגוף אם מתחללת:
 - ❖ לפי **רבי יהודה** (המובא במשנה) - לא מתחללת ודלא קא מכוין לאפוקינהו לחולין, וכדתנן "אין מועל אחר מועל במקדשין אלא בבהמה ובכלי שרת בלבד כיצד? היה רוכב על גבי בהמה בא חבירו ורכב בא חבירו ורכב כולם מעלו היה שותה בכוס של זהב בא חבירו ושתה בא חבירו ושתה כולם מעלו".
 - ❖ ולפי **רבי מאיר** (המובא במשנה) - מתחללת ודקא מכוין לאפוקינהו לחולין.
- **רבי יוסי בר' חנינא** - אומר היה ר"מ הקדש במזיד מתחלל בשוגג אין מתחלל, אחד קדשי קדשים ואחד קדשים קלים, קל וחומר קדשי קדשים מתחללים קדשים קלים לא כל שכן.
- "זכרים עולות" ולמסקנה הגמרא מסיקה - שמביא גם תודה עם לחמה, ונאכלים הזכרים במום, ומדובר במשנה שנמצאו בני שנה.
- "נקבות זכחי שלמים" ולמסקנה הגמרא מסיקה - שמביא גם תודה עם לחמה, ומדובר במשנה שנמצאו בנות שתי שנים. ואם נמצא בת שנתה מאי? כונסה לכיפה והיא מתה מאליה.

דף נו

- תנו רבנן: אין לוקחים בהמה במעות מעשר שני ואם לקח בשוגג יחזרו דמים למקומם במזיד תעלה ותאכל במקום. אמר **רבי יהודה** - במה דברים אמורים? במתכוין ולקח תחילה לשם שלמים, אבל במתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין בין שוגג בין מזיד - יחזרו דמים למקומם. ואין לדמות לקידש במזיד שמקודשת (שבמשנה), דהתם, אשה חבירה היא ויודעת שאין מעות מעשר שני מתחללין על ידה ועולה ואוכלתו בירושלים.
- תנן: "אין לוקחים בהמה טמאה עבדים וקרקעות במעות מעשר שני אפי' בירושלים ואם לקח - יאכל כנגדן". ומדובר במשנה זו שברח המוכר. וּמִדִּיִּיקַת הַגְּמָרָא, טעמא דברח הא

לא ברח קנסינן למוכר, ומסתברא לקנוס אותו ולא את הלוקח, שכן כל היכא דאיכא איסורא התם קנסינן.

- **משנה** "המקדש בערלה... וקידש בדמיהן מקודשת".
- **"בערלה"** מנלן? דתניא: "עֲרְלִים לֹא יֵאָכֵל" אין לי אלא איסור אכילה, הנאה מנין שלא יהנה ממנו, ולא יצבע בו, ולא ידליק בו את הנר? "וְעֲרְלָתָם עֲרְלָתוֹ" לרבות את כולם. **"בכלאי הכרם"** מנלן?

❖ **חזקיה** - "פֶּן תִּקְדָּשׁ" פֶּן תוֹקֵד אִשׁ.

❖ **רב אשי** - פֶּן יִהְיֶה קֹדֶשׁ. וּלְמִסְקְנָה **רב אשי** נִדְחָה.

"שור הנסקל" מנין? דתניא: ממשמע שנאמר "סֶקוּלָה וְסֶקוּלָה הַשּׁוֹר" איני יודע שנבילה היא ונבילה אסורה באכילה? מה ת"ל "וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ"? מגיד לך, שאם שחטו לאחר שנגמר דינו - אסור באכילה. בהנאה מנין? ת"ל "וְיִבְעַל הַשּׁוֹר נָקִי". (מאי משמע? **שמעון בן זומא** - כאדם שאומר לחבירו 'צא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום'). שואלת הגמרא, ודילמא היכא דשחיט לאחר שנגמר דינו שרי, והא "וְלֹא יֵאָכֵל" להיכא דסקליה מיסקל הוא דאתא! וכדר' **אבהו אמר ר' אלעזר** (שאמר - כל מקום שנאמר 'לא יאכל' 'לא תאכל' 'ולא תאכלו' - אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה, עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה), מתרצת הגמרא, מתי אנו אומרים את ר' **אבהו** דווקא היכא דנפקא לן איסור אכילה מ'לא יאכל', הכא איסור אכילה מ'"סֶקוּלָה וְסֶקוּלָה" נפקא, דאי ס"ד לאיסור הנאה הוא דכתיב, נכתוב קרא 'לא יהנה', אי נמי 'לא יאכל', 'את בשרו' למה ליה? אע"ג דשחטיה כעין בשר - אסור. (תניא - בכל שוחטין - בין בצור, בין בזכוכית, בין בקרומית של קנה).

- והשתא דנפקא לן איסור אכילה ואיסור הנאה תרוייהו מלא יאכל (אליבא דר' **אבהו**), האי "וְיִבְעַל הַשּׁוֹר נָקִי" למאי אתא? להנאת עורו. ולהנך תנאי, דמפקי ליה האי "וְיִבְעַל הַשּׁוֹר נָקִי" לחצי כופר ולדמי ולדות, הנאת עורו מנא להו? מ'"אֶת בְּשָׂרוֹ" - 'את' הטפל לבשרו. ואידך 'את' לא דריש.

דף נז

- תניא - **שמעון העמסוני**, ואמרי לה **נחמיה העמסוני**, היה דורש כל אתין שבתורה, כיון שהגיע ל"את ד' אֱלֹקֵיךָ תִירָא" פירש, אמרו לו תלמידיו רבי, כל אתין שדרשת מה תהא עליהם? אמר להם 'כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך קבלתי על הפרישה', עד שבא **רבי עקיבא** ולימד "את ד' אֱלֹקֵיךָ תִירָא" לרבות תלמידי חכמים.
- **"בעגלה ערופה"** מנלן? 'כפרה' כתיב בה כקדשים.

- **“ציפורי מצורע”** מנלן? דתנא דכי רבי ישמעאל - נאמר מכשיר ומכפר מבפנים, ונאמר מכשיר ומכפר מבחוץ, מה מכשיר ומכפר האמור בפנים - עשה בו מכשיר כמכפר, אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ - עשה בו מכשיר כמכפר.
- **ציפורי מצורע מאימתי אסורים?**
- ❖ **רבי יוחנן** - משעת שחיטה. דשחיטה הוא דאסרה לה.
- ❖ **ר"ל** - משעת לקיחה. דמעגלה ערופה נפקא, מה עגלה ערופה מחיים, אף ציפורי מצורע מחיים.
- ועגלה ערופה גופה מאימתי? ירידתה לנחל איתן היא אוסרתה.
- נסיונות להקשות על ר"ל (כל צפור טהורה, 'שחטה ונמצאת טריפה', 'שחטה שלא באזוב') ולמסקנה יוצא, שנחלקו בזה תנאים.
- שנינו: "כל צפור טהרה תאכלו" - לרבות את המשולחת, "וזה אשר לא תאכלו מהם" - לרבות את השחוטה. ושאלת הגמרא ואיפוך?
- ❖ **ר"ש בן יוחי** - לא מצינו רוב בעלי חיים שאסורים.
- ❖ **דבי ר' ישמעאל** - נאמר "וּשְׁלַח אֶת הַצֶּפֶר הַחַיָּה עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה", כשדה, מה שדה מותרת, אף האי נמי מותרת. (מזה שכתוב "השדה" ולא 'שדה', ומ'שדה' עצמו לומדים לכדתניא: 'שדה' - שלא יעמוד ביפו ויזרקנה לים, בגבת ויזרקנה למדבר, ושלא יעמוד חוץ לעיר ויזרקנה בתוך העיר, אלא כל שעומד בעיר ויזרקנה חוץ לחומה).
- ❖ **רבא** - לא אמרה תורה שלח לתקלה.
- **"בשער נזיר"** מנלן? שנאמר "קֹדֶשׁ יִהְיֶה גִדְּל פְּרַע שְׂעַר רֵאשׁוֹ" - גידולו יהיה קדוש. ולא קרינן קודש אלא קדוש.
- **"בפטר חמור"**: ומדובר גם אליבא דר"ש (דתניא: פטר חמור אסור בהנאה דברי ר' יהודה. ר' שמעון - מתיר) ולאחר עריפה, שאז לדברי הכל אסור בהנאה.
- **"בשר בחלב"** מנלן? דתנא דבי ר' ישמעאל: "לא תבשל גדי בחלב אמו" ג"פ - אחד איסור אכילה, ואחד איסור הנאה, ואחד איסור בישול.
- ומתניתין דלא כי האי תנא; דתניא, ר"ש בן יהודה - בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה, שנאמר: "כי עם קדוש אתה לך" אלקיך לא תבשל גדי בחלב אמו", ולהלן הוא אומר "וְאִנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי" מה להלן אסור באכילה ומותר בהנאה, אף כאן אסור באכילה ומותר בהנאה.
- **"וחולין שנשחטו בעזרה"** מניין?
- ❖ **ר' מאיר** - אמרה תורה: שחוט לי בשלי ושלך בשלך, מה שלי בשלך אסור, אף שלך בשלי אסור.

❖ **אביי** – "ושחטו", "ושחט אותו" "ושחט אותו", תלתא קראי יתירי, מה תלמוד לומר? לפי שנאמר: " פִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם... וְנִבְחַתָּהּ", ברחוק מקום אתה זוכה, ואי אתה זוכה במקום קרוב, פרט לחולין שלא ישחטו בעזרה. ואין לי אלא תמימים הראוים ליקרב, מנין לרבות בעלי מומין? מרבה אני את בעלי מומים, שכן מין הכשר. מנין לרבות את החיה? מרבה אני את החיה, שהיא בשחיטה כבהמה. מנין לרבות את העופות? תלמוד לומר: "ושחטו" "ושחט אותו" "ושחט אותו". יכול לא ישחוט, ואם שחט יהא מותר? תלמוד לומר: " פִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם... וְנִבְחַתָּהּ... וְאֶכְלֶתָּהּ", מה שאתה זוכה ברחוק מקום אתה אוכל, ואי אתה אוכל מה שאתה זוכה במקום קרוב, פרט לחולין שנשחטו בעזרה. ואין לי אלא תמימים הראוים ליקרב, מנין לרבות בעלי מומין? מרבה אני בעלי מומין, שכן מין הכשר. ומנין לרבות את החיה? מרבה אני את החיה, שהיא בשחיטה כבהמה. מנין לרבות את העופות? ת"ל "ושחטו" "ושחט אותו" "ושחט אותו". יכול לא ישחוט, ואם שחט ישליכנו לפני כלבים? תלמוד לומר "לִפְלֶבֶת תִּשְׁלַכֶנּוּ אֹתוֹ" אותו אתה משליך לכלב, ואי אתה משליך חולין שנשחטו בעזרה.

דף נח

- "מכרן וקידש בדמיהן – מקודשת". מנלן דלא תפיס דמיה? מדגלי רחמנא בעבודת כוכבים וְהָיְתָה חֶרֶם כְּמָהוּ" כל שאתה מהייה הימנה הרי הוא כמוהו, מכלל דכל איסורים שבתורה שרו. ואין ללמוד מזה, שכן משום דהוה עבודת כוכבים ושביעית שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין. (שביעית מאי היא? "יִבָּל הוּא קֹדֶשׁ תְּהִיָּה לְכֶם" – מה קודש תופס את דמיו, אף שביעית תופסת דמיה. אי מה קודש תופס את דמיו ויוצא לחולין, אף שביעית תופסת דמיה ויוצאה לחולין? תלמוד לומר: "תְּהִיָּה", בהוייתה, תהא, כיצד? לקח בפירות שביעית בשר – אלו ואלו מתבערים בשביעית, בבשר דגים – יצא בשר נכנסו דגים, בדגים יין – יצאו דגים נכנס יין, ביין שמן – יצא יין נכנס שמן, הא כיצד? אחרון אחרון נתפס בשביעית, ופירי עצמו אסור). ולמאן דאמר מלמדיון – מיעוטי כתיבי, כתיב הכא "פִּי חֶרֶם הוּא", וכתיב התם "יִבָּל הוּא".
- **משנה** "המקדש בתרומות... ואפילו ישראל".
- **עולא** – טובת הנאה אינה ממון. והמשנה מדברת בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן, וקא סבר: מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין.

- בעא מיניה ר' חייא בר אבין מרב הונא: טובת הנאה, ממון או אינה ממון? אמר ליה, 'תניתוה - המקדש בתרומות, ובמעשרות, ובמתנות, במי חטאת, ובאפר פרה - הרי זו מקודשת, ואפילו ישראל' א"ל, 'ולאו אוקימנא בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן?' א"ל 'הוצאה את!' איכסיף. הוא סבר משמעתא קאמר ליה, א"ל, 'הכי קאמינא - רב אסי דהוצל קאי כותיד'.
- ניסיון מחלוקת תנאים, בטובת הנאה ממון - 'הגונב טבלו של חבירו - משלם לו דמי טבלו של חבירו דברי רבי, ר' יוסי בר' יהודה - אינו משלם אלא דמי חולין שבו', ונדחה בכמה אפשרויות:
 - א. כולי עלמא סברי טובת הנאה אינה ממון, והכא בטבלים שנפלו לו מבית אבי אמו כהן, ובמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין קמיפלגי, מר סבר: כמי שהורמו דמיין, ומ"ס: לאו כמי שהורמו דמיין.
 - ב. כולי עלמא סברי כמי שהורמו דמיין, וטובת הנאה אינה ממון, והכא בדשמואל קמיפלגי, דאמר שמואל - חיטה אחת פוטרת את הכרי, דמר אית ליה דשמואל, ומר לית ליה דשמואל.
 - ג. כולי עלמא לית להו דשמואל, והכא היינו טעמא דרבי, דקנסוהו רבנן לגנב.
 - ד. כולי עלמא אית להו דשמואל, והכא היינו טעמא דרבי יוסי בר' יהודה, דקנסוהו רבנן לבעל הבית, דלא איבעי ליה לשהויה לטיבליה.
- סתירה - שנינו "המקדש בתרומות, ובמעשרות, ובמתנות, במי חטאת, ובאפר פרה - הרי זו מקודשת, ואף על פי ישראל" ורמינהו "הנוטל שכר לדון - דיניו בטלים, להעיד - עדותו בטלה, להזות ולקדש - מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה"? לא קשיא: כאן בשכר הבאה ומילוי [המשנה], כאן בשכר הזאה וקידוש.

פרק האומר לחבירו

- משנה "האומר לחבירו צא וקדש... תאכל בתרומה.
- "האומר לחבירו צא וקדש" תנא - מה שעשה עשוי, אלא שנהג בו מנהג רמאות. ותנא דידן? הלך נמי דקתני - הלך ברמאות.

דף נט

- שואלת הגמרא, מאי שנא הכא דקתני 'האומר לחבירו', ומאי שנא התם דקתני 'האומר לשלוחו'?
- הכא רבותא קמ"ל, דאי תנא שלוחו, הוה אמינא שלוחו הוא דהוי רמאי, דסמכה דעתיה, סבר: עבר לי שליחותי, אבל חבירו דלא סמכה דעתיה - אימא לא ליהוי רמאי.
- התם רבותא קמ"ל, דאי תנא האומר לחבירו, הוה אמינא חבירו הוא דכי קדשה במקום אחר אינה מקודשת, דסבר לא טרח, אבל שלוחו דטרח - אימא מראה מקום הוא לו, קמ"ל.
- רבין חסידא אזיל לקדושי ליה איתתא לבריה, ולבסוף קידשה לנפשיה. ועשה כך כי לא היו מסכימים שתתקדש לבנו ולא הודיע לו שכן חשש שאדהכי והכי אתא איניש אחרינא מקדש לה. ומעשה דומה בענין קניית קרקע עם רבה בר בר חנה. ומעשה ברב גידל הוה מהפך בהדיא ארעא, אזל רבי אבא זבנה, אזל רב גידל קבליה לרבי זירא, אזל רבי זירא וקבליה לרב יצחק נפחא, אמר ליה 'המתן עד שיעלה אצלנו לרגל'. כי סליק, אשכחיה, אמר ליה 'עני מהפך בחררה ובא אחר ונטלה הימנו, מאי?' אמר ליה - 'נקרא רשע'. 'ואלא מר מאי טעמא עבד הכי?' א"ל 'לא הוה ידענא'. 'השתא נמי ניתבה ניהליה מר!' א"ל 'זבוני לא מזבנינא לה, דארעא קמייתא היא ולא מסמנא מילתא, אי בעי במתנה נישקליה'. רב גידל לא נחית לה, משום שכתוב 'וְשׂוֹנֵא מִתְּנַת יְחִיָּה'. רבי אבא לא נחית לה, משום דהפך בה רב גידל, ומיתקריא ארעא דרבנן.
- לא בא אחר וקידשה בתוך שלשים: רב ושמואל - דאמרי תרווייהו: מקודשת, ואע"פ שנתאכלו המעות. והטעם - הני זוזי לא למלוה דמו ולא לפקדון דמו, לפקדון לא דמו, פקדון ברשותא דמרא קא מתאכלי, והני ברשותא דידה קא מתאכלי, למלוה נמי לא דמו, מלוה להוצאה ניתנה, הני בתורת קידושין יחבינהו ניהלה. ללישנא קמא - לא בא אחר וקידשה, וחזרה בה, מהו:

- ❖ **ר' יוחנן** - חוזרת, אתי דיבור ומבטל דיבור. (מחשבה דטומאה שאני, דכי מעשה דמי, וכדרב פפא דאמר - "כי יתן" וקרינן "כי יותן", הא כיצד? "כי יותן" דומיא ד"כי יתן", מה יתן דניחא ליה, אף יותן דניחא ליה).
- ❖ **ריש לקיש** - אינה חוזרת, לא אתי דיבור ומבטל דיבור הכא, דשאני נתינת מעות ליד אשה, דכי מעשה דמו ולא אתי דיבור ומבטל מעשה.
- ללישנא בתרא "וכן היא שנתנה רשות לשלוחה לקרשה, והלכה היא וקרשה את עצמה, אם שלה קדמו - קידושיה קידושין, ואם של שלוחה קדמו - אין קידושיה קידושין" לא קרשה את עצמה, וחזרה בה, מהו:
- ❖ **רבי יוחנן** - חוזרת, אתי דיבור ומבטל דיבור.
- ❖ **ר"ל** - אינה חוזרת, לא אתי דיבור ומבטל דיבור.
- ולמסקנה - תיובתא דר"ל. והילכתא כוותיה דר"י ואפילו בקמייתא, ואע"ג דאיכא למימר: שאני נתינת מעות ליד אשה דכמעשה דמי, אפילו הכי אתי דיבור ומבטל דיבור. מהו שיחזור ויגרש בו (באותו גט שדובר במחלוקת הקודמת)?
- ❖ **רב נחמן** - חוזר ומגרש בו.
- ❖ **רב ששת** - אינו חוזר ומגרש בו.
- והלכתא כר"נ ואין סתירה בפסיקת ההלכה בין ר"י לר"נ דנהי דבטליה מתורת שליח, מתורת גט לא בטליה.
- "מעכשיו ולאחר שלשים יום...":
- ❖ **רב** - מקודשת ואינה מקודשת לעולם.
- ❖ **שמואל** - מקודשת ואינה מקודשת אלא עד ל' יום, לאחר ל' פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון.
- ❖ **רבי יוחנן** - אפי' מאה תופסין בה (ומקודשת לשניהם). (מובא בדף ס)
- ובטעם מחלוקתם:
- רב** - מספקא ליה אי תנאה הואי אי חזרה הואי.
- שמואל** - פשיטא ליה דתנאה הואי.
- (ובפולגתא דהני תנאי, דתניא, מהיום ולאחר מיתה - גט ואינו גט, דברי חכמים. רבי - כזה גט).
- ר"י** - דשוו נפשיה כי שרגא דליבני, דכל חד וחד רוחא לחבריה שבק.

- **אביי** - ולטעמיה **דרב**, בא אחד ואמר לה 'הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום', ובא אחר ואמר לה 'הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום', ובא אחר ואמר לה 'הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרה ימים' - מראשון ומאחרון צריכה גט, מאמצעי אינה צריכה גט, מה נפשך? אי תנאה הואי - דקמא קידושי, דהנך לאו קידושי, אי חזרה הואי - דבתרא קידושי, דהנך לאו קידושי. דמהו דתימא, האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה, ותיבעי גיטא מכל חד וחד, קמ"ל.
- הסבר המשנה "מהיום ולאחר מיתה - גט ואינו גט. ואם מת - חולצת ולא מתייבמת" לפי השיטות השונות:
לרב מסייעא ליה. **לשמואל** הא מני - **רבנן** היא, ואנן דאמרי **כרבי**. **לר'** **יוחנן** למרות שלכאורה אינו מסתדר עם שיטתו שכן לפיו הדין אמור להיות שמתייבם וראמר שירא הוי, וכל גיטא דמשייר בה ולא כלום הוא, ולכן אין גט וממילא אפשר לייבם, בכל זאת קאי לפיו:
 ❖ **רבא** - גט להוציא ומיתה להוציא, מה ששייר גט גמרתו מיתה.
 ❖ **אביי** - התם טעמא מאי? גזירה משום 'מהיום אם מתי - הרי זה גט'.
- **משנה** "האומר לאשה... אינה מקודשת".
 • מחלוקת בקידושין:
רב הונא - והוא יתן. תנאה הוי, מקיים תנאה ואזיל.
רב יהודה - לכשיתן. לכי יהיב הווי קידושי, השתא מיהא לא הווי קידושי.
רבא (איכא בינייהו: שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר, **לרב הונא** לא הווי קידושי, **לרב יהודה** הווי קידושי).
 וכן מחלוקת דומה גבי גיטין על הא דתנן: "האומר לאשה הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז - הרי זו מגורשת, והיא תתן". (ואיכא בינייהו שנתקרקע הגט או שאבד, **לרב הונא** הוי גט, **לרב יהודה** לא הוי גט).
 וצריכא, דאי אשמעינן גבי קידושין, בהא קאמר **רב הונא**, משום דלקרובה קאתי, אבל גירושין דלרחקה קאתי, אימא מודי ליה **לרב יהודה**, ואי איתמר בהך, בהך קאמר **רב הונא**, משום דאיהו לא כסיף ליה למתבעה, אבל הכא דאיהי כסיפא לה למיתבעיה, אימא מודי ליה **לרב יהודה**, צריכא.
- יוצא למסקנה מחלוקת:
רב יהודה - פליגי **רבי ורבנן** האם כל האומר 'על מנת' כאומר מעכשיו דמי, דלפי **רבי** כאומר מעכשיו דמי, ולפי **רבנן** לא (**ורב יהודה** אמר **כרבנן**).

- רבי יוחנן** – הכל מודים, באומר 'על מנת' כאומר מעכשיו דמי, לא נחלקו – אלא מהיום ולאחר מיתה דתנן "מהיום ולאחר מיתה" – גט ואינו גט דברי **חכמים**. **רבי** – כזה גט.

"על מנת שאתן לך מכאן..." : דמהו דתימא לאו תנאה הוא, ולזרוזיה קאמר, קמ"ל.

"על מנת שיש לי מאתים זוז..." : והא תניא: חיישינן שמא יש לו! לא קשיא, הא בקידושי ודאי (משנה), הא בקידושי ספק.

"ע"מ שאראך מאתים זוז..." : תנא – לא נתכונה אלא לראות משלו.

"ואם הראה לה על השלחן אינה מקודשת" : מדובר על מקרה, דאע"ג דנקט דמי בעיסקא.
- משנה** "על מנת שיש לי... אינה מקודשת".
- המשנה מדברת על קידושי וודאי ובכרייתא ("חיישינן שמא יש לו") מדובר על קידושי ספק. וצריכא, דאי אשמעינן גבי זווי, משום דעבידי אינשי דמצנעי, אבל ארעא, אימא אי דאית ליה ארעא קלא אית ליה, קמ"ל.
- "על מנת שיש לי במקום פלוני, אם יש לו..." : דמהו דתימא, אמר לה 'מאי נפקא לך מינה? אנא טרחנא ומייתנא', קמ"ל.

"על מנת שאראך בית כור עפר" : תנא – לא נתכוונה זו אלא לראות משלו.

"ואם הראה בבקעה אינה מקודשת" : מדובר במשנה, דנקיט בדיסתורא.

דף סא

- מבררת הגמרא:

גבי הקדש תנן: "המקדיש שדהו בשעת היובל, נותן בזרע חומר שעורים חמשים שקל כסף. היו נקעים עמוקים עשרה טפחים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים – אין נמדדין עמה, פחות מכאן – נמדדין עמה" ומדובר במשנה, בנקעים מלאים מים עסקינן, משום דלאו בני זריעה נינהו.

גבי מכר תנן: "האומר לחבירו 'בית כור עפר אני מוכר לך', והיו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים – אין נמדדים עמה. פחות מכאן – נמדדים עמה". ומדובר במשנה, אפילו בנקעים שאין מלאים מים. מ"ט? לפי שאין אדם רוצה שיתן את מעותיו בשדה אחת, ויראה לו כשנים וכשלשה מקומות.

הכא גבי קידושין, להקדש מדמינן לה, או למכר מדמינן לה? מסתברא להקדש מדמינן לה, דאמר לה 'אנא טרחנא וזרענא ומייתנא'.

- תניא, "מְשָׁדָה" מה ת"ל? לפי שנאמר "נָרַע חֲמֵר שְׁעָרִים בְּחַמְשִׁים", אין לי אלא שהקדיש בענין הזה, מנין לרבות לתך וחצי לתך, סאה, תרקב וחצי תרקב, ואפי' רובע מנין? ת"ל "מְשָׁדָה" מכל מקום.
- **משנה ר' מאיר... לא ינחלו".**
- לפי **רבי מאיר** - אי סלקא דעתך לאו לתנאי כפול הוא דאתא, לכתוב 'ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם', 'בארץ כנען' למה לי? שמע מינה, לתנאי כפול הוא דאתא. ולפי ר' **חנינא בן גמליאל**, אי לא כתב רחמנא 'בארץ כנען', הוה אמינא 'ונאחזו בתוככם' בארץ גלעד, אבל ארץ כנען כלל לא. ו**רבי מאיר** 'בתוככם' כל היכא דאית לכו משמע.
- תניא, אמר **רבי חנינא בן גמליאל** - משל למה הדבר דומה? לאדם שהיה מחלק נכסיו לבניו, אמר 'פלוגי בני יירש שדה פלוגית', ופלוגי בני יירש שדה פלוגית, ופלוגי בני יתן מאתים זוז ויירש שדה פלוגית, ואם לא יתן, יירש עם אחיו בשאר נכסים', מי גרם לו לירש עם אחיו בשאר נכסים? כפילו גרם לו. (וא"ת הא לא דימא משל למתניתין! הדהתם קתני, יש במשמע שאפילו בארץ כנען לא ינחלו, אלמא כפילה לארץ גלעד נמי מהני, והכא קתני, מי גרם לו לירש עם אחיו בשאר נכסים - כפילו גרם לו, אלמא כפילה לשאר נכסים הוא דקמהני? לא קשיא, הא (במשנה) מקמי דנימא ליה **רבי מאיר** ונאחזו, הא לבתר דנימא ליה ר' **מאיר** ונאחזו).
- נסיונות להקשות על ר"מ (בעיקר) ועל ר' **חנינא בן גמליאל** ("אם תיטיב..."), "אז תנקה...","אם בחקותי...","אם תאבו...","אם לא שכב...","הוא יתחטא בו...") אך נדחו.

דף סב

- מאי "חָרַב תְּאֵכְלוּ"? מילחא גללניתא, נהמא דשערי אקושא ובצלי, דאמר מר - פת פורני חריבה במלח ובצלים, קשים לגוף כחרבות.
- לפי **רבי חנינא ב"ג**:
 "הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם לא יתחטא..." נצרך דסד"א מצות הזאה בשלישי ובשביעי, והיכא דעבד בחד מינייהו עבד, קמ"ל. "והזה הטהר על הטמא ביום השלישי וביום השביעי" נצרך דסד"א, 'שלישי' למעוטי שני, 'שביעי' למעוטי ששי, דקא ממעט בימי טהרה, אבל היכא דעבד בשלישי ובשמיני דקא מפיש בימי טהרה, אימא שפיר דמי קמ"ל. "וְחָטְאוּ בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" נצרך דסד"א הני מילי לקדשים, אבל לתרומה בחד נמי סגיא, קמ"ל.
- **משנה** "המקדש את האשה...מקודשת".

- תנן התם - אין תורמין מן התלוש על המחובר, ואם תרם, אין תרומתו תרומה.
- בעיה - אמר 'פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים', 'פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו' ונתלשו, מהו? **ר' יוחנן** - כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי.
- נסיונות להקשות על **ר' יוחנן** ("האומר לאשה..."), "הנותן פרוטה לשפחתו...","הנותן פרוטה לאשתו...") אך נדחו.
- **ר' יוחנן** - גר צריך שלשה דכתיב "מִשְׁפֹּט" כדין (ולכן זה לא בידו להתגייר לפי שיטה זו דמי יימר דמזדקקו ליה הני תלתא).
- תניא (כותיה **רבבי יוחנן**), אין תורמין מן התלוש על המחובר, ואם תרם - אין תרומתו תרומה, כיצד? אמר 'פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברת', 'פירות ערוגה זו מחוברת יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין' - לא אמר כלום, אבל אמר 'לכשיתלשו' ונתלשו - דבריו קיימין. יתר על כן אמר **ר' אליעזר בן יעקב** - אפילו אמר 'פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברת', 'פירות ערוגה זו מחוברת יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לכשיביאו שליש ויתלשו', והביאו שליש ונתלשו - דבריו קיימין.
- איכא דאמרי ראשון בדעת **ר' אליעזר בן יעקב**:
 - ❖ **רבה** - בשחת, אבל באגם לא אמר.
 - ❖ **רב יוסף** - אפילו באגם. (אגם לישנא דבוצלנא, דאמר קרא "הֲלֹכֶּךָ כְּאֶגְמוֹן רֵאשׁוֹן").
- והרתניא - האומר לחברו 'אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי' - לא אמר כלום, וא"ר **חנינא** - לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת, אבל אשתו מעוברת - דבריו קיימין, כמאן? אי **כרבה** - כשהוכר עוברת. אי **כרב יוסף** - אע"פ שלא הוכר עוברת.
- איכא דאמרי שני בדעת **ר' אליעזר בן יעקב**:
 - ❖ **רבה** - בשחת דבי כיבשא, אבל בשחת דבי שקיא לא אמר.
 - ❖ **רב יוסף** - אפילו בשחת דבי שקיא. והתניא - האומר לחברו 'אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי' - לא אמר כלום, ואמר **רבי חנינא** - לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת, אבל אשתו מעוברת - דבריו קיימים, כמאן? כשהוכר עוברת ודברי הכל.

דף סג

- **אבוי** - **רבי אליעזר בן יעקב ורבי מאיר**, כולו סבירא להו - אדם מקנה דשלב"ל.
רבי אליעזר בן יעקב - הא דאמרן (דלעיל).
רבי - דתניא, "לא תסגיר עבד אל אדניו" **רבי** - בלוקח עבד על מנת לשחררו הכתוב מדבר. היכי דמי? כגון דכתב ליה, לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו.
רבי מאיר - דתניא, האומר לאשה 'הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר', 'לאחר שתגיירי', 'לאחר שאשתחררי', 'לאחר שתשתחררי', 'לאחר שימות בעליך', 'לאחר שתמות אחותיך', 'לאחר שיחלוץ לך יבמיך' - אינה מקודשת. **רבי מאיר** - מקודשת. **רבי יוחנן הסנדלר** - אינה מקודשת. **רבי יהודה הנשיא** - מקודשת, ומה טעם אמרו אינה מקודשת? משום איבה.
• **משנה** "האומר לאשה... אינה מקודשת".
- **ריש לקיש** - והוא שנתן לה שוה פרוטה. (תנא דידן סבר - ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף). והוצרך לפרש את המשנה כך, ולא שקידש אותה בשכר הפעולה דמתניתין קשיתה, מאי איריא דתני 'על מנת' ניתני 'בשכר'! אלא ש"מ, כל 'על מנת' היכא דיהב לה הוא.
• **משנה** "על מנת... רוצה".
• מאי 'על מנת שירצה אבא'?
- ❖ סתמא דגמרא - אמר לה 'על מנת שלא ימחה אבא', רישא בחד טעמא, ומציעתא וסיפא בחד טעמא.
- ❖ **רב יוסף בר אמי** - לעולם חד טעמא הוא, ומאי 'על מנת שירצה אבא' ע"מ שלא ימחה אבא מכאן ועד שלשים יום.
- **משנה** "קדשתי את בתי... ואחד כונס".
- מחלוקת:
• ❖ **רב** - נאמן ליתן גט ואין נאמן לכנוס, נאמן ליתן גט, אין אדם חוטא ולא לו. ואין נאמן לכנוס, אימא יצרו תוקפו.
- ❖ **רב אסי** - אף נאמן לכנוס. (ומודה **רב אסי**, באומרת 'נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי', ובא אחד ואמר קידשתי, שאין נאמן לכנוס).
- תניא כוותיה **דרב אסי** - קידשתי את בתי ואיני יודע למי קידשתי, ובא אחד ואמר קידשתי אף נאמן לכנוס. כנסה, ובא אחר ואמר אני קדשתי, לא כל הימנו לאוסרה

עליו. האשה שאמרה 'נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי', ובא אחד ואמר אני קידשתי, אין נאמן לכנוס, מפני שהיא מחפה עליו.

• מהו לסקול את הבת על יד אביה?

❖ **רב** - אין סוקלין, כי הימניה רחמנא לאב לאיסורא, לקטלא לא הימניה.

❖ **רב אסי** - סוקלין, לכולה מילתיה הימניה רחמנא לאב. (ומודה **רב אסי**

באומרת 'נתקדשתי שאין סוקלים' דלאב הימניה רחמנא, לדירה לא הימניה).

❖ **רב חסדא** - אחד זה ואחד זה אין סוקלין.

דף סד

• **משנה** "קדשתי את בתי... אינו נאמן".

• מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?

רישא רחמנא הימניה, **כרב הונא**, דאמר **רב הונא בשם רב** - מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה? שנאמר "אֵת בְּתִי נִתְּתִי לְאִישׁ הַזֶּה", "לְאִישׁ" - אסרה. "הַזֶּה" - התירה, בנישואין הימניה רחמנא לאב, בשבוייה לא הימניה.

• **משנה** "מי שאמר... אינו נאמן".

• מהמשנה רואים, שנאמן להתיר ואין נאמן לאסור, נימא מתניתין דלא כר' נתן (דתניא: בשעת קידושין אמר 'יש לו בנים' בשעת מיתה אמר 'אין לו בנים'. בשעת קידושין אמר 'אין לו אחים' בשעת מיתה אמר 'יש לו אחים' נאמן להתיר ואין נאמן לאסור דברי **רבי ר' נתן** - אף נאמן לאסור)?

❖ **רבא** - שאני התם כיון דבשעת מיתה קא הדר ביה אימא קושטא קאמר.

❖ **אביי** - מתני' דלא מוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני דאמרינן כיון דלא

מוחזק לן בבני ולא באחי אמר 'יש לי בנים' נאמן, 'יש לי אחים' אינו נאמן לאו כל כמיניה דאסר לה אכולי עלמא. ברייתא דמוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני, דאמרינן 'מה לי לשקר' מאי קאמר למיפטר מהיבם מצי אמר 'פטרנא לך בגיטא', **רבי סבר** מה לי לשקר כי עדים דמי ואתו עדים עקרי חזקה. **ורבי נתן סבר** מה לי לשקר כי חזקה דמי לא אתי חזקה ועקרה חזקה לגמרי.

• **משנה** "המקדש את בתו סתם... הקטנה שבקטנות".

• במשנה עסקינן, כשאין שם אלא גדולה וקטנה (מאי בוגרות? בוגרות דעלמא) ומדובר שהבוגרת שויתיה שליח מהו דתימא כי מקבל קידושי אדעתא דידה קא מקבל קמ"ל לא שביק איניש מידי דאית ליה הנאה מיניה ועביד מידי דלית ליה הנאה מיניה ואפילו

אמרה ליה 'קרושיי לך' אפ"ה לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה.

- "מי שיש לו שתי כיתי בנות": וצריכא דאי אשמעינן קמיייתא בהך קאמר ר' מאיר דכיון דאיכא זוטרא מינה להך גדולה קרי לה אבל בהא אימא מודי ליה לר' יוסי דקטנה להך קטנה דכולהו קרי לה, ואי איתמר בהא קאמר ר' יוסי אבל בהך אימא מודי ליה לר"מ צריכא. ור"מ סבר מחית איניש נפשיה לספיקא. ור' יוסי סבר לא מחית איניש לספיקא [ומה שמצינו איפכא במשנה "הנודר 'עד הפסח' אסור עד שיגיע. 'עד שיהא פסח' אסור עד שיצא. 'עד פני פסח' רבי מאיר - אסור עד שיגיע. רבי יוסי - עד שיצא" שם מוחלפת השיטה].

דף סה

- **אביי** - מחלוקת בשתי כיתי בנות אבל בכת אחת דברי הכל גדולה ממש קטנה ממש אמצעית בשמה קרי לה. [ואמצעית שבכת שניה לא מותרת, שכן מדובר שאין שם אלא גדולה וקטנה] [ומה שמצינו שנחלקו בפסח, והרי דומה לכת אחת ופליגי, התם בלישנא דעלמא קמיפלגי מר סבר עד פני הפסח עד קמי פיסחא, ומר סבר עד דמיפני פיסחא, אך אין זה מחלוקת לגבי מחית נפשיה לספיקא].
- **משנה** "האומר לאשה קדשתיך... אסורה בקרוביו".
- "האומר לאשה קדשתיך...": וצריכא דאי אשמעינן גביה דידיה משום דגברא לא איכפת ליה ומיקרי אמר, אבל איהי אימא אי לאו דקים לה בדיבורה לא הות אמרה וליתסר איהו בקרובותיה קמ"ל.
- "קידשתיך והיא אומרת...": וצריכא דס"ד אמינא מדאורייתא הימניה רחמנא לאב מדרבנן הימנוה לדידה ותיתסר ברתה בדיבורה קא משמע לך.
- "קידשתי את בתך...": ואידי דתנא הא תנא נמי הא.
- למסקנה "היא אומרת קדשתי והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו":
- **שמואל** - מבקשין ממנו ליתן גט. ומוסיף **רב** - אם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה.
- מחלוקת:
 - ❖ **רב יהודה** - המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו וכששניהם מודים, אמר - כן ולא ורפיא בידיה.
 - ❖ **רב נחמן** - המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו, ואפי' שניהם מודים.

- למסקנה, עד אחד, חוששין לקידושין:
❖ **רב כהנא** – אין חוששין לקידושין. דילפינן 'דבר' 'דבר' מממון ואין להקשות מצד הורדת בעל דין, שכן התם לא חב לאחריני והכא חב לאחרינין.
❖ **רב פפא** – חוששין לקדושין.
- מעשה, **מר זוטרא ורב אדא סבא בני דרב מרי בר איסור** פליגי ניכסייהו בהדי הדדי, אתו לקמיה **דרב אשי**, אמרו ליה "על פי שני עדים" אמר רחמנא, דאי בעי למיהדר לא מציי הדרי בהו, ואנן לא הדרי, או דלמא לא מקיימא מלתא אלא בסהדי? אמר להו 'לא איברו סהדי אלא לשקרי'.

דף סו

- **אביי**:
א. אמר לו עד אחד 'אכלת חלב', והלה שותק – נאמן.
ב. אמר לו עד אחד 'נטמאו טהרותיך', והלה שותק – נאמן.
ג. אמר לו עד אחד 'שורך נרבע', והלה שותק – נאמן.
וצריכא, דאי אשמעינן הך קמייתא, אי לאו דקים ליה בנפשיה דעבד, חולין בעזרה לא הוה מייתי, אבל נטמאו טהרותיך, מימר אמרינן: האי דשתיק – דסבר חזי ליה בימי טומאתו. ואי אשמעינן הא, משום דקא מפסיד ליה בימי טהרתו, אבל שורו נרבע, מימר אמר: כל השוורים לאו לגבי מזבח קיימי, צריכא.
אשתו זינתה בעד אחד, ושותק, מהו?
❖ **אביי** – נאמן.
- ❖ **רבא** – אינו נאמן, הוי דבר שבערוה, ואין דבר שבערוה פחות משנים.
אביי – מנא אמינא לה?
א. דההוא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמיה **דמר שמואל**, יומא חד נגה ליה ולא הוה קאתי, שדר שליחא אבתריה. אדאזיל שליח בחדא אורחא, אתא איהו בחדא. כי אתא שליח, אמר 'אשתו זינתה', אתא לקמיה **דמר שמואל**, א"ל 'אי מהימן לך זיל אפקה, ואי לא – לא תפיק'. מאי לאו 'אי מהימן עלך' – דלאו גולנא הוא.
ב. תניא, מעשה **בינאי המלך** שהלך לכוחלית שבמדבר וכיבש שם ששים כרכים, ובחזרתו היה שמח שמחה גדולה, וקרא לכל חכמי ישראל. אמר להם – 'אבותינו היו אוכלים מלוחים בזמן שהיו עסוקים בבנין בית המקדש, אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו', והעלו מלוחים על שולחנות של זהב ואכלו. והיה שם אחד איש לץ לב רע ובליעל ואלעזר בן פועירה שמו, ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך 'ינאי המלך,

לכם של פרושים עליך! 'ומה אעשה?' 'הקם להם בציץ שבין עיניך', הקים להם בציץ שבין עיניו. היה שם זקן אחד ויהודה בן גדידיה שמו, ויאמר יהודה בן גדידיה לינאי המלך 'ינאי המלך, רב לך כתר מלכות, הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן! שהיו אומרים: אמו נשבת במודיעים, ויבוקש הדבר ולא נמצא. ויבדלו חכמי ישראל בזעם. ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך 'ינאי המלך, הדיוט שבישראל כך הוא דינו, ואתה מלך וכהן גדול כך הוא דינך?' 'ומה אעשה?' 'אם אתה שומע לעצתי רומסם'. 'ותורה מה תהא עליה?' 'הרי כרוכה ומונחת בקרן זוית, כל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד'. 'ורב נחמן בר יצחק - מיד נזרקה בו אפיקורסות, דהוה ליה למימר - תינח תורה שבכתב, תורה שבעל פה מאי? מיד ותוצץ הרעה על ידי אלעזר בן פועירה, ויהרגו כל חכמי ישראל, והיה העולם משתומם עד שבא שמעון בן שטח והחזיר את התורה ליושנה. ולמסקנה מדובר בעד אחד, וטעמא דקא מכחשי ליה בי תרי, הא לאו הכי מהימן.

• רבא - מנא אמינא לה?

• דתנן, אמר ר' שמעון - מעשה במגורה של דסקים ביבנה שהיתה עומדת בחזקת שלימה, ומדרו ונמצאת חסירה, כל טהרות שנעשו על גבה היה ר' טרפון מטהר. ור' עקיבא מטמא. אמר רבי טרפון 'מקוה זה בחזקת שלם הוא עומד, מספק אתה בא לחסרו, אל תחסרנו מספק'. אמר רבי עקיבא 'אדם זה בחזקת טמא הוא עומד, מספק אתה בא לטהרו, אל תטהרנו מספק'. אמר רבי טרפון 'משל, לעומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה, שעבודתו כשירה! אמר רבי עקיבא 'משל, לעומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בעל מום, שעבודתו פסולה! אמר רבי טרפון 'אתה דימיתו לבעל מום ואני דימיתו לבן גרושה או לבן חלוצה, נראה למי דומה? אי דומה לבן גרושה ולבן חלוצה - נדוננו כבן גרושה או כבן חלוצה, אם דומה לבעל מום - נדוננו כבעל מום'. התחיל רבי עקיבא לרדן 'מקוה פסולו ביחיד, ובעל מום פסולו ביחיד, ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו בשנים', דבר אחר, 'מקוה פסולו בגופו, בעל מום פסולו בגופו, ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו מאחרים'. אמר ליה ר' טרפון 'עקיבא, כל הפורש ממך כפורש מן החיים'. האי בעל מום שפסולו ביחיד היכי דמי? דשתיק, ודוכותיה גבי בן גרושה ובן חלוצה דשתיק, וקתני 'מקוה פסולו ביחיד, ובעל מום פסולו ביחיד, ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו בשנים'.

• ובן גרושה ובן חלוצה דעבודתו כשירה מנלן?

❖ שמואל - 'הִיָּתָה לֹוּ וְלִזְרְעוּ אַחֲרָיו' בין זרע כשר ובין זרע פסול.

❖ אבנה דשמואל - 'בְּרַךְ ד' חילו ופִּעֵל יָדְיוֹ תִּרְצָה" אפילו חולין שבו תרצה.

❖ רבי ינאי - "וּבָאֵת אֶל הַכֶּהֵן אֲשֶׁר יְהִי בְיָמֵים הָהֵם" וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל

- כהן שלא היה בימיו? אלא, זה כשר ונתחלל.
- בעל מום דעבודתו פסולה מנלן? דאמר קרא "לְכֹן אָמַר הַנְּי נָתַן לּוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם" כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. [דו"ו ד'שלום' קטיעה היא].
- משנה "כל מקום שיש קידושין... ולד שפחה ונכרית".

דף סז

- "כל מקום שיש קידושין" שואלת הגמרא, וכללא הוא? והרי גר שנשא ממזרת, די ש קידושין ואין עבירה, והולד הולך אחר הפגום?!
 - א. מתניתין ר' יהודה היא, דאמר - גר לא ישא ממזרת. ויש קידושין ויש עבירה - הולד הולך אחר הפגום. ו"כל מקום" דסיפא אתויי האי].
 - ב. מתניתין רבי יוסי היא (דאמר - גר שנשא ממזרת הולד ממזר [למרות שמתיר להתחתן]), ותנא 'איזו זו' למעוטי.
 - משנתינו כדעת ר' דוסתאי בן ר' יהודה דסבר - חלל שנשא בת ישראל, הולד כשר. ו'כל מקום' דרישא מרבה - ישראל שנשא חללה, שהולד הולך אחר הזכר. וכן מרבה את רבי יוחנן דאמר - מצרי שני שנשא מצרית ראשונה, בנה שלישי [ולרב דימי, דאמר - שני הוי, תנא 'איזו זו' למעוטי]. ו'איזו זו' ממעט את רבי יוחנן דאמר - באומות הלך אחר הזכר, נתגיירו - הלך אחר הפגום שבשניהם.
 - שואלת הגמרא, אי אמרת בשלמא מתניתין רבי יהודה היא, 'כל מקום' דרישא - לאתויי ישראל שנשא חללה ודרבה בר בר חנה, 'איזו זו' - למעוטי דרב דימי ורבין, 'כל מקום' דסיפא - לאתויי גר שנשא ממזרת, אלא אי אמרת רבי יוסי היא, 'כל מקום' דסיפא לאתויי מאי? אידי דתנא רישא 'כל מקום', תנא נמי סיפא 'כל מקום'.
 - רבי יוחנן - באומות הלך אחר הזכר, נתגיירו - הלך אחר הפגום שבשניהם:
 - באומות הלך אחר הזכר: כדתניא, מנין לא' מן האומות שבא על הכנענית והוליד בן, שאתה רשאי לקנותו בעבד? תלמוד לומר "וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מִהֶם תִּקְנֶנּוּ". יכול אף עבד שבא על שפחה מן האומות והוליד בן, שאתה רשאי לקנותו בעבד? ת"ל "אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם" מן הנולדין בארצכם, ולא מן הגרים בארצכם.
 - נתגיירו - הלך אחר הפגום שבשניהם: מדובר בעמוני שנשא מצרית, ואי זכר הוי האי - שדיא אבתריה דידיה, ואם נקבה הויא - שדיא אבתרה.
 - אין קידושין תופסין בחייבי כריתות, מניין?
- ❖ רבי חייא בר אבא - ילפינן מ'אחות אשה' מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחייבין על דוונה כרת ועל שגגתה חטאת - ולא תפסי בה קידושין, אף

כל שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת - לא תפסי בה קידושין.

❖ **ר' יונה** - "כי פל אֶשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ" הוקשו כל העריות כולם לאחות אשה, מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין, אף כל עריות כולם לא תפסי בה קידושין. ובגדה תפסי קידושין דכתיב "וְתִהְיֶינָה נְדָתָה עֲלֵיו" אפילו בשעת נדתה תהא בה הוייה, אך אין מקישים לנידה שאר עריות שכן קולא וחומרא לחומרא מקישינן].

דף סח

❖ **רב אחא בר יעקב** - אתיא בק"ו מיבמה, ומה יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קידושין, חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כל שכן.

• שאר חייבי לאוין כן תופס קידושין, כדכתיב "כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה" וכי יש שנואה לפני המקום ואהובה לפני המקום? אלא אהובה - אהובה בנישואיה, שנואה - שנואה בנישואיה, וקאמר רחמנא "כי תהיין".

ולר"ע דאמר - אין קידושין תופסין בחייבי לאוין, "כי תהיין" מוקים באלמנה לכ"ג, וכר' סימאי דתניא, **רבי סימאי** - מן הכל היה ר"ע עושה ממזר, חוץ מאלמנה לכהן גדול, שהרי אמרה תורה "ולא יחלו" חילולים עושה, ואין עושה ממזרות.

ולר' ישבב דאמר - בואו ונצווה על **עקיבא בן יוסף**, שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר ועל הצד שטעמא דנפשיה קאמר ואז אפי' חייבי עשה מוקים לה בבעולה לכ"ג, והטעם - משום דהוי ליה עשה שאין שוה בכל.

• "וכל מי שאין לה עליו...":

שפחה כנענית: מנלן דלא תפסי קידושין? "שבו לכם פה עם החמור" עם הדומה לחמור מנלן דולדה כמותה? "כי תהיין... וילדו לו" כל היכא דקרינן ביה 'כי תהינה' - קרינן ביה 'וילדו לו', וכל היכא דלא קרינן ביה 'כי תהינה' - לא קרינן ביה 'וילדו לו'.

נכרית משבעת עממים: מנלן דלא תפסי קידושין? "ולא תתחתן בם".

מנלן דולדה כמותה מנלן? **ר"ש בן יוחי** "כי יסיר את בנה מאחרי" בנך הבא מישראלית קרוי בנך, ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה. [אמר **רבינא** ש"מ, בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך].

נכרית משאר אומות: מנלן דלא תפסי קידושין?

❖ **לר"ש** - "כי יסיר את בנה" לרבות כל המסירים.

❖ **ורבנן** - "ואחר פן תבוא אליה ובעלתה והיתה לה לאשה" מכלל, דמעיקרא לא תפסי בה קידושין.

מגלן דולדה כמותה? "כי תהיין... וילדו לו" כל היכא דקרינן ביה 'כי תהיינה' - קרינן ביה 'וילדו לו', וכל היכא דלא קרינן ביה 'כי תהיינה' - לא קרינן ביה 'וילדו לו'.

דף סט

- תניא, האומר לשפחתו 'הרי את בת חורין וולדך עבד' - הולד כמותה, דברי ר' יוסי הגלילי. וחכ"א - דבריו קיימים. משום שנאמר "האשה וילדיה תהיה לאדניה" וקאי רי"ג.
 - משנה "ר' טרפון... הרי זה עבד ממזר".
 - בעיה - רבי טרפון לכתחילה קאמר, או דיעבד קאמר? ופשטנו לכתחילה קאמר, ופסק שמואל - הלכה כר' טרפון.
 - "רבי אליעזר אומר - הרי זה עבד ממזר":
- מאי טעמיה דרבי אליעזר? דאמר קרא "לו" - הלך אחר פסולו. ורבנן - ההוא בישראל שנשא ממזרת דסלקא דעתך אמינא "למשפחתם לבית אבתם" כתיב, אתא 'לו' אפקיה. ורבי אליעזר - לאו אע"ג דכתב "למשפחתם לבית אבתם" אתא 'לו' אפקיה, הכא נמי אף ע"ג דכתיב "האשה וילדיה תהיה לאדניה" אתא 'לו' אפקיה. ורבנן - כל ולד במעי שפחה כנענית, כולד במעי בהמה דמי.

פרק עשרה יוחסין

- משנה "עשרה יוחסים... לשתוקי בדוקי".
- מאי איריא דתני עלו מבבל? ניתני הלכו לארץ ישראל?! מילתא אגב אורחיה קמ"ל, כדתניא, "וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ד' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ" - מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוה מכל הארצות. ווא"י גבוהה מכל הארצות שנאמר "לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נָאִם יִקְנֹךְ וְלֹא יֵאמְרוּ עוֹד חַי יִקְנֹךְ אֲשֶׁר הָעֵלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", "כִּי אִם חַי ד' אֲשֶׁר הָעֵלָה וְאֲשֶׁר הֵבִיא אֶת זֶרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צְפוֹנָה וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדְחִיתִים שָׁם".
- מחלוקת:
 - ❖ אבוי - עלו מאליהם תנן.
 - ❖ רבא - העלום תנן.
- וקמיפלגי בדרכי אלעזר, דאמר - לא עלה עזרא מבבל, עד שעשאה כסולת נקיה ועלה. אבוי לית ליה דרבי אלעזר, רבא אית ליה דרבי אלעזר.
- איבעית אימא, כולי עלמא אית להו דרבי אלעזר, והכא בהא קא מיפלגי, אבוי - אפרושי אפרושינהו ומנפשייהו סליקו. רבא - בעל כרחייהו אסוקינהו.
- שמואל - כל ארצות עיסה לארץ ישראל, וארץ ישראל עיסה לבבל.
- "כהני לויי וישראלים": מנלן דסליקו? דכתיב "וַיָּשְׁבוּ הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וּמִן הָעָם וְהַמְשֻׁרְרִים וְהַשׁוֹעֲרִים וְהַנְּתִינִים בְּעָרֵיהֶם וְכָל יִשְׂרָאֵל בְּעָרֵיהֶם" ומפסוק זה נלמד שגם נתינים עלו. "חללי גירי וחוררי": חללי מנלן? דתניא, ר' יוסי - גדולה חזקה, שנאמר "וּמִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים בְּנֵי חֲבִיָּה בְּנֵי הַקּוֹץ בְּנֵי בְּרוּזִי אֲשֶׁר לָקַח מִבְּנוֹת בְּרוּזִי הַגִּלְעָדִי אִשָּׁה וַיִּקְרָא עַל שְׁמֵם", "אֵלֶּה בְּקִשּׁוֹ כְּתָבְכֶם הַמְתִּיחִשִׁים וְלֹא נִמְצְאוּ וַיִּגְאָלוּ מִן הַכֹּהֲנִים", "וַיֵּאמֶר הַתְּרַשְׁתָּא לָהֶם אֲשֶׁר לֹא יֵאָכְלוּ מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים עַד עֲמֹד כַּהֵן לְאוֹרִים וּלְתַמִּים" ואמר להם 'הרי אתם בחזקתכם, כמה הייתם אוכלים בגולה? בקדשי הגבול, אף כאן נמי בקדשי הגבול'. וּלְמֵאֵן דְּאִמַר - מעלים מתרומה ליוחסין, אין לחשוש לתקלה דשאני התם, דריע חזקתייהו. ומאי גדולה חזקה? מעיקרא אכול בתרומה דרבנן, ולבסוף אכול בתרומה דאורייתא.
- ואיבעית אימא: לעולם השתא נמי בדרבנן אכול, בדאורייתא לא אכול, וכי מסקינן מתרומה ליוחסין - מדאורייתא, מדרבנן לא מסקינן. ומאי גדולה חזקה? דמעיקרא ליכא למיגזר משום תרומה דאורייתא, לבסוף אף ע"ג דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא, בדרבנן אכול, בדאורייתא לא אכול.

"גירי וחרורי": מנלן? שנאמר "וכל הנבדל מטמאת גוי הארץ אלהם".

"ממזרי": מנלן? דכתיב "ואלה העולים מתל מלח תל חרשא כרוב אדון ואמר ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם" "מתל מלח" אלו בני אדם שדומים מעשיהם למעשה סדום שנהפכה לתל מלח. "תל חרשא" זה שקורא אבא ואמו משתקתו. "ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם" זה הוא אסופי שנאסף מן השוק. "כרוב אדון ואמר" אמר אדון - אני אמרתי יהיו ישראל לפני חשובים ככרוב, והם שמו עצמם כנמר. ואיכא דאמרי - אמר אדון - אע"פ ששמו עצמם כנמר, הן חשובים לפני ככרוב.

- **רבה בר בר חנה** - כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, מעלה עליו הכתוב כאילו חרשו לכל העולם כולו וזרעו מלח, שנאמר "ואלה העולים מתל מלח תל חרשא".
- **רב** - כל הנושא אשה לשום ממון, הויין לו בנים שאינן מהוגנים, שנאמר "בד' בגדו פי בנים זרים ילדו", ושמה תאמר ממון פלט? תלמוד לומר "עתה יאכלם חרש את חלקיהם", ושמה תאמר חלקו ולא חלקה? תלמוד לומר "חלקיהם", ושמה תאמר לזמן מרובה? ת"ל "חרש". (מאי משמע? חרש נכנס וחדש יצא וממונס אבר).
- **רבה בר רב אדא** - כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, אליהו כופתו והקב"ה רוצעו, ותנא - על כולם אליהו כותב והקב"ה חותם 'אוי לו לפוסל את זרעו ולפוגם את משפחתו ולנושא אשה שאינה הוגנת לו', וכל הפוסל - פסול, ואינו מדבר בשבחה לעולם; ואמר **שמואל** - במומו פוסל.
- מעשה בההוא גברא דמנהרדעא דעל לבי מטבחיא בפומבדיתא, אמר להו 'הבו לי בישרא' אמרו ליה 'נטר עד דשקיל לשמעיה **דרב יהודה בר יחזקאל**, וניתיב לך'. אמר 'מאן יהודה בר שויסקאל דקדים לי, דשקל מן קמאי?' אזלו אמרו ליה **דרב יהודה**, שמתיה. אמרו 'רגיל דקרי אינשי עבדי', אכריו עליה דעברא הוא. אזל ההוא אומניה לדינא לקמיה **דרב נחמן**, אייתי פיתקא דהזמנא. אזל **רב יהודה** לקמיה **דרב הונא**, אמר ליה 'איזיל או לא איזיל?' אמר ליה 'מיזל לא מיבעי לך למיזל, משום דגברא רבה את, אלא משום יקרא דבי נשיאה קום זיל'. אתא אשכחיה דקעביד מעקה, אמר ליה, 'לא סבר לה מר להא דאמר **שמואל** - כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור אסור בעשיית מלאכה בפני שלשה? א"ל 'פורתא דגונדריתא הוא דקא עבידנא', א"ל 'מי סניא מעקה דכתיב באורייתא, או מחיצה דאמור רבנן?!' א"ל 'יתיב מר אקרפיטא' א"ל 'ומי סני ספסל דאמור רבנן, או איצטבא דאמרי אינשי?' א"ל 'ליכול מר אתרונגא' אמר ליה, 'הכי אמר **שמואל**

- כל האומר אתרונגא, תילתא ברמות רוחא, או אתרוג כדקריוה רבנן, או אתרוגא דאמרי אינשי'. אמר ליה - 'לישתי מר אנבגא' אמר ליה - 'מי סני איספרגוס דקריוה רבנן, או אנפק דאמרי אינשי!' אמר ליה 'תיתי דונג תשקינן', אמר ליה, 'הכי אמר **שמואל** - אין משתמשים באשה'. 'קטנה היא!' 'בפירוש אמר **שמואל** - אין משתמשים באשה כלל, בין גדולה בין קטנה'. 'נשדר ליה מר שלמא לילתא', א"ל - 'הכי אמר **שמואל** - קול באשה ערוה'. 'אפשר ע"י שליחי!' א"ל, 'הכי אמר **שמואל** - אין שואלין בשלום אשה'. 'על ידי בעלה!' אמר ליה, 'הכי אמר **שמואל** - אין שואלין בשלום אשה כלל'. 'שלחה ליה דביתהו - 'שרי ליה תגריה, דלא נישוויך כשאר עם הארץ'. א"ל - 'מאי שיאטיה דמר הכא?' אמר ליה 'ססקא דהזמנותא שדר מר אבתראי', אמר ליה 'השתא שותא דמר לא גמירנא, ססקא דהזמנותא משרנא למר?' אפיק דיסקא דהזמנותא מבי חדיה ואחזי ליה, אמר ליה 'הא גברא והא דסקא'. אמר ליה 'הואיל ואתא מר להכא לישתעי מיליה, כי היכי דלא לימרו מחפני רבנן אהרדי'. אמר ליה 'מאי טעמא שמתיה מר לההוא גברא?' 'ציער שליחא דרבנן'. 'ונגדיה מר? דרב מנגיד על מאן דמצער שלוחא דרבנן?' 'דעדיף מיניה עברי ליה'. 'מאי טעמא אכריז מר עליה דעבדא הוא?' אמר ליה 'דרגיל דקרי אינשי עברי, ותני: כל הפוסל - פסול, ואינו מדבר בשבחה לעולם, ואמר **שמואל** - במומו פוסל'. 'אימר דאמר **שמואל** - למיחש ליה, לאכרוזי עליה מי אמר?' אדהכי והכי אתא ההוא בר דיניה מנהרדעי, א"ל ההוא בר דיניה לרב יהודה - 'לדידי קרית לי עבדא, דאתינא מבית חשמונאי מלכא?' אמר ליה, 'הכי אמר **שמואל** - כל דאמר מדבית חשמונאי קאתינא - עבדא הוא'. א"ל, 'לא סבר לה מר להא דאמר רב - כל ת"ח שמורה הלכה ובא, אם קודם מעשה אמרה - שומעין לו, ואם לאו - אין שומעין לו?' אמר ליה - 'הא איכא רב מתנה דקאי כוותי'. אכרוז עליה דעבדא הוא. ההוא יומא אקרען כמה כתובתא בנהרדעא. כי קא נפיק, נפקי אבתריה למירגמיה, אמר להו - 'אי שתיקו - שתיקו, ואי לא - מגלינא עלייכו הא דאמר **שמואל** - תרתי משפחות איכא בנהרדעא, חדא מיקריא דבי יונה וחדא מיקריא דבי עורבתי, וסימניך: טמא טמא, טהור טהור'. שדיוה לההוא ריגמא מידיהו, וקם אטמא בנהר מלכא.

- מכריז **רב יהודה** בפומבדיתא - אדא ויונתן עברי, יהודה בר פפא ממזירא, בטי בר טוביה ברמות רוחא לא שקיל גיטא דחירותא.
- מכריז **רבא** במחוזא - בלאי, דנאי, סלאי, מלאי, זגאי - כולם לפסול.
- **רב יהודה** - גובאי גבעונאי, דורנוניתא דראי נתינאי.
- **רב יוסף** - האי בי כובי דפומבדיתא כולם דעברי.
- **שמואל** - ארבע מאות עבדים, ואמרי לה ארבעת אלפים עבדים היו לו לפשחור בן אימר, וכולם נטמעו בכהונה, וכל כהן שיש בו עזות פנים אינו אלא מהם. אמר **אביי** -

כולהו יתבן בשורא דבנהרדעא. ופליגא דרבי אלעזר, דאמר - אם ראית כהן בעזות מצח אל תהרהר אחריו, שנאמר "וְעַמְךָ כְּמַרְיָבִי כֹהֵן".

- **רב** - כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, כשהקב"ה משרה שכינתו, מעיד על כל השבטים ואין מעיד עליו, שנאמר "שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל", אימתי הוי עדות לישראל? בזמן שהשבטים שבטי י-ה.
- **ר' חמא ברבי חנינא** - כשהקב"ה משרה שכינתו, אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל, שנאמר "בְּעֵת הָהִיא נָאֵם ד' אֱהִיָּה לְאֱלֹהִים לְכָל מִשְׁפְּחוֹת יִשְׂרָאֵל" לכל ישראל לא נאמר אלא לכל משפחות.
- "וְהָמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם" - זו מעלה יתירה יש בין ישראל לגרים, דאילו בישראל כתיב בהו "וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹקִים וְהָמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם", ואילו בגרים כתיב "מִי הוּא זֶה עֹרֵב אֶת לְבוֹ לְגִשְׁתִּי אֵלַי נָאֵם ד'", "וְהָיִיתֶם לִי לְעָם וְאֶנְכִי אֶהְיֶה לָכֶם לְאֱלֹקִים".
- **רבי חלבו** - קשים גרים לישראל כספחת, שנאמר "וְנִלְוָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב" כתיב הכא "וְנִסְפְּחוּ" וכתיב התם "וְלִשְׂאֵת וְלִסְפַּחַת".

דף עא

- מחלוקת:
 - ❖ **רבי חמא בר חנינא** - כשהקדוש ברוך הוא מטהר שבטים, שבטו של לוי מטהר תחילה, שנאמר "וַיֵּשֶׁב מִצְרַף וּמִטְהַר פְּסָף וְטַהַר אֶת בְּנֵי לְוִי וְזָקַק אֹתָם כְּזָהָב וּכְכֶסֶף וְהָיוּ לְד' מַגִּישֵׁי מִנְחָה בַצִּדְקָה".
 - ❖ **רבי יהושע בן לוי** - כסף מטהר ממזרים, שנאמר "וַיֵּשֶׁב מִצְרַף וּמִטְהַר פְּסָף". ומאי "מַגִּישֵׁי מִנְחָה בַצִּדְקָה"? צדקה עשה הקב"ה עם ישראל, שמשפחה שנטמעה - נטמעה.
- **שמואל** - כל ארצות עיסה לארץ ישראל, וארץ ישראל עיסה לכבל.
- בימי **רבי** בקשו לעשות בכל עיסה לארץ ישראל, אמר להן 'קוצים אתם משימים לי בין עיני? רצונכם, יטפל עמכם ר' חנינא בר חמא'. נטפל עמהם ר' חנינא בר חמא, אמר להם 'כך מקובלני מר' ישמעאל בר' יוסי שאמר משום אביו - כל ארצות עיסה לארץ ישראל, וארץ ישראל עיסה לכבל'. בימי **רבי פנחס** בקשו לעשות בכל עיסה לארץ ישראל, אמר להם לעבריו 'כשאני אומר שני דברים בבית המדרש, טלוני בעריסה ורוצו'. כי עייל, אמר להם - 'אין שחיטה לעוף מן התורה'. אדיתבי וקמעייני בה, אמר להו - 'כל ארצות עיסה לארץ ישראל, וארץ ישראל עיסה לכבל', נטלוהו בעריסה ורוצו, רצו אחריו ולא הגיעוהו. ישבו וברקו, עד שהגיעו לסכנה ופירשו.

- **ר' יוחנן** - היכלא! בירינו היא, אבל מה אעשה שהרי גדולי הדור נטמעו בה, דסבר לה **כר' יצחק** דאמר - משפחה שנטמעה - נטמעה.
- **ר' יוחנן** - שם בן ארבע אותיות, חכמים מוסרין אותו לתלמידיהן פעם אחת בשבוע, ואמרי לה פעמים בשבוע. **רב נחמן בר יצחק** - מסתברא כמאן דאמר פעם אחת בשבוע, דכתיב - "זֶה שְׁמִי לְעֵלָם" לעלם כתיב.
- **רבי אבינא** - כתיב "זֶה שְׁמִי" וכתיב "זֶה זְכָרִי", אמר הקב"ה - לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"י, ונקרא באל"ף דל"ת.
- ת"ר: בראשונה שם בן שתים עשרה אותיות היו מוסרין אותו לכל אדם, משרבו הפריצים היו מוסרים אותו לצנועים שבכהונה, והצנועים שבכהונה מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים.
- **רב** - שם בן ארבעים ושנים אותיות, אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע ועניו, ועומד בחצי ימיו, ואינו כועס, ואינו משתכר, ואינו מעמיד על מדותיו, וכל היודעו והזהיר בו והמשמרו בטרה, אהוב למעלה ונחמד למטה, ואימתו מוטלת על הבריות, ונחל שני עולמים, העולם הזה והעולם הבא.
- **שמואל** משמיה **דסבא** - בכל בחזקת כשרה עומדת, עד שיודע לך במה נפסלה. שאר **ארצות** בחזקת פסול הן עומדות, עד שיודע לך במה נכשרה, **ארץ ישראל** מוחזק לפסול - פסול, מוחזק לכשר - כשר. וסתמא דא"י פסול להשיאו אשה, וכשר להוציא אשה מידו.
- **רב יוסף** - כל שסיחתו בכבל משיאין לו אשה, והאידינא דאיכא רמאי - חיישינן.
- **זעירי** הוה קא מישתמיט מיניה **דר' יוחנן**, דהוה אמר ליה 'נסיב ברתִי'. יומא חד הוו קאזלי באורחא, מטו לעורקמא דמיא, ארכביה לר' **יוחנן** אכתפיה וקא מעבר ליה. א"ל 'אורייתן כשרה, בנתין לא כשרן? מאי דעתיך? אילימא מרתנן: עשרה יוחסין עלו מבבל, כהני לוי, אטו כהני לויי וישראלי כולהו סליקו? כי היכי דאישתור מהני, אישתור נמי מהני'.
- **עולא** איקלע לפומבדיתא לבי **רב יהודה**, חזייה לרב **יצחק בריה דרב יהודה** דגדל ולא נסיב. א"ל 'מאי טעמא לא קא מנסיב ליה מר איתתא דבריה?' א"ל 'מי ידענא מהיכא אנסיב?' אמר ליה 'אטו אנן מי ידעינן מהיכא קאתינן?' דילמא מהנך (למסקנה) דכתיב "השֹׁכֵבִים עַל מְטוֹת שֵׁן וסְרָחִים עַל עַרְשׂוֹתָם" (וכהסבר **ר' אבהו**) אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה, ומדביקין מטותיהם זו בזו, ומחליפין נשותיהם זה לזה, ומסריחים ערסותם בשכבת זרע שאינה שלהם. אמר ליה 'היכי נעביד?' אמר ליה 'זיל בתר שתיקותא, כי האי דבדקי בני מערבא, כי מינצו בי תרי בהדי הדדי חזו הי מנייהו דקדיס ושתיק, אמרי - האי מיוחס טפי'.

- **רב** - שתיקותיה דבבל היינו יחוּסא.
- **רב** - אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה, שמץ פסול יש באחד מהן, ואין מניחין אותו לידבק אחד בחבירו. **ר' יהושע בן לוי** - אם ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו, שמץ פסול יש באחת מהן, ואין מניחין אותה לידבק בחברתה.
- **רב: בכל** - בריאה. **מישון** - מיתה. **מדי** - חולה | רוב חולים לחיים|. **עילם** - גוססת | רוב גוססים למיתה|.
 - עד היכן היא בכל?
 - ❖ **רב** - עד נהר עזק.
 - ❖ **שמואל** - עד נהר יואני.
 - לעיל בדיגלת עד היכא?
 - ❖ **רב** - עד בגדא ואוּנא.
 - ❖ **שמואל** - עד מושכני ובכלל.
 - לתחתית בדיגלת עד היכא?
 - **רב שמואל** - עד אפמייא תתאה. | דתרתני אפמייא הויין, חדא עיליתא וחדא תתייתא, חדא כשירה וחדא פסולה, ובין חדא לחדא פרסה, וקא קפדי אהרדי ואפילו נורא לא מושלי אהרדי|.
 - לעיל בפרת עד היכא?
 - ❖ **רב** - עד אקרא דתולבקיני.
 - ❖ **שמואל** - עד גישרא דבי פרת.
 - ❖ **ר' יוחנן** - עד מעברת דגיזמא.
 - להא גיסא דפרת עד היכא?
 - מייחסי דפומבדיתא מבירם נסבי.

דף עב

- מחלוקת:
 - ❖ **רב פפא** - כמחלוקת ליוחסין כך מחלוקת לענין גיטין.
 - ❖ **רב יוסף** - מחלוקת ליוחסין, אבל לגיטין - דברי הכל עד ארבא תניינא דגישרא.
- תניא, **חנן בן פנחס** - חביל ימא - תכילתא דבבל, שוניא וגוביא וציצורא - תכילתא דחביל ימא. | ודעת **רב פפא** - והאידנא איערבי בהו כותא|.
 - מאי חביל ימא? זו פרת דבורסי.

- ההוא גברא דאמר להו 'אנא מן שוט מישוט', עמד **רבי יצחק נפחא** על רגליו ואמר 'שוט מישוט בין הנהרות עומדת'. ונפק"מ שבין הנהרות עומדת דשינוי דבין הנהרות - הרי היא כגולה ליוחסין. והיכא קיימא? רצועה יוצאת מ'עברתא דגיזמא' עד 'איהי דקירא'.
- מחלוקת:

❖ **רב** - חלזון ניהוונד - הרי היא כגולה ליוחסין.

❖ **ר' אבא בר כהנא** - היא לא מיוחסת, דאמר - מאי דכתיב "וַיִּנְחָם בְּחֶלְחַח וּבְחֶבֶד נְהַר גּוֹזֵן וְעָרֵי מְדִי" חלח - זו חלזון, חבור - זו הדייב, נהר גוזן - זו גיזנק, ערי מדי - זו חמדן וחברותיה, ואמרי לה - זו נהוונד וחברותיה. מאי חברותיה? כך מושכי וילא מושכני, חוסקי ורומקי. ועל זה אמר **רבי יוחנן** - וכולם לפסול.

- "וּתְלַת עֲלֵעִין בְּפֶמְהָ בֵּין שְׁנֵה" - זו חלזון הדייב ונציבין, שפעמים בולעתן ופעמים פולטתן. "וארו חיוא אחרי תנינא דמיה לרוב" תני **רב יוסף** - אלו פרסיים, שאוכלין ושותין כדוב, ומסורבלין כדוב, ומגדלין שער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב.

- א"ל **רבי ללוי** - 'הראני פרסיים', אמר ליה 'דומים לחיילות של בית דוד' 'הראני חברין', 'דומין למלאכי חבלה' 'הראני ישמעאלים', 'דומין לשעירים של בית הכסא' 'הראני תלמידי חכמים שבבבל', 'דומים למלאכי השרת'.

- כי הוה ניחא נפשיה ד**רבי** אמר - הומניא איכא בבבל, כולה עמונאי היא. מסגריא איכא בבבל, כולה דמזוירא היא. בירקא איכא בבבל, שני אחים יש שמחליפים נשותיהם זה לזה. בירתא דסטיא איכא בבבל, היום סרו מאחרי המקום, דאקפי פירא ככוורי בשבתא ואזיל וצדו בהו בשבתא, ושמתניהו ר' אחי ברבי יאשיה ואישתמוד. אקרא דאגמא איכא בבבל, אדא בר אהבה יש בה, היום יושב בחיקו של אברהם, היום נולד רב יהודה בבבל. דאמר מר - כשמת ר' עקיבא נולד רבי, כשמת רבי נולד רב יהודה, כשמת רב יהודה נולד רבא, כשמת רבא נולד רב אשי, ללמדך, שאין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו, שנאמר "וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וְכָא הַשֶּׁמֶשׁ" עד שלא כתתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל הרמתי, שנאמר "וְנָרַח אֱלֹקִים טָרָם יִכְבֶּה וְשִׁמּוֹאֵל שִׁכְבָּ...".

- "צְנֵה ד' לִיעֶקֶב סְבִיבּוֹ צְרִי" צריו - כגון הומניא לפום נהרא.

• "וַיְהִי כִּהִנָּבְאֵי וּפְלִטָּיהוּ בֶן בְּנִיָּה מֵת וְאָפֵל עַל פְּנֵי וְאָזְעַק קוֹל גְּדוֹל וְאָמַר אֵיךְ אֱלֹהִים אֱלֹקִים ד'":

רב ושמואל:

❖ חד אמר - לטובה, כי הא דאיסתגדרא דמישן חתניה דנבוכדנצר הוה, שלח ליה 'מכולי האי שבייה דאייתית לך לא שדרת לן דקאי לקמך?' בעי לשרורי ליה מישראל, א"ל פלטיהו בן בניהו 'אנן דחשבינן ניקו מקמך הכא, ועברין ניזלו להתם' ואמר נביא 'מי שעשה טובה בישראל ימות בחצי ימיו?.'

❖ חד אמר - לרעה, דכתיב "וַתָּבֵא אֶתִּי אֶל שַׁעַר בֵּית ד' הַקְּדוֹמוֹנֵי הַפּוֹנֶה קְדֵימָה וְהִנֵּה בִפְתַח הַשַּׁעַר עֹשְׂרִים וְחַמְשָׁה אִישׁ וְאָרָאָה כְּתוֹכָם אֶת יְאֻנְיָה בֶן עֶזֶר וְאֵת פְּלִטָּיהוּ בֶן בְּנִיָּהוּ שְׂרֵי הָעָם", וכתיב "וַיָּבֵא אֶתִּי אֶל חֶצֶר בֵּית ד' הַפְּנִימִית וְהִנֵּה פֶתַח הַיִּכָּל ד' בֵּין הָאוּלָּם וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ כְּעֹשְׂרִים וְחַמְשָׁה אִישׁ אַחֲרֵיהֶם אֶל הַיִּכָּל ד' וּפְנֵיהֶם קְדָמָה" ממשמע שנאמר "וּפְנֵיהֶם קְדָמָה", איני יודע שאחוריהם כלפי מערב? מה תלמוד לומר "אַחֲרֵיהֶם אֶל הַיִּכָּל ד'"? מלמד, שהיו מפריעין עצמם ומתריזין עצמם כלפי מעלה, וקאמר נביא 'מי שעשה הרעה הזאת בישראל ימות על מיטתו?.'

• **שמואל - מושכני** - הרי היא כגולה ליוחסים. **מישון** - לא חשו לה לא משום עבדות ולא משום ממזרות, אלא כהנים שהיו בה לא הקפידו על הגרושות. ועוד אמר - המפקיר עבדו - יצא לחירות, ואינו צריך גט שחרור, שנאמר "וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְּנַת כֶּסֶף" עבד איש ולא עבד אשה? אלא עבד שיש לו רשות לרכו עליו - קרוי עבד, עבד שאין לרכו רשות עליו - אין קרוי עבד.

• מחלוקת:

❖ **שמואל** - זו דברי ר' מ (המשנה), אבל **חכמים** אומרים - כל ארצות בחזקת כשרות הם עומדות.

❖ **רב אשי** - זה דעת כולם.

• ת"ר: ממזירי ונתניי - טהורים לעתיד לבא, דברי ר' יוסי, ר' מאיר - אין טהורים. אמר לו ר' יוסי - והלא כבר נאמר "וְיִרְקָתִי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטַהַרְתֶּם" אמר לו ר' מאיר - כשהוא אומר "מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם" - ולא מן הממזרות. אמר לו ר' יוסי - כשהוא אומר "אַטְהַר אֶתְכֶם" הוי אומר - אף מן הממזרות.

• **שמואל** - הלכה כרבי יוסי. **רב יוסף** - אי לאו דאמר **שמואל** הלכה כרבי יוסי, הוה אתי אליהו, מפיק מינן צוורני צוורני קולרין.

- ת"ר: גר נושא ממזרת דברי ר' יוסי. ר' יהודה - גר לא ישא ממזרת. אחד גר, אחד עבד משוחרר, וחלל - מותרים בכהנת.
- מ"ט דרבי יוסי? חמשה קהלי כתיבי: חד לכהנים, וחד ללוים, וחד לישראלים, וחד למישרי ממזר בשתוקי, וחד למישרי שתוקי בישראל, קהל גרים לא איקרי קהל. ורבי יהודה?
- א. כהנים ולוים מחד קהל נפקי, אייתר ליה לקהל גרים.
- ב. ה"נ תרי קהלי נינהו, ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קהל נפקא, "לא יבא ממזר בקהל ד" - ממזר ודאי הוא דלא יבא, הא ממזר ספק יבא, בקהל ודאי הוא דלא יבא, הא בקהל ספק יבא.
- ג. הני נמי תרי קהלי נינהו, וטעמיה "הקהל חקה אחת לקם ולגר הגר". ורבי יוסי - חוקה אחת הפסיק העניין.
- "אחד גר, ואחד עבד משוחרר, וחלל - מותרין בכהנת": מסייעא ליה לרב דאמר - לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולים.
- דרש ר' זירא במחזא: גר מותר בממזרת, רגמוהו כולי עלמא באתרוגייהו. אמר רבא - מי איכא דרריש מילתא כי האי בדוכתא דשכחי גיורי! דרש רבא במחזא: גר מותר בכהנת, טענוהו בשיראי. הדר דרש להו - גר מותר בממזרת, אמרו ליה 'אפסידתא לקמייתא!' אמר להו 'דטבא לכו עבדי לכו, אי בעי מהכא נסיב, ואי בעי מהכא נסיב'.
- הלכה - גר מותר בכהנת דלא הוזהרו כשירות להנשא לפסולים. ומותר בממזרת, כרבי יוסי.
- רבא - דבר תורה שתוקי כשר, והטעם - רוב כשרים אצלה ומיעוט פסולין אצלה, ואי אזלי אינהו לגבה - כל דפריש מרובא פריש, מאי אמרת? דילמא אזלה איהי לגבייהו, הוה ליה קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, והתורה אמרה "לא יבא ממזר" - ממזר ודאי הוא דלא יבא, הא ממזר ספק יבא, בקהל ודאי הוא דלא יבא, ומה טעם אמרו שתוקי פסול? למסקנה - מעלה עשו ביוחסים.
- דבר תורה אסופי כשר, והטעם - אשת איש בבעלה תולה, מאי אמרת? מיעוט ארוסת ומיעוט שהלך בעליהם למד"ה, כיון דאיכא פנויה ואיכא נמי דמחמת רעבון, הוה פלגא ופלגא, והתורה אמרה "לא יבא ממזר בקהל ד" - ממזר ודאי הוא דלא יבא, הא ממזר ספק יבא, בקהל ודאי הוא דלא יבא, הא בקהל ספק יבא, ומה טעם אמרו אסופי פסול? למסקנה - מעלה עשו ביוחסים.

- **רבא בר רב הונא** - מצאו מהול - אין בו משום אסופי. משלטי הדמיה - אין בו משום אסופי. שייף משחא ומלא כוחלא, רמי חומרי, תלי פיתקא, ותלי קמיעא - אין בו משום אסופי. תלי בדיקלי, אי מטיא ליה חיה - יש בו משום אסופי, אם לאו - אין בו משום אסופי. זרדתא סמיכא למתא - יש בו משום אסופי, ואם לאו - אין בו משום אסופי. בי כנישתא סמיכתא למתא ושכיחי ביה רבים - אין בו משום אסופי, ואם לאו - יש בו משום אסופי.
- **אמימר** - האי פירא דסופלי - יש בו משום אסופי. חריפתא דנהרא - אין בו משום אסופי. פשרי - יש בו משום אסופי. צידי רשות הרבים - אין בו משום אסופי. רשות הרבים - יש בו משום אסופי.
- **רב** - כל זמן שבשוק - אביו ואמו נאמנים עליו, נאסף מן השוק - אין נאמנים עליו. והטעם - **רבא** - הואיל ויצא עליו שם אסופי, ואמר **רבא** - ובשני רעבון, אע"פ שנאסף מן השוק - אביו ואמו נאמנים עליו.
- **רב חסדא** - שלשה נאמנים לאלתר, אלו הן: אסופי, חיה, ופוטרת חברותיה: **אסופי** - הא דאמרן. חיה - דתניא, חיה נאמנת לומר זה יצא ראשון וזה יצא שני, במה דברים אמורים - שלא יצתה וחזרה, אבל יצתה וחזרה - אינה נאמנת. **רבי אליעזר** - הוחזקה על עומדה - נאמנת, ואם לאו - אינה נאמנת. [ואיכא בינייהו דאהדר אפה]. **פוטרת חברותיה** - דתנן, שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת, ונמצא דם תחת אחת מהן - כולן טמאות, בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה - היא טמאה וכולן טהורות. ואמר **רב חסדא** - שבדקה עצמה כשיעור וסת.
- ת"ר: נאמנת חיה לומר 'זה כהן וזה לוי', 'זה נתין וזה ממזר', במה דברים אמורים - שלא קרא עליה שם ערער, אבל קרא עליה ערער - אינה נאמנת. ערער דמאי? א. ערער דתרי. ב. לעולם אימא לך ערער חד, וכי אמר **רבי יוחנן** אין ערער פחות משנים, הני מילי היכא דאיתא חזקה דכשרות, אבל היכא דליכא חזקה דכשרות - חד נמי מהימן.
- נאמן בעל מקח לומר לזה מכרתי ולזה אין מכרתי, במה דברים אמורים - בזמן שמקחו בידו, אבל אין מקחו בידו - אינו נאמן. [ומדובר דנקט מתרוייהו כסף, ואמר - חד מדעתאי וחד בעל כורחי, ולא ידיע הי מדעתו והי לא מדעתו]. נאמן דיין לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי, במה דברים אמורים - שבעלי דינים עומדים לפניו, אבל אין בעלי דינים עומדים לפניו - אינו נאמן. [ומדובר דקריע זכותייהו, ובשורא דדייני].

דף עד

- **רב נחמן** - שלשה נאמנין על הבכור, אלו הן: חיה, אביו, ואמו. חיה - לאלתר. אמו - כל שבעה. אביו - לעולם.
- **"אבא שאול** היה קורא לשתוקי בדוקי": מאי בדוקי?
שבדוקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי - נאמנת. והחידוש:
❖ לפי מ"ד לדברי המכשיר בה [ר"ג] פוסל בבתה - חידש **אבא שאול** שגם בתה כשרה.
- ❖ לפי מ"ד לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה - חידש **אבא שאול** אפילו היכא דרוב פסולין אצלה.
- **רבא** - הלכה **כאבא שאול**.
- **משנה** "כל האסורין לבא בקהל... וכותי".
שואלת הגמרא, מאי כל האסורין לבא בקהל? ותו, ר' יהודה אוסר אהייא?
- ❖ **רב יהודה** - הכי קאמר: כל האסורים לבא בקהל כהונה, מאי ניהו? גירות פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, ודלא כר' שמעון בן יוחי - מותרין לבוא זה בזה.
- ❖ **רב נתן בר הושעיא** - ה"ק: כל שכהן אסור לישא את בתו, ומאי ניהו? גר שנשא גיורת, וכר' אליעזר בן יעקב - מותרין לבא זה בזה.
- ❖ **רבה בר אבוח** - הכא ממזר מאחותו וממזר מאשת איש איכא בינייהו, ת"ק סבר - אפי' ממזר מאחותו נמי הוי ממזר. ור' יהודה סבר - מאשת איש הוי ממזר, מאחותו לא הוי ממזר.
- ❖ **רבא** - גר עמוני ומואבי איכא בינייהו והכי קאמר: כל האסורים לבא בקהל, ומאי ניהו? גר עמוני ומואבי - מותרין לבא זה בזה. וה"ק, אע"פ שרבי יהודה אוסר גר בממזרת, הני מילי גר דראוי לבא בקהל, אבל גר עמוני ומואבי דאין ראויין לבא בקהל - לא.
- תנו רבנן: בן תשע שנים ויום אחד, גר עמוני ומואבי, מצרי ואדומי, כותי ונתני, חלל וממזר, שבאו על הכהנת ועל הלוייה ועל בת ישראל - פסלוה. ר' יוסי - כל שזרעו פסול - פוסל, וכל שאין זרעו פסול - אינו פוסל. **רבן שמעון בן גמליאל** - כל שאתה נושא בתו - אתה נושא אלמנתו, וכל שאי אתה נושא בתו - אי אתה נושא אלמנתו.

- מאי איכא בין **תנא קמא** ובין ר' **יוסי**? מצרי שני איכא בינייהו, ושניהם לא למדוה אלא מכהן גדול באלמנה, **דתנא קמא** סבר - כי כהן גדול באלמנה, מה כהן גדול באלמנה שביאתו בעבירה ופוסל בה, אף כל שביאתו בעבירה פוסל. **ורבי יוסי** סבר - כי כ"ג באלמנה, מה כ"ג באלמנה שזרעו פסול ופוסל, אף כל שזרעו פסול פוסל, לאפוקי מצרי שני שאין זרעו פסול, דאמר קרא "בָּנִים אֲשֶׁר יוֹלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יבֹא לָהֶם בְּקֶהֱל ד'".
 - **"רשב"ג** - כל שאתה נושא בתו - אתה נושא אלמנתו, וכל שאי אתה נושא את בתו - אי אתה נושא אלמנתו: מאי איכא בין ר' **יוסי לרשב"ג**? גר עמוני ומואבי איכא בינייהו, ושניהם לא למדוה אלא מכהן גדול באלמנה, **דר' יוסי** סבר - כי כ"ג באלמנה, מה כהן גדול באלמנה שזרעו פסול ופוסל, אף כל שזרעו פסול פוסל. **ורשב"ג** - ככהן גדול באלמנה, מה כ"ג באלמנה שכל זרעו פסול, אף כל שכל זרעו פסול אפילו נקבות, לאפוקי גר עמוני ומואבי, דנקבות הוו כשרות לבא בקהל, דאמר מר - עמוני - ולא עמונית, מואבי - ולא מואבית.
 - **רב חסדא** - הכל מודים באלמנת עיסה - שפסולה לכהונה, דמאן מיילל בהני תנאי? **רבן שמעון בן גמליאל**, וקאמר - כל שאתה נושא בתו - אתה נושא אלמנתו, וכל שאי אתה נושא בתו - אי אתה נושא אלמנתו, למעוטי מאי? אלמנת עיסה - שפסולה לכהונה, ולאפוקי מדהני תנאי, דתנן, העיד **רבי יהושע ור' יהודה בן בתירא** על אלמנת עיסה - שכשירה לכהונה. והטעם - דהוי ספק ספיקא, וספק ספיקא לקולא.
 - **"ודאן בודאן מותר"**: שואלת הגמרא, סתירה: **רב** - הלכה **כרבי אליעזר**. ו**שמואל** אמר **לרב** - הלל שונה, עשרה יוחסים עלו מבבל, וכולם מותרים לבא זה בזה, ואת אמרת, הלכה **כרבי אליעזר**? ומאידיך איתמר: ארוסה שעבירה - **רב** - הולד ממזר. **שמואל** - הולד שתוקי. וא"כ סתירה?
- א.** איפוך, **רב** - הולד שתוקי. **שמואל** - הולד ממזר. ונצריכא, דאי איתמר בהא, בהא קאמר **רב**, משום דרוב כשרים אצלה, אבל התם דרוב פסולים אצלה - אימא מודי **לשמואל**. ואי איתמר בהך, בהא קאמר **רב**, משום דאיכא למיתלה בארוס, אבל בהא - אימא מודי **לשמואל**, צריכא.
- ב.** לעולם לא תיפוך, ומאי ממזר דקאמר **רב**? לאו מותר בממזרת, אלא דאסור בבת ישראל. ו**שמואל** דאמר הולד שתוקי, הכוונה שמשתיקין אותו מנכסי אביו ומדובר דתפס. וא"נ מאי שתוקי? בדוקי, שבודקים את אמו ואומרת לכשר נבעלתי - נאמנת. **כר"ג**, והכא רוב פסולים אצלה - ה"א לא, קמ"ל.

- תניא, וכן **רבי אלעזר** – כותי לא ישא כותית.
מאי טעמא?
- ❖ **רב יוסף** – עשאוהו כגר לאחר עשרה דורות ודתניא, גר עד עשרה דורות – מותר בממזרת, מכאן ואילך – אסור בממזרת. ויש אומרים – עד שישתקע עם עבודת כוכבים ממנו.
- ❖ **רב דימי** – **רבי אלעזר** סבר לה כר' **ישמעאל**, דאמר – כותים גירי אריות. וסבר לה כר' **עקיבא** דאמר – עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל – הולד ממזר.
- ❖ **רבי יהושע בן לוי** – שלש מחלוקות בדבר: ר' **ישמעאל** – כותים גירי אריות הן, וכהנים שנטמעו בהם – כהנים פסולים היו, שנאמר "וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִקְצוֹתָם כַּהֲנֵי כְמוֹת" ואמר **רבי יוחנן** – מן הקוצים שבעם, ומשום הכי פסלינהו. ו**רבי עקיבא** – כותים גירי אמת הן, וכהנים שנטמעו בהן – כהנים כשרים היו, שנאמר "וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִקְצוֹתָם כַּהֲנֵי כְמוֹת" ואמר **רבי יוחנן** – מן הבחירים שבעם, ואלא מפני מה אסרום? מפני שהיו מייבמים את הארוסות ופוטרים את הנשואות (מאי דרשי? "לא תהיה אשת הַמַּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר" הך דיתבה חוצה – היא לא תהיה לאיש זר, אבל הך דלא יתבה חוצה – תהיה לאיש זר) ו**רבי עקיבא** לטעמיה דאמר – יש ממזר מחייבי לאוין. ור' **אלעזר** – לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות.

דף עו

- תניא, מצת כותי מותרת, ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. ו**רבי אליעזר** אוסר, לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצות ודהייינו לפי שאין בקיאין בתורת קידושין וגירושין. **רבן שמעון בן גמליאל** – כל מצוה שהחזיקו בה כותים, הרבה מדקדקים בה יותר מישראל.
- ❖ **רבה בר אבוב** – ממזר מאחותו וממזר מאשת אח נתערבו בהן.
- ❖ **רבא** – עבד ושפחה נתערבו בהן].
- **משנה** "הנושא אשה כהנת... באסטרטיא של מלך".
- מאי שנא בנשי בדקינן, ומאי שנא בגברי לא בדקו? נשי דכי מינצו בהדי הדדי – בעריות הוא דמינצו, ואם איתא דאיכא מילתא, לא אית ליה קלא, גברי דכי מינצו בהדי הדדי ביוחסין הוא דמינצי, אם איתא דאיכא מילתא, אית ליה קלא.
- מחלוקת:

❖ **רב אדא בר אהבה** תני - ד' אמהות שהם שנים עשרה. [ומעמיד את המשנה בלוייה ובת ישראל].

❖ במתניתא תנא - ד' אמהות שהם שש עשרה. [ומבאר את המשנה, מאי 'עוד אחת?' זוג אחת].

● לפי האיכא דאמרי - **רב** - זו דברי ר' מאיר, אבל **חכמים** אומרים - כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות. ואמר **רב** - אם קורא עליו ערער - צריך לבדוק אחריה [אפילו לרבנן].

● "אין בודקין מן המזבח ולמעלה": אי לאו בדקוה לא הווי מסקי ליה. "ולא מן הדוכן ולמעלה": והטעם - דאמר מר - ששם היו יושבים מייחסי כהונה ומייחסי לוייה.

"ולא מסנהדרין ולמעלה": והטעם, **רב יוסף** - כשם שבית דין מנוקין בצדק, כך מנוקין מכל מום. ומקורו:

❖ **מרימר** - שנאמר "כִּלְךָ יִפֶּה רְעִיתִי וּמוֹם אֵין בְּךָ".

❖ **רב אחא בר יעקב** - שנאמר "וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ" עמך - בדומים לך.

❖ **רב נחמן** - "וְהִקְלַ מְעֻלֶיךָ וְנִשְׂאוּ אִתְּךָ" - בדומים לך.

"כל מי שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים": ומדובר בירושלים.

"וגבאי צדקה משיאים": והטעם, כיון דמנצו בהדי אינשי, דאמר מר - ממשכנים על הצדקה ואפילו בערב שבת, ואם איתא דאיכא - אית ליה קלא.

● מעשה במארחו **רב אדא בר אהבה** שהיה בן גר ואמו מישראל, והוה קא מנצי איהו ו**רב ביבי**, מר אמר 'אנא עבידנא סררותא דמתא' ומר אמר 'אנא עבידנא סררותא דמתא' אתו לקמיה **רב יוסף**, אמר להו, תנינא, "שום תשים עליך מלך... מקרב אחיך" - כל משימות שאתה משים לא יהיה אלא מקרב אחיך. אמר ליה **רב אדא בר אהבה** 'ואפילו אמו מישראל?' אמר ליה 'אמו מישראל' - "מקרב אחיך" קרינא ביה. הלכך, **רב ביבי** דגברא רבא הוא ליעיין במילי דשמיא, ומר ליעיין במילי דמתא. [אביי - הלכך מאן דמשרי צורבא מדרבנן באושפיזיכניה, לאשרי כרב **אדא בר אהבה**, דידע למהפיך ליה בזכותיה].

● בענין גרים:

רבי זירא מטפל בהו. **רבה בר אבוה** מטפל בהו. במערבא, אפילו ריש כורי לא מוקמי מינייהו. בנהרדעא, אפי' ריש גרגותא לא מוקמי מינייהו.

● "**רבי יוסי** - אף מי שהיה..." והטעם - דייקי ומחתמי.

● "**רבי חנינא בן אנטיגנוס**..." מדובר בחיילות של בית דוד שנאמר "וְהִתְיַצְּשׁוּ בְּצַבָּא בְּמִלְחָמָה". והטעם - כדי שתהא זכותן וזכות אבותם מסייעתן. ואתי הגיתי וארבע מאות

ילדים שהיו לו לדוד להלחם, והם היו בני יפת תואר, הם רק אזלי במלחמה לבעותי עלמא ולא להילחם.

דף עז

- **משנה** "בת חלל זכר... בתו כשירה לכהונה".
- 'לעולם' אף לאחר ג' דורות, דמהו דתימא מידי דהוה אמצרי ואדומי מה להלן לאחר שלשה דורות אף כאן נמי לאחר שלשה דורות קא משמע לן.
- "ישראל שנשא חללה": מניין? **ר' שמעון** - נאמר כאן "ולא יחלל זרעו בעמיו" ונאמר להלן "לא יטמא בעל בעמיו" מה להלן זכרים ולא נקבות אף כאן זכרים ולא נקבות. ואין בתו של כה"ג מותרת שכן כתוב 'זרעו' וכן לא בת בנו מותרת שכן מקיש 'זרעו' ל'ו' מה הוא בתו פסולה אף בנו בתו פסולה.
- מתניתין דלא **כרבי דוסתאי בן יהודה** דתניא, **רבי דוסתאי בן יהודה** - כשם שבני ישראל מקוה טהרה לחללות כך בנות ישראל מקוה טהרה לחללים. וטעמו - "ולא יחלל זרעו בעמיו" בעם אחד הוא דמיחל בשני עממים אינו מיחל.
- תנו רבנן: "ולא יחלל זרעו" אין לי אלא זרעו, היא עצמה מנין? אמרת קל וחומר, מה זרעו שלא עבר עבירה מתחלל היא שעברה עבירה אינו דין שמתחללת, הוא עצמו יוכיח שעבר עבירה ואין מתחלל, מה להווא שכן אין מתחלל בכל מקום תאמר בהיא שמתחללת בכ"מ. ואם נפשך לומר ודאיכא למיפרך מה לזרעו שכן יצירתו בעבירה אמר קרא "ולא יחלל זרעו" לא יחולל זה שהיה כשר ונתחלל.
- תנו רבנן איזו היא חללה כל שנולדה מן הפסולים. מאי פסולים?
 - ❖ **רב יהודה** - הכי קאמר, איזו היא חללה כל שנולדה מן פסול כהונה.
 - ❖ **רבה** - ה"ק, איזו חללה מוזכרת שלא היה לה שעת הכושר כלל כל שנולדה מן פסול כהונה. (מאי מוזכרת? ה"ק איזו היא חללה שעיקרה מדברי תורה ואין צריכין לפרש מדברי סופרים כל שנולדה מן פסולי כהונה).
- ת"ר: **אלמנה אלמנה אלמנה** - אינו חייב אלא אחת. **גרושה גרושה גרושה** - אינו חייב אלא אחת. **אלמנה וגרושה וחללה זונה בזמן שהם כסדר** - חייב על כל אחת ואחת. **זינתה ונתחללה ונתגרשה ונתארמלה** - אינו חייב אלא אחת. **אלמנה אלמנה אלמנה אינו חייב אלא אחת**, היכי דמי? שבא על אלמנת ראובן שהיתה אלמנת שמעון שהיתה אלמנת לוי, דמהו דתימא הרי שמות מוחלקים קמ"ל גופים מוחלקים בעינן וליכא.

אלמנה וגרושה וחללה זונה חייב על כל אחת ואחת, היכי דמי? סבר האי תנא איסור חל על איסור לית ליה, איסור מוסיף אית ליה: אלמנה אסורה לכהן גדול ושריא לכהן הדיוט, הויא לה גרושה מיגו דאיתוסף לה איסורא לגבי כהן הדיוט אסורה לה איסורא לגבי כהן גדול ועדיין שריא למיכל בתרומה, הויא לה חללה מיגו דאיתוסף איסורא למיכל בתרומה איתוסף איסורא לגבי כהן גדול, וגם איסור זונה אית בה הואיל ושם זנות פוסל בישראל.

- תני תנא קמיה **דרב ששת** - כל שהוא ב'יקח' הרי הוא ב'לא יקח' כל שאינו ב'יקח' אינו ב'לא יקח' פרט לכהן גדול שבא על אחותו אלמנה. ולמסקנה [לפי שתי הלישנות] זה מסתדר גם אם ר' שמעון וגם אם רבנן [שסוברים שאיסור חל איסור].
- בעיה - ישראל הבא על אחותו זונה משוי לה, חללה משוי לה או לא משוי לה? מי אמרינן קל וחומר מחייבי לאוין הויא חללה מחייבי כריתות לא כל שכן או דילמא אין חללה אלא מאיסור כהונה? **אביי** - אין איסור חללה אלא מאיסור כהונה בלבד.
- **רבא** - מניין שאין חללה אלא מאיסור כהונה? דתניא: לא יאמר גרושה בכהן גדול ותיתי בקל וחומר מכהן הדיוט ואנא אמינא השתא לכהן הדיוט אסורה לכהן גדול מיבעיא, למה נאמרה? כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה בכהן הדיוט כך אלמנה חלוקה מגרושה וחללה זונה בכהן גדול. חללה למה נאמרה? אין חללה אלא מאיסור כהונה. זונה למה נאמרה, נאמר כאן 'זונה' ונאמר להלן 'זונה' מה כאן זרעו חולין אף להלן זרעו חולין.

דף עח

- **רב אשי** - הלכך כהן הבא על אחותו זונה משוי לה, חללה לא משוי לה חזר ובא עליה עשאה חללה.
- **רב יהודה** - כהן גדול באלמנה לוקה שתיים, אחת משום 'לא יקח' ואחת משום 'לא יחלל' [ומדובר בשלא גמר ביאתו].
- מחלוקת:
- ❖ **אביי** - קידש לוקה, בעל לוקה, קידש - לוקה משום 'לא יקח', בעל - לוקה משום 'לא יחלל'. [ומודה **אביי**, במחזיר גרושתו שאם קידש ולא בעל - שאינו לוקה "לְקַחְתָּהּ לְהָיוֹת לוֹ לְאִשָּׁה" אמר רחמנא, והא ליכא].
- ❖ **רבא** - בעל לוקה, לא בעל אינו לוקה, משום דכתיב 'לא יקח' ולא יחלל', מה טעם לא יקח? משום לא יחלל. [ומודה **רבא**, בכהן גדול באלמנה שאם

בעל ולא קידש - שלוקה, "ולא יחלל זרעו בעמיו" אמר רחמנא, והרי הוא חילל.

ושניהם מודים, במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש - שאינו לוקה, דרך ליקוחין אסרה תורה.

- תניא, **רבי יהודה** - בת גר זכר כבת חלל זכר, והדין נותן: מה חלל שבא מטפה כשרה - בתו פסולה, גר שבא מטפה פסולה - אינו דין שבתו פסולה. מה לחלל שכן יצירתו בעבירה! מצרי ראשון יוכיח. מה למצרי ראשון שכן אינו ראוי לבא בקהל! חלל יוכיח. וחזר הדין: לא ראי זה כראי זה, הצד השווה שבהן - שאינן ברוב קהל ובתו פסולה, אף אני אביא את הגר, שאינו ברוב קהל ובתו פסולה. מה להצד השווה שבהן שכן פוסלים בביאתם! ו**רבי יהודה**, גר נמי פוסל בביאתו, ומייתי לה במה הצד מהאי דינא.
- תניא, **רבי שמעון בן יוחי** - גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד - כשרה לכהונה, שנאמר "וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם", והלא פינחס היה עמהם. ו**רבנן** - "החיו לכם" לעבדים ולשפחות.
- וכולן מקרא אחד דרשו "ואלמנה וגרושה לא יקחו להם לנשים כי אם בתולת מזרע בית ישראל":
- **רבי יהודה סבר** - עד דאית כל זרע מישראל. **רבי אליעזר בן יעקב סבר** - "מזרע" ואפילו מקצת זרע. **רבי יוסי סבר** - מי שנזרעו בישראל. **רבי שמעון בן יוחי סבר** - מי שנזרעו בתוליה בישראל.
- "ונר אלקים טרם יכבה ושמואל שכב בהיכל ד" והלא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד! אלא, 'נר אלקים טרם יכבה בהיכל ד', ושמואל שוכב במקומו. תניא, "והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו" "מכהן יקחו" - משאר כהנים יקחו. **רבי יהודה** - מן המשיאים לכהונה יקחו. ו**רבי יהודה** לטעמיה, דאמר - בת גר זכר כבת חלל זכר, כל שאתה נושא בתו - אתה נושא אלמנתו, וכל שאי אתה נושא בתו - אי אתה נושא אלמנתו.
- **עולא** - הלכה **כרבי יוסי**. ומיום שחרכ בית המקדש, נהגו כהנים סילסול בעצמן, **כרבי אליעזר בן יעקב**.
- **רב נחמן** - אמר לי הונא - בא לימלך, מורים לו **כרבי אליעזר בן יעקב**. נשא - אין מוציאים אותה ממנו, **כרבי יוסי**.
- **משנה** "האומר בני זה ממזר... נאמנים".
- מאי 'ואפילו שניהם'? לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא איהו דלא קים ליה, אלא אפילו איהי דקים לה - לא מהימנא. ולא מיבעיא היכא דאית ליה חזקה דכשרות דלא מהימני, אלא אפילו עובר נמי דלית ליה חזקה דכשרות - לא מהימני.

- תניא, 'יכיר' יכירנו לאחרים, מכאן אמר **רבי יהודה** - נאמן אדם לומר זה בני בכור, וכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור, כך נאמן אדם לומר זה בן גרושה וזה בן חלוצה. **וחכמים** - אינו נאמן. ו'יכיר' ל**רבנן** - בצריך הכירא. ולתת לו פי שנים בנכסים שנפלו לאחר מיכן. ול**רבי מאיר** דאמר - אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, 'יכיר' לנפלו לו נכסים כשהוא גוסס.

דף עט

- **משנה** "מי שנתן רשות לשלוחו... ואחד כונס".
- וצריכא, דאי אשמעינן גבי דידיה, משום דגברא קים ליה ביוחסין, אבל איתתא דלא קים לה ביוחסין - אימא לא ניהו קידושיה קידושין. ואי אשמעינן גבי דידה, משום דאיתתא דייקא ומינסבא, אבל איהו - אימא לא איכפת ליה, צריכא.
- קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר, והרי היא בוגרת:
 - ❖ **רב** - הרי היא בוגרת לפנינו. מדהשתא בוגרת, בצפרא נמי בוגרת.
 - ❖ **שמואל** - חיישינן לקידושי שניהם. דהשתא הוא דאייתי סימנים.
- ונחלקו בדקדיש בההוא יומא דמשלים ששה.
 - ❖ **אמימר** - הלכה כ**שמואל**.
 - ❖ **רב אשי** - הלכה כ**רב**.
- והילכתא כוותיה ד**רב**.
- **משנה** "מי שיצא הוא... האשה ועל הבנים".
- **רבה בר רב הונא** - וכולן בכרוכים אחריה.
- תנו רבנן: אשה נשאתי במדינת הים - מביא ראייה על האשה וא"צ להביא ראייה על הבנים, ומביא ראייה על הגדולים ואין צריך להביא ראייה על הקטנים. במה דברים אמורים - באשה אחת, אבל בשתי נשים - מביא ראייה על האשה ועל הבנים, על הגדולים ועל הקטנים.

דף פ

- מחלוקת, לענין כרוכין אחריה:
 - ❖ **ריש לקיש** - לא שנו אלא בקדשי הגבול, אבל ביוחסין לא.

❖ **רבי יוחנן** - אפילו ביוחסין.

ואזדא **רבי יוחנן** לטעמיה, דאמר - מלקין על החזקות, סוקלין ושורפיין על החזקות, ואין שורפיין תרומה על החזקות.

מלקין על החזקות - כרב יהודה דאמר - הוחזקה נדה בשכינותיה - בעלה לוקה עליה משום נדה. **סוקלין ושורפיין על החזקות** - כדרבה בר רב הונא דאמר - איש ואשה, תינוק ותינוקת, שהגדילו בתוך הבית - נסקלין זה על זה ונשרפיין זה על זה. **ובר קפרא** - מעשה באשה שבאת לירושלים ותינוק מורכב לה על כתיפה, והגדילתו ובא עליה, והביאום לבית דין וסקלום, לא מפני שבנה ודאי, אלא מפני שכרוך אחריה. **ואין שורפיין תרומה על החזקות** - דאמר ר' שמעון בן לקיש - שורפיין על החזקות. **ור' יוחנן** - אין שורפיין. ואזדו לטעמיהו, דתנן: תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו - ר"מ מטהר. **וחכמים** מטמאין, מפני שדרכו של תינוק לטפח. והוינן בה, מאי טעמיה דר"מ? קסבר, רוב תינוקות מטפחין ומיעוט אין מטפחין, ועיסה בחזקת טהרה עומדת, וסמוך מיעוטא לחזקה איתרע ליה רובא. **ורבנן**, מיעוטא כמאן דליתא דמי, רובא וחזקה רובא עדיף. **ר"ל** - זו היא ששורפיין עליה את התרומה. **ר' יוחנן** - אין זו חזקה ששורפיין עליה תרומה. **ואלא** איזו חזקה לרבי יוחנן ששורפיין עליה את התרומה? כדתנן: עיסה בתוך הבית ושרצים וצפרדעים מטפלין שם, ונמצאו חתיכות בעיסה, אם רוב שרצים - טמאה. אם רוב צפרדעים - טהורה.

• עיסה בתוך הבית ותרנגולים ומשקים טמאים שם, ונמצאו נקורים נקורים בעיסה - תולין, לא אוכלין ולא שורפיין. וסייג **רבי יהושע בן לוי** - לא שנו אלא במשקים לבנים, אבל במשקים אדומים, אם איתא דנקיר - מידע ידיע, וה"מ במשקים עכורים, אבל במשקים צלולים שבכואה של תינוק ניכר בה אפילו שאדומים יש לחשוש שנבלע המשקה בעיסה.

• **משנה** "לא יתייחד אדם... וזה ישן בכסותו".

• מ"ט? הואיל ונשים דעתן קלה עליהן.

• מנא הני מילי? **ר' ישמעאל** - רמז ליחוד מן התורה מניין? שנאמר "כי יסיתך אחיך בן אִמְךָ" וכי בן אם מסית, בן אב אינו מסית? אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו, ואסור להתייחד עם כל עריות שבתורה.

• ופשטיה דקרא במאי כתיב? לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא בן אב דסני ליה ועייץ ליה עצות רעות, אלא אפילו בן אם דלא סני ליה - אימא צייית ליה, קמ"ל.

• **רבי יצחק** - "מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו" - אפילו בשעת אנינותו של אדם יצרו מתגבר עליו.

דף פא

- שנינו "אבל אשה אחת":
 - רב** - לא שנו אלא בכשרים, אבל בפרוצים - אפילו כי עשרה נמי לא, הוה מעשה והוציאוה עשרה במטה. [תדע, דמיחברי בי עשרה וגנבי כשורא ולא מיכספי מהרדין]. ועוד אמר **רב** - ל"ש אלא בעיר, אבל בדרך - עד שיהיו שלשה, שמא יצטרך אחד מהם להשתין, ונמצא אחד מתייחד עם הערוה.
 - **רב ורב יהודה** הוו קאזלי באורחא, הוה קאזלא ההיא אתתא קמייהו, א"ל **רב לרב יהודה** 'דל כרעיך מקמי גיהנם'. אמר ליה 'והא מר הוא דאמר - בכשרים שפיר דמי!' א"ל 'מי יימר דבכשרים כגון אנא ואת!' אלא כגון מאי?' 'כגון **רבי חנינא בר פפי** וחבירי'.
 - **רב** - מלקין על ייחוד, ואין אוסרין על הייחוד.
 - ❖ **רב אשי** - לא אמרן אלא בייחוד פנויה, אבל בייחוד דאשת איש לא, שלא תהא מוציא לעז על בניה.
 - ❖ **מר זוטרא** מלקי ומכריז.
 - **רב** - מלקין על לא טובה השמועה, שנאמר "אל בני פי לוא טובה השמעה". מר זוטרא מוהיב לה אפסירה על כתפיה, ומקרי ליה 'אל בני'.
 - **רבה** - בעלה בעיר - אין חוששין משום ייחוד. וכן אמר **רב יוסף** - פתח פתח לרשות הרבים - אין חוששין משום ייחוד.
 - **רב ביבי** איקלע לבי **רב יוסף**, בתר דכרך ריפתא, אמר להו 'שקולי דרגא מתותי ביבי'. דשאני **רב ביבי**, דשושבינתיה הואי וגייסא ביה.
 - מחלוקת:
 - ❖ **רב כהנא** - אנשים מבחוץ ונשים מבפנים - אין חוששין משום ייחוד, אנשים מבפנים ונשים מבחוץ - חוששין משום ייחוד.
 - ❖ **במתניתא תנא** - אנשים מבחוץ ונשים מבפנים - חוששין משום ייחוד, אנשים מבפנים ונשים מבחוץ - אין חוששין משום ייחוד.
 - **אביי** - השתא דאמר **רב כהנא** הכי, ותנא מתניתא איפכא, אנא נעביד לחומרא. בענין הרחקה מנשים לגברים:
 - **אביי** דייר גולפי. **רבא** דייר קנה. **אבין** - סקבא דשתא - ריגלא.
 - הנך שבויתא דאתאי לנהרדעא, אסקינהו לבי **רב עמרם חסידא**, אשקולו דרגא מקמייהו, בהדי דקא חלפה חדא מנייהו נפל נהורא באיפומא, שקליה **רב עמרם** לדרגא

דלא הוו יכלין בי עשרה למרלייא, דלייא לחודיה. סליק ואזיל, כי מטא לפלגא דרגא איפשח, רמא קלא 'נורא בי עמרם! אתו רבנן, אמרו ליה 'כסיפתינן!' אמר להו 'מוטב תיכספו בי עמרם בעלמא הדין, ולא תיכספו מיניה לעלמא דאתי'. אשבעיה דינפק מיניה, נפק מיניה כי עמודא דנורא, אמר ליה 'חזי, דאת נורא ואנא בישראל, ואנא עדיפנא מינך'. מעשי חכמים עם יצר הרע:

רבי מאיר הוה מתלוץץ בעוברי עבירה, יומא חד אידמי ליה שטן כאיתתא בהך גיסא דנהרא, לא הוה מברא, נקט מצרא וקא עבר. כי מטא פלגא מצרא שבקיה, אמר 'אי לאו דקא מכרוי ברקיעא הזהרו בר' **מאיר** ותורתו, שויתיה לדמך תרתי מעי'.

ר' עקיבא הוה מתלוץץ בעוברי עבירה, יומא חד אידמי ליה שטן כאיתתא בריש דיקלא, נקטיה דיקלא וקסליק ואזיל. כי מטא לפלגיה דדיקלא שבקיה, אמר 'אי לאו דמכרוי ברקיעא הזהרו **ברבי עקיבא** ותורתו, שויתיה לדמך תרתי מעי'.

פלימו הוה רגיל למימר כל יומא 'גירא בעיניה דשטן'. יומא חד מעלי יומא דכיפורי הוה, אידמי ליה כעניא, אתא קרא אבבא, אפיקו ליה ריפתא, אמר ליה 'יומא כי האידנא כולי עלמא גואי, ואנא אבראי?' עייליה וקריבו ליה ריפתא. אמר ליה 'יומא כי האידנא כולי עלמא אתא, ואנא לחודאי?' אתיוהו אותבוהו אתא. הוה יתיב מלא נפשיה שיחנא וכיבי עליה, והוה קעביד ביה מילי דמאיס, א"ל 'תיב שפיר'. אמר ליה 'הבו לי כסא' יהבו ליה כסא, אכמר שדא ביה כיוח, נחרו ביה, שקא ומית. שמעו דהוו קאמרי 'פלימו קטל גברא! **פלימו** קטל גברא!' ערק וטשא נפשיה בבית הכסא, אזיל בתריה נפל קמיה. כי דחוייה דהוה מצטער גלי ליה נפשיה, אמר ליה 'מאי טעמא אמרת הכי?' 'ואלא היכי אימא?' אמר ליה 'לימא מר: רחמנא נגער ביה בשטן'.

רבי חייא בר אשי הוה רגיל כל עידן דהוה נפל לאפיה, הוה אמר 'הרחמן יצילנו מיצר הרע'. יומא חד שמעתינהו דביתהו, אמרה 'מכדי הא כמה שני דפריש ליה מינאי, מאי טעמא קאמר הכי?' יומא חדא הוה קא גריס בגינתיה, קשטה נפשה חלפה ותנייה קמיה. אמר לה 'מאן את?' אמרה 'אנא חרותא דהדרי מיומא', תבעה, אמרה ליה 'אייתי ניהליה להך רומנא דריש צוציתא' שוור אזל אתייה ניהלה. כי אתא לביתה, הוה קא שגרא דביתהו תנורא, סליק וקא יתיב בגויה. אמרה ליה 'מאי האי?' אמר לה 'הכי והכי הוה מעשה' אמרה ליה 'אנא הוא'. לא אשגח בה, עד דיהבה ליה סימני, אמר לה 'אנא מיהא לאיסורא איכווני'. כל ימיו של אותו צדיק היה מתענה, עד שמת באותה מיתה. [דתניא: "איִשָּׁה הִפְרָם וְד' יִסְלַח לָהּ" מה הכתוב מדבר? באשה שנדרה בניזר ושמע בעלה והפך לה, והיא לא ידעה שהפך לה בעלה, והיתה שותה יין ומטמאה למתים].

רבי עקיבא כי הוה מטי להאי פסוקא "איִשָּׁה הִפְרָם וְד' יִסְלַח לָהּ" הוה בכי, אמר 'ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, אמרה תורה: צריכה כפרה וסליחה,

מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר - על אחת כמה וכמה! כיוצא בדבר אתה אומר "ולא ידע ואָשם וְנָשָׂא עֹנוּוֹ" כשהיה **רבי עקיבא** מגיע לפסוק זה היה בוכה, 'זמה מי שנתכוין לאכול שומן ועלה בידו חלב, אמרה תורה: "ולא ידע ואָשם וְנָשָׂא עֹנוּוֹ" מי שנתכוין לאכול חלב ועלה בידו חלב - על אחת כמה וכמה!'. **איסי בן יהודה** - "ולא ידע ואשם ונשא עונו" - על דבר זה ידו כל הדווים.

מחלוקת:

- ❖ **רב אסי** - מתייחד אדם עם אחותו, ודר עם אמו ועם בתו.
 - ❖ **שמואל** - אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה, ואפילו עם בהמה.
- ולמסקנה זה גם תנאי היא, דתניא, **רבי מאיר** - הזהרו בי מפני בתי. **רבי טרפון** - הזהרו בי מפני כלתי. ליגלג עליו אותו תלמיד. אמר **רבי אבהו** משום **רבי חנינא בן גמליאל** - לא היו ימים מועטים, עד שנכשל אותו תלמיד בחמותו.
- **רבא** - מתייחד אדם עם שתי יבמות, ועם שתי צרות, עם אשה וחמותה, עם אשה ובת בעלה, עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואין מוסרת עצמה לביאה.
 - "הגדילו זה ישן בכסותו":
וכמה?
 - לישנא ראשונה - תינוקת בת תשע שנים ויום אחד תינוק בן שנים עשרה שנה ויום אחד. לישנה שניה - תינוקת בת שנים עשרה שנה ויום אחד תינוק בן שלש עשרה ויום אחד. וזה וזה כדי שיהיו "שָׂדִים נְכוֹנוֹ וְשַׁעֲרָךְ צִמְחָה".
 - **רב חסדא** - לא שנו אלא שאינה בושה לעמוד לפניו ערום אבל בושה לעמוד לפניו ערום אסור, והטעם - יצר אלבשה.
 - מעשה **רבא אחא בר אבא** איקלע לבי **רב חסדא** חתניה שקליה לבת ברתיה אותבוה בכנפיה, אמר ליה 'לא סבר לה מר דמקדשא' אמר ליה 'עברת לך אדרב דאמר - אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוגי אני רוצה' 'מר נמי עבר ליה אדשמואל דאמר - אין משתמשים באשה' אמר ליה 'אנא כאידך דשמואל סבירא לי דאמר - הכל לשם שמים'.

דף פב

- **משנה** "לא ילמד אדם... וחכמים מתירים".
- והטעם - רווק משום אמהתא דינוקי אשה משום אבהתא דינוקי.
- "ר' אלעזר אומר אף מי שאין":

בעיה – מי שאין לו אשה כלל או דלמא בשאינה שרויה אצלו? ונפשט שאף מי שיש לו ואינה שרויה אצלו לא ילמד סופרים.

- תניא, אמרו לו לרבי יהודה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה.
- **משנה** "כל שעסקו עם הנשים לא יתיחד... מצותי חוקותי ותורותי".
- תנו רבנן: כל שעסקו עם הנשים סורו רע, כגון: הצורפים והסריקים והנקורות והרוכלין והגרדיים והספרים והכובסים והגרע והבלן והבורסקי. אין מעמידים מהם לא מלך ולא כהן גדול והטעם – משום דזיל אומנותיהו.
- תנו רבנן: עשרה דברים נאמרו בגרע:
 - א. מהלך על צידו.
 - ב. רוחו גסה.
 - ג. נתלה ויושב.
 - ד. עינו צרה.
 - ה. עינו רעה.
 - ו. אוכל הרבה.
 - ז. מוציא קימעה.
 - ח. חשוד על העריות.
 - ט. חשוד על הגזל.
 - י. חשוד על שפיכות דמים.

- **בר קפרא** – לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה ודהיינו מחטא דתלמיותא.
- תניא, **רבי** – אין לך אומנות שעוברת מן העולם אשרי מי שרואה את הוריו באומנות מעולה אוי לו למי שרואה את הוריו באומנות פגומה. אי אפשר לעולם בלא בסם ובלא בורסקי אשרי מי שאומנותו בסם ואוי לו מי שאומנותו בורסקי. אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות אשרי מי שבניו זכרים ואוי לו למי שבניו נקיבות. **ר"מ** – לעולם ילמד אדם לבנו אומנות נקיה וקלה, ויבקש רחמים למי שהעושר והנכסים שלו שאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות אלא למי שהעושר שלו שנאמר "לי הכסף ולי הזהב נאם ד' צב-אות".

- תניא, **ר"ש בן אלעזר** – מימי לא ראיתי צבי קייץ וארי סבל ושועל חנוני והם מתפרנסים שלא בצער והם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי שנאמר "עונותיכם הטו".

- תניא, רבי נהוראי - מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שכל אומנות שבעולם אין עומדת לו אלא בימי ילדותו אבל בימי זקנותו הרי הוא מוטל ברעב אבל תורה אינה כן עומדת לו לאדם בעת ילדותו ונותנת לו אחרית ותקוה בעת זקנותו בעת ילדותו מהו אומר "וְקוֹדֵד יְחַלְפוּ כַח יַעֲלוּ אֲבָר כַּנְּשָׂרִים" בזקנותו מהו אומר "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו".

